

A városi levegő szabaddá tesz

Erzsébetváros a kulturális negyedé válás útján

Tartalom

Előszó:	2
Első rész: Városi arculat, szórakozónegyedek Európa szerte.....	4
A városmarketing és a turizmus szerepe a szórakozónegyedek kialakulásában.....	5
A városmarketing	5
A turizmus kérdése.....	7
Meghatározás és szórakozónegyedek Európa szerte.....	11
Definíció.....	11
Kortárs szórakozónegyedek Európában	12
Amszterdam: De Wallen.....	12
Párizs: Pigalle	14
Berlin: Kreuzberg és Friedrichshain.....	15
Madrid: Chueca	16
Barcelona: El Raval	17
A szórakozónegyedeket jellemző konfliktusok bemutatása	19
Gazdasági konfliktusok és a dzsentifikáció	19
Közbiztonsági és jogszabályi konfliktusok	19
Kulturális és társadalmi konfliktusok.....	20
Második rész: Erzsébetváros a kiegyezéstől napjainkig.....	22
A mai budapesti városmag kialakulása	23
Fejlődés a rendszerváltás előtt.....	23
A rendszerváltás utáni időszak	25
Erzsébetváros kialakulása.....	28
A bulinegyed kialakulása	30
Slumosodás után revitalizáció	30
A bulinegyed problémái és megoldási kísérletek	31
Harmadik rész: Kutatás Erzsébetvárosról.....	32
Záró gondolatok	91

Előszó:

Belső-Erzsébetváros, Budapest egyik legismertebb városrésze, jelenleg bulinegyedként ismert világszerte. Ez az imázs azonban számos kérdést vet fel és nem biztos, hogy egy pozitív jelző. De nincsenek megváltoztathatatlan asszociációk, és Belső-Erzsébetváros adottságai kiemelkedően jók ahhoz, hogy hosszú távon ne kizárólag a bulizással (ám de azt sem ellehetetlenítve), hanem a sokszínű kulturális lehetőségekkel, kulturális negyedként azonosítsák.

A városrész jelenleg számos témában konfliktusokkal terhelt, azonban sokszor nem tudni, hogy a felmerülő problémák mennyiben valósak, és mennyiben csak politikai haszonszerzésből kiélezett helyzetek, amikben hangos kisebbségek lehetetlenítik el azt a diskurzust, ami elvezethetne a hosszú távon mindenkinek előnyös megoldásokhoz. Azt ugyanis nem kell eltagadni, hogy a jelenlegi formájában a bulinegyed hordoz magában konfliktusokat. Ez talán nem is elkerülhető egy Budapest méretű metropolisz legforgalmasabb szegletében. Látni kell azonban azt is, hogy nem véletlen, hogy ez a szórakozónegyed pont ott van, ahol. Ez nem egy magyar sajátosság, nem a rosszul menedzselt urbanisztikai irányzatok eredménye, hogy a belváros lett a budapesti éjszakai élet központja, hanem egy világtrend, és ahogy más városokban, úgy Budapesten is egy természetes fejlődés része.

Sokszor felmerülő félreértés a városrész kapcsán, hogy a természetes alakulásnak adminisztratív huszárvágásokkal kell megálljt parancsolni, és hogy a konfliktusok kezelésének egyetlen módja a teljes körű tiltás. Ezek minden esetben leegyszerűsítő narratívák végtermékei, amik jellemzően több problémát okoznak, mint amennyit megoldanak. Ezek az új problémák ráadásul sokszor pont azok, amik megoldását ígérik a tiltások. Ezekkel a tanulmányban részletesen foglalkozunk, de már az előszóban is fontos megemlíteni egy kézenfekvő példát. Az egyik legismertebb konfliktusforrás a bulinegyedben a zajszennyezés. Ezt sokan a későig nyitva tartó vendéglátóhelyekkel társítják, azonban épp ellenkezőleg. A hangzavar okai a taxik dudálása, a szórakozóhely helyett a lakásban szórakozni kényszerülő emberek hangja, és a kocsmá terasza helyett a lakóház gangján dohányzó helyiek és turisták beszélgetése. Bár elsőre megoldásnak tűnhet a hangzavar megoldására egy egységes záróra bevezetése, ez azonban csak azt éri el, hogy a korábban kocsmákban és szórakozóhelyeken mulató emberek egyszerre rászabadulnak az utcára, taxikat rendelnek, aminek hatására a szűk mellékutcák még este is bedugulnak, a lakásukban vagy a bérelt airbnb-ben folytatják a mulatozást, sokkal közelebb az aludni kívánó lakók füleikhez. Mindezt ahelyett, hogy mindenki akkor menne haza, amikor szeretne, ezzel sokkal kisebb forgalmat generálva az utcákon és jelentősen mérsékelve az otthon a bulit folytatni kívánók számát.

Ez természetesen csak egy példa a sok közül, de ebből is látszik, hogy az organikus folyamatok hirtelen felindulásból való tiltása csak több problémát szül. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a szabályozó hatóságoknak és a kompetens szervezeteknek nincs semmi dolga egy bulinegyeddel, sőt. A helyi és a fővárosi önkormányzatnak egyszerre kell reaktív és proaktív szerepet betöltenie Belső-

Erzsébetváros életének alakulásában. Reaktív olyan értelemben, hogy az újonnan felmerülő problémákra megoldást talál. Proaktív pedig abban az értelemben, hogy egy vízió mentén próbálja a folyamatokat finom korrekciókkal és ösztönzőkkel mederbe terelni, mindezt pedig egy széles társadalmi koalícióval együtt teszi, aminek alapja a párbeszéd. Párbeszéd a városvezetés (legyen az akár a kerület, akár a főváros, de még a magasabb politikai szintek is bevonhatók bizonyos pontokon), a civilek, a helyi vállalkozók és a többi érintett között.

Erzsébetvárosnak pedig egy ilyen hozzáállásra nagy szüksége van, hisz nagyon jó lehetősége van rá, hogy a bulinegyed jellegűt a kulturális negyed jellegűvé váltsa fel. Belső-Erzsébetváros még mindig a magyar zsidóság egyik legfontosabb központja, itt található Európa legnagyobb zsinagógája, a zsidó kultúra pedig kifejezetten fontos eleme mind a magyar kultúrának, mind az erzsébetvárosi identitásnak, elég csak a Kisüzemre vagy a Gólem Színházra gondolni.

Egy ilyen átalakuláshoz azonban elengedhetetlen, hogy ne szüntessék meg a már jelenlévő pezsgő kulturális életet pillanatnyi politikai nyereszkeskedésből. A történelem során már sokszor bebizonyosodott, hogy természetes folyamatok tiltása csak ellenállást és illegális tevékenységet szül, míg azok megfelelő mederbe terelése rengeteg addig meglévő konfliktusforrást meg tud oldani. Akármennyire is emelik például meg az utcán való vizelésért kiszabható bírságot, az egészen addig nem fog megszűnni, amíg nyilvános mosdók képében nem kínálnak erre alternatívát az embereknek. Egy előremutató kezdeményezés volt Erzsébetvárosban ennek a problémának a csillapítására a vendéglátóhelyek mosdóinak megnyitása az emberek előtt. Ez a példa jól szemlélteti milyen egy jó proaktív kezdeményezés, és hogy milyen kezdeményezések sokasága szükséges ahhoz, hogy Erzsébetváros a megérdemelt szerepét tölthesse be Európa legfontosabb kulturális helyszínei között.

Ahogy pedig említettük, egy ilyen szemléletű városfejlesztésnek elengedhetetlen része, hogy a helyi lakosok véleményének kikérése, hisz erre lehet alapozni a későbbi beavatkozásokat. Ennek a kutatásnak nem titkolt célja, hogy felmérje a VII. kerületi lakosok hozzáállását a Belső-Erzsébetváros nyújtotta kulturális és szórakozási lehetőségekhez, a zsidó kultúrához és nem utolsósorban a bulinegyedhez is. A tanulmány elejében a szórakozónegyedek témájában végzett szakirodalmi áttekintés található, amit egy rövid városrész-történeti fejezet követ, majd végül a 3000 erzsébetvárosi polgár személyes megkérdezésével elkészített kutatás eredményeinek kiértékelése.

**Első rész:
Városi arculat,
szórakozónegyedek Európa szerte**

A városmarketing és a turizmus szerepe a szórakozónegyedek kialakulásában

A városmarketing

A városfejlesztésnek az Egyesült Államokban hosszú ideje, Nyugat-Európában a 80-as évek, hazánkban és a volt KGST országokban pedig a rendszerváltások óta fontos témája a városmarketing.¹ A városmarketing lényegében egy városi szakpolitika, aminek célja, hogy hozzájáruljon a város gazdaságának bővüléséhez. A városmarketing, ahogy a neve is jelzi, a városi gazdaságfejlesztésbe emeli be a hagyományos marketingstratégiákat és a marketinges nézőpontot. A piaci gondolkodást tehát kiterjeszti az urbanizációs kérdésekre.² A befektetőkn, új lakókon, szakképzett munkaerőn keresztül lényegében a tőke bevonását szolgálja az adott településre, a marketinges szempontból adódóan pedig ezekre a csoportokra elsősorban mint vásárlókra tekint. A városmarketingnek tehát a város a terméke, amit értékesíteni kíván. Ez nem hagyományos adás-vétel, hanem egy szükséges imázsértékesítési stratégia. Hozzájárul a helyi jövedelmek és a szolgáltatások minőségének emelkedéséhez, az adóbevételek és a lakosság helyben maradásához. A népesség megmaradása pedig a település képességeinek megmaradását, kompetens aktorként való működését teszi lehetővé.³ A városmarketing azonban nemcsak marketingtervek elkészítését jelenti, hanem egy kényszert is, hiszen a település fiskális, területi és gazdasági politikáit is részben hozzá kell igazítani a felépíteni kívánt imázshoz.⁴

Mivel a városmarketing célja, hogy a település végső soron „eladásra” kerüljön (bár a marketing hagyományos termékeivel szemben egy várost egyszerre tulajdonolhat mindenki, és közben senki sem lehet kizárólagos gazdája), joggal merülhet fel a kérdés, hogy ki értékesítheti azt. Ez elsődlegesen a városvezetés, az önkormányzat kompetenciája. A magyar fővárosban többszintű közigazgatási rendszer működik, így a városvezetés egyszerre jelenti a Fővárosi Önkormányzatot és Erzsébetvárost, tehát a kerületi önkormányzatot is. Számos város, ahogy Budapest is, saját marketingügynökséget működtet, arculattal, brandinggel. Minél nagyobb egy település, annál több résztvevős a városmarketing folyamata. Egy metropoliszban

¹Kovács Z. (2002). A poszt-szocialista városok változó imázsa és a városmarketing lehetőségei Budapest és Lipcse példáján. *Földrajzi Értesítő*, 51(1–2), 113–137.

²Gordos T. (2000). A városmarketing néhány kérdése. *Tér és Társadalom*, 14(2–3), 183–193.
<https://doi.org/10.17649/TET.14.2-3.585>

³Piskóti I. (2021a). Az én városom: Identitás – elégedettség – kötődés – márka és a belső városmarketing. *Gradus*, 8(4), 46–57. <https://doi.org/10.47833/2021.4.TGT.006>

⁴Enyedi G. (1995). Városverseny, várospolitikai, városmarketing. *Tér és Társadalom*, 9(1–2), Article 1–2.
<https://doi.org/10.17649/TET.9.1-2.321>

már nem is kizárólag a közigazgatásban is megjelenő, többszintű városvezetés hozza be ezt a kérdést, ahol a főváros és a fővárosi kerületek vezetése mind bekapcsolódik a folyamat egy pontján (és hozzák magukkal a saját kompetenciájukat, hangsúlyaikat, terveiket), de külső, piaci szereplők is bekapcsolódnak. Minél több fél van bevonva egy ilyen folyamatba (legyenek azok önkormányzatok, múzeumok, vendéglátóhelyek, cégek, fővárosok esetében pedig sokszor maga a kormányzat), annál több konfliktus, súrlódás és egymást kizáró narratíva kerül elő.⁵ A különböző szereplők különböző preferenciáinak egyeztetése miatt is fontos, hogy a városmarketing-stratégia kialakításában érvényesüljön a holisztikus szemlélet, azaz a különböző komplementerek ne fragmentált egységekként jelenjenek meg, amik nem érnek össze, hanem a dolog legyen több, mint azoknak az összessége, amikből összeáll. Az egyes preferenciák tehát ne gyengítsék a többit, de még csak ne is egymás mellett létezzenek, hanem erősítsenek más narratívákat.

Ahhoz, hogy egy települést értékesíteni lehessen, az aktoroknak meg kell találni az eladható szegmenseket. Mindazokat a komparatív és kompetitív előnyöket, amelyek kiemelik az adott települést a többi közül. A komparatív szó használata itt lényeges, hiszen az egyes települések, városrészek eltérő profilok, imázsok felépítésére koncentrálnak, egy üdülőtelepülés és egy iparváros ilyen értelemben nem konkurenciái egymásnak, hisz más célcsoportokat próbál becsatornázni a működésébe, más gazdasági és városképi víziók mentén működik, ez pedig országos szinten egy vitális régiós politika részét képezheti. Az előnyöknek azonban kompetitívnek is kell lenni, hisz nem csak országos, de nemzetközi szinten is fontos, hogy kitűnjön az általuk képviselt ajánlat, ugyanolyan profilú, településvíziójú városok közül mégis az adott város legyen a beruházók, turisták, szakemberek célpontja. Fel kell ismerni az unikális adottságokat, értékesíthető „termékeket”. Ezek a termékek helyi szolgáltatások, infrastruktúrák, rendezvények, munkaerő stb. képében manifesztálódnak.⁶

Az adottságok mint értékesíthető javak képe nem modern gondolat, Alfred Weber, az ipari telephelyelmélet megalkotója már a XX. század elején köztudatba emelte ezt a gondolatot, azonban ahogy a klasszikus nagyipar kikerült a gazdasági gondolkodás homlokteréből és nagy súllyal megjelent a szolgáltató, valamint a K+F szektor, bizonyos, új fajta adottságok felértékelődtek.⁷ Ezzel együtt a potenciálisan becsatornázható érdekelt felek száma is megnőtt, összetételük jóval heterogénebb lett. Több fontos csoportot lehet megkülönböztetni, akiknek egy jó városmarketing-stratégiával számolnia kell. Ezek közül a legfontosabbak a helyiek, akik egyrészt adóalanyok, másrészt a város (és az azt életben tartó vállalatok, munkahelyek stb.) működtetésében nélkülözhetetlen erőforrást jelentenek. Nem utolsó sorban pedig

⁵ Enyedi G. (1995). Városverseny, várospolitika, városmarketing. *Tér és Társadalom*, 9(1–2), Article 1–2. <https://doi.org/10.17649/TET.9.1-2.321>

⁶ Piskóti I. (2021a). Az én városom: Identitás – elégedettség – kötődés – márka és a belső városmarketing. *Gradus*, 8(4), 46–57. <https://doi.org/10.47833/2021.4.TGT.006>

⁷Weber, A (1909): *Über den Standort der Industrien*, Tübingen, Mohr

jelenlétük, a lakosság számának változása egy jó mutatószám a település élhetősége szempontjából, mind a városvezetésnek, mind a tőke operátorainak, a menedzserek társadalmi rendjének, akiken keresztül a beruházókat el lehet érni.

Egy nagyváros viszont bonyolult termék, ami több identitással rendelkezik, pont ezért nehéz megtalálni a megfelelő marketing-alapanyagot. Ráadásul a városimázs kialakulásánál nem kizárólagos az önkormányzat, a helyi menedzserek és üzletemberek vagy a nagypolitika szereplőinek ráhatása, a települések organikusan fejlődnek ezzel párhuzamosan. Helyi vállalkozások, kulturális intézmények, civil egyesületek a tevékenységükkel hatnak a városkép alakulására, sőt, számos esetben ezzel olyan útfüggőséget alakítanak ki, ami a kompetens döntéshozók mozgásterét bizonyos keretek közé szűkíti le. Eklatáns példa erre a budapesti belváros szórakozónegyede.

A turizmus kérdése

A kutatás témája a Budapest hetedik kerületében működő szórakozónegyed vagy vigalmi városrész, közismertebb nevén az erzsébetvárosi bulinegyed. A városrész egyértelműen két csoportot céloz meg szolgáltatásaival, a helyi lakosokat és a külföldi turistákat. A helyi lakosok nem kizárólag a szórakozónegyedben élőknek jelenti, hanem azokat az embereket is, akik olyan közelségben élnek, hogy a bulinegyed vagy kulturális negyed szolgáltatásait kedvük szerint igénybe tudják venni. Klasszikus ilyen célcsoport a helyiek között a fiatalok, a szórakozni vágyó polgárok, de vannak más csoportok is. Például Budapest VII. kerületének meghatározó identitásában a zsidó kultúra, így az ilyen jellegű kulturális programok élvezői is meg vannak célozva a szolgáltatásokkal. A negyed célcsoportjai azonban nem kizárólag azok, akik a szolgáltatásokat igénybe veszik. Egy ilyen negyed hasznélvezői között nem csak a szórakozni vágyó polgárok vannak, hanem a szórakozónegyedben élő passzívabb lakosság is, akik ingatlanjainak az értéke megnő a városrész felfutása miatt, de hasznélvezők a vállalkozók, akik a szolgáltatásokat nyújtják, valamint a helyi politika is, ami a negyed működéséből jelentős bevételeket realizálhat és forgathat vissza fejlesztésekre, de a helyi identitást is erősítheti egy ilyen kulturális-szórakozó negyed létrejötté.

Fontos azonban, hogy a városvezetés helyén tudja kezelni a turisztikai szempontokat, a településmarketinget ne mossa össze a turizmusfejlesztéssel, annak ellenére se, hogy a két terület között lehetnek átfedések. Az idegenforgalom szempontjából a város mint szabadidős tér jelenik meg, a termékcsomag pedig a tér jelentette szabadidős, kulturális szolgáltatások, szórakozási, aktív vagy épp passzív időtöltési lehetőségek.⁸ Turisztikai szempontból számos tipizálási modell létezik a városok csoportosítására, ezek közül az egyik a szezonális kérdése. Ilyen értelemben beszélhetünk szezonális üdülőhelyekről, valamint egész évben vitális

⁸ Michalkó, G. (1999). A Városi Turizmus Elmélete és Gyakorlata. Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Intézet. https://real-eod.mtak.hu/8473/1/a_varosi_turizmus_.pdf

idegenforgalmi helyszínekről. A kettő közt az egyértelmű szezonális jelleg túl a turisták, sokat költő, de rövid ideig maradó látogatók eloszlása is fontos különbség. A nyári üdülővárosok a hűvös évszak beköszöntével elveszítik azt a kiemelkedő turistatömeget, ami a legfontosabb idegenforgalmi szezonban ott megjelent. Ezeken a helyeken a látogatók nem oszlanak el időben, egy rövid, de sűrű időszakban érkeznek, ami ilyenkor kellemetlenséget jelenthet a helyieknek. Ezzel szemben az egész évben látogatott településeknél egy sokkal egészségesebb eloszlást látunk, ami a szezonon kívül is biztosítani tudja az élhető település feltételeit.⁹

A városi turizmusban jelentős változás ment végbe, ahogy az egyének fogyasztási szokásai is megváltoztak. A hagyományos fogyasztási szokások megváltoztak. A kisszerűs, nagyobb odafigyeléssel készült egyedi termékek felváltották a tömegtermelést (elég többek között a kézműves sörök, hamburgerek elmúlt tíz évben szárnyaló népszerűségére gondolni), a magas minőségű szolgáltatások meglétét háttérbe szorította az egyedi élmények keresése. Az ilyen jellegű turizmusnak központi eleme az autenticitás, a nem előre megkonstruált tapasztalatok és élmények megszerzése. A turisták újabb generációi már nem a szállodákban eltöltött pihenést és a szervezett utakat keresi, hanem önállóan megszervezett utazásokat, amelyek során megtapasztalhatják a helyi lakosok mindennapjait.¹⁰

Ez azonban hatással van a helyiek életére, hisz az ő térhasználatuk jelentős átfedést mutat ezekkel a fiatal turistákéval. Ezek az emberek pont ugyanannyira fogyasztói az említett városi tereknek, mint a helyiek, közös szolgáltatásokon kell osztozniuk és emiatt szétszalazhatatlan a két csoport térhasználatának módja.¹¹ Ezt tovább erősíti az is, hogy a turizmus a különböző városokban egyenlőtlen arányban koncentrálódik, jellemzően a belső városrészekben töltik a turisták szabadidejük legnagyobb részét. A turizmus pedig a helyiekhez hasonlóan ugyanúgy meg tudja változtatni a városképet, a település imázsát és megteremti hosszú távon magának az ő igényeit kielégítő szolgáltatásokat. Ez könnyen vezethet a helyi szolgáltatások költségeinek tartós emelkedéséhez, hiszen a turisták még abban az esetben is, ha hasonló, vagy alacsonyabb árszínvonalú országból érkeznek, jellemzően többet költenek, mint a helyben élő emberek ugyanennyi idő alatt.¹² Ez a folyamat nagyon hasonló a dzsentifikációhoz, azaz a leromlott központi városok

⁹Bakucz M. (2001). Gondolatok a városi turizmus fejlesztéséről, két testvérváros vendégkörének elemzése alapján. *Tér és Társadalom*, 15(1), <https://doi.org/10.17649/TET.15.1.791>

¹⁰Vanyúr B. (2023). A városi turisztikai tér fogalmának értelmezése. *Comitatus Önkormányzati Szemle*, 33(244), 51–66. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-244.51>

¹¹Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2000). *The Tourist-Historic City*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780080519470>

¹²Maitland, R. (2009). Introduction: National capitals and city tourism. *City Tourism: National Capital Perspectives*, 1–13. <https://doi.org/10.1079/9781845935467.0001>

revitalizációjának és felértékelődésének folyamatához.¹³ A dzsentrifikáció természetesen önmagában nem negatív, hanem értéksemleges, leíró jelző. Egy olyan folyamat, aminek lehetnek pozitív és negatív hatásai is. A pozitív hatások közé tartozik például a városnegyed gazdasági-közbiztonsági revitalizációja, a kulturális, szórakozási szolgáltatások választékának növekedése, valamint a helyi ingatlanok értékének emelkedése. Negatív hatás lehet az árszínvonal emelkedése a még slumosodás idejéből ottmaradt helyi lakosok számára, akik más városrészekbe költöznek, ahol változatlan marad a fogyasztói kosaruk. Ez a más városrész azonban sok esetben csak pár utcával arrébb költözést jelent, miközben a lakásukat olyan áron tudják értékesíteni, amiből a szórakozónegyeden kívül egy nagyobb alapterületű/jobb minőségű ingatlant tudnak vásárolni.

Azonban ha érdemi együttműködés mutatkozik a szolgáltatók, az önkormányzat, a lakosok és a többi helyben érdekelt szereplő között, úgy egy kompromisszumos megoldást lehet találni, amiben a „poszt turizmus” és a helyi lakók igényei nem zárják ki egymást és kölcsönösen kielégíthetőek. Hiszen önmagában az idegenforgalom nem egy negatív jelenség, nem csak bevételeket jelent a városnak, de foglalkoztat helyieket is, az amúgy is heterogén lakosságú belvárosi területek lakói számára pedig a turisták, legyenek azok külföldiek vagy belföldiek, nem annyira idegenek. Budapesten két, egymás mellett fekvő kerületben láthatjuk milyen, mikor a szolgáltatások egyszerre tudják a lakosokat és a látogatókat kiszolgálni, mint ahogy az történik Erzsébetvárosban, és milyen az, mikor a helyi szolgáltatások szinte egésze majdnem, hogy igénybevehetetlen a helyieknek, ahogy az Belváros-Lipótvárosban zajlik.

A turizmus negatív hatásai közé tartozik az, amikor egy turisztikai célpont népszerűsége és a látogatók száma olyan szintre emelkedik, hogy az negatív hatást gyakorol a helyi közösségre, az infrastruktúrára és a környezetre. Ez a jelenség az utóbbi években egyre nagyobb figyelmet kapott, különösen azokban a városokban és természeti helyszíneken, amelyek korlátozott kapacitással rendelkeznek a nagyszámú turista fogadására.

Ez a helyi lakosok számára kellemetlenségeket és nehézségeket okozhat, mivel az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférésük csökkenhet a turisták által okozott torlódások miatt.¹⁴ A turisták áramlása miatt a helyi lakosok kiszorulhatnak saját közösségeikből, és a helyi kultúra áruvá válhat, elveszítve autenticitását. Ez különösen igaz az olyan történelmi városok esetében, mint Barcelona és

¹³ Vanyúr B. (2023). A városi turisztikai tér fogalmának értelmezése. *Comitatus Önkormányzati Szemle*, 33(244), 51–66. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2023.33-244.51>

¹⁴ Goodwin, H. (2017). The Challenge of Overtourism. <https://haroldgoodwin.info/wp-content/uploads/2020/08/rtpwp4overtourism012017.pdf>

Amszterdam, ahol a helyi lakosok tüntetéseket szerveztek a negatív hatások elleni fellépés érdekében.¹⁵

A negatív hatások kezelésére számos stratégia létezik, amelyeket a városok és turisztikai célpontok alkalmazhatnak a fenntartható turizmus biztosítása érdekében. A látogatók számának korlátozása és a turisztikai tevékenységek szabályozása hatékony módja lehet ennek. Például Dubrovnik városa korlátozta a napi turisták számát a történelmi városfalakon belül, hogy megóvja a kulturális örökséget és javítsa a helyi lakosok életminőségét.

Az alternatív turisztikai célpontok és tevékenységek népszerűsítése enyhítheti a legnépszerűbb helyekre nehezedő nyomást. Ez magában foglalhatja a kevésbé ismert helyek és az évszakok közötti látogatás népszerűsítését.¹⁶ De megoldás lehet még a fenntartható turizmus fejlesztése, ami magában foglalja a helyi közösségekkel való együttműködést, a környezetvédelemre és a kulturális örökség megőrzésére irányuló kezdeményezéseket. Ez a megközelítés hosszú távon biztosíthatja a turizmus pozitív hatásait.¹⁷

¹⁵Seraphin, H. (2019). Overtourism: Excesses, Discontents and Measures in Travel and Tourism. *Journal of Tourism Futures*, 5, 295–296. <https://doi.org/10.1108/JTF-09-2019-088>

¹⁶Butler, R. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*, 1, 7–25. <https://doi.org/10.1080/14616689908721291>

¹⁷ World Tourism Organization, & United Nations Development Programme. (2017). *Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030* | World Tourism Organization. <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419401>

Meghatározás és szórakozónegyedek Európa szerte

Definíció

A fogalmi lehatárolás, azaz, hogy mi a bulinegyed, szórakozónegyed, egy ilyen tanulmánynak elhagyhatatlan része. Sok esetben nem is feltétlenül kvantitatív módon leírható jellemzőkről beszélünk. A vendéglátóhelyek számossága, a kulturális és szubkulturális intézmények jelenléte önmagában nem egyedi, a város sok pontján találhatóak ilyen terek, úgy Budapesten, mint más nagyobb településeken. Mégis, ha a fővárosban valaki a bulinegyedet keresi, senki nem fogja őt a Bartók Béla útra irányítani.

A szórakozónegyedek a városok olyan speciális részei, amelyek kulturális, szórakoztató és vendéglátó funkciókat töltenek be. Ezek a területek a modern városi élet központi elemeivé váltak, ahol az emberek különböző szórakozási lehetőségeket találhatnak, mint például bárók, éttermek, színházak, klubok és egyéb kulturális létesítmények. A szórakozónegyedek nemcsak a helyi lakosok, hanem a turisták számára is vonzó célpontok. A szórakozónegyedek kialakulása a városok fejlődésének és urbanizációs folyamatainak szerves része. Ezek a területek gyakran a városok központi részén helyezkednek el, és jelentős gazdasági, kulturális és társadalmi szerepet játszanak.¹⁸

A szórakozónegyedek kialakulása már a XIX. században elkezdődött, amikor a városi élet intenzívebbé vált, és növekedett a kereslet a szórakozási lehetőségek iránt. Ezek a negyedek gyakran a vasúti állomások vagy kikötők közelében helyezkedtek el, ahol a turisták és a helyi lakosok egyaránt könnyen hozzáférhettek a szórakozási lehetőségekhez. Például a párizsi Montmartre negyed a XIX. század végén és a XX. század elején vált a művészek, bohémok és turisták közkedvelt célpontjává.¹⁹

A XX. század közepétől a szórakozónegyedek folyamatosan fejlődtek, és a mai napig a városi kultúra és gazdaság fontos részei maradtak. Az olyan városokban, mint New York (Times Square), London (Soho) és Tokió (Sibuja), ezek a negyedek a globális szórakoztatóipar központjaivá váltak. A modern szórakozónegyedek gyakran multifunkcionálisak, és magukban foglalják a különböző kulturális, kereskedelmi és szórakoztató létesítményeket. A szórakozónegyedek több funkciót töltenek be a városi életben. Ezen funkciók közé tartozik a szórakozás, a kulturális élmények

¹⁸ Bild, E., Steele, D., & Guastavino, C. (2022). Festivals and Events as Everyday Life in Montreal's Entertainment District. *Sustainability*, 14(8), Article 8. <https://doi.org/10.3390/su14084559>

¹⁹Hewitt, N. (2017). *Montmartre: A Cultural History*. Oxford University Press. https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=MQtDDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Montmartre+&ots=XXFfMy-TMY&sig=0fbyc0RumFb423C7f-zEC9FeuyM&redir_esc=y#v=onepage&q=Montmartre&f=false

biztosítása, valamint a gazdasági tevékenységek ösztönzése, a fő profil pedig értelemszerűen az ehhez kapcsolódó szolgáltatások nyújtása.

A szórakozónegyedek elsődleges funkciója a szórakozás és kikapcsolódás biztosítása. Ehhez saját infrastruktúrákészlet is tartozik, aminek elemei főként bárók, klubok, éttermek, mozik és színházak. A szórakozónegyedek gyakran 24 órás működési idővel rendelkeznek, ami lehetővé teszi, hogy az emberek bármikor igénybe vehessék a szórakozási lehetőségeket.²⁰ A szórakozónegyedek nemcsak a szórakozás, hanem a kulturális élmények központjai is. Ezek a területek gyakran otthont adnak különböző kulturális eseményeknek, fesztiváloknak és kiállításoknak. Például a berlini Kreuzberg negyed híres az alternatív művészeti szcénájáról és a különböző kulturális eseményeiről.²¹ A szórakozónegyedeknek ezen kívül jelentős gazdasági szerepük is van, hisz mind a turisták, mind a helyi lakosok igényeinek kielégítése által szignifikáns hatással bírnak a városi gazdaságokra. Ezek a területek munkahelyeket teremtenek, és adók képében bevételt generálnak a városok számára. A vendéglátóipar, a szórakoztatóipar és a kiskereskedelem mind jelentős részesedést kap a szórakozónegyedek által generált bevételekből.²²

Kortárs szórakozónegyedek Európában

A vigalmi negyedek, vagyis a szórakoztatóipar központjai, mindig is fontos szerepet játszottak a városi kultúrában és gazdaságban. Európában számos ilyen negyed létezik, melyek történeti gyökerei a középkorba nyúlnak vissza, és azóta is folyamatosan alakulnak, reagálva a társadalmi és gazdasági változásokra. E fejezet célja, hogy bemutassa a Európa fontosabb szórakozónegyedeinek kialakulását, fejlődését és jelenlegi helyzetét.

Amszterdam: De Wallen

Amszterdam piroslámpás negyede, a De Wallen, a város központjában található, és az egyik legrégebbi ilyen jellegű terület a világon. Az itt található szexmunkások és éjszakai szórakozóhelyek vonzzák a látogatókat, de a negyed gazdasági és társadalmi szempontból is különleges. A De Wallen számos csatorna mentén húzódik, ahol a vörös fényekkel megvilágított ablakokban dolgozó szexmunkások

²⁰Roberts, M. (2006). From 'creative city' to 'no-go areas' – The expansion of the night-time economy in British town and city centres. *Cities*, 23(5), 331–338. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2006.05.001>

²¹Siemer, J., & Matthews-Hunter, K. (2017). The spatial pattern of gentrification in Berlin. *Prairie Perspectives: Geographical Essays*. https://www.ibgeographypods.org/uploads/7/6/2/2/7622863/gentrification_of_berlin_excellent_background_reading_for_ib_geography.pdf

²² Hannigan, J. (n.d.). *Fantasy city: Pleasure and profit in the postmodern metropolis*. Routledge. <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=375456>

várják ügyfeleiket. Az éjszakai élet pezsgését bárók, kávézók, színházak, múzeumok és turistáknak szóló élmények egészítik ki, mint például az Erotika Múzeum és a Hash, Marihuana & Hemp Múzeum.²³

A negyed története a XIV. századra nyúlik vissza, amikor a prostitúció kezdett megjelenni a városban. A XX. század második felében a város vezetése fokozatosan legalizálta a prostitúciót, hogy biztonságosabbá és átláthatóbbá tegye a szexmunkások helyzetét. Amszterdam különleges megközelítése a prostitúcióval kapcsolatban a szabályozott és legalizált szexipar, amelynek célja a szexmunkások védelme és a bűnözés visszaszorítása.²⁴ Az elmúlt években azonban a De Wallen jelentős változásokon ment keresztül. A helyi önkormányzat számos intézkedést vezetett be a negyed biztonságának és élhetőségének javítása érdekében, például szigorúbban szabályozzák a szexipart és korlátozzák az új szexmunkákhoz kapcsolódó engedélyek kiadását. Ezek az intézkedések részei a "Project 1012" nevű városfejlesztési tervnek, amelynek célja a negyed rehabilitációja és a turizmus újraformálása.²⁵

De Wallen gazdasági hatása jelentős: évente milliók látogatnak ide, ami komoly bevételt generál a helyi gazdaságnak. Ugyanakkor ez a magas látogatószám társadalmi problémákat is okoz, például a zajszennyezést és a túlszűfolttságot. A helyi lakosok és üzlettulajdonosok gyakran panaszkodnak a turisták viselkedésére és a város más részeiben is érezhető a negyed okozta feszültségek. A városvezetés különböző intézkedéseket hozott a probléma kezelésére, például a turistacsoportok létszámának korlátozását és a negyedbe való belépés szabályozását.²⁶ Társadalmi szempontból a De Wallen számos kihívással néz szembe. A prostitúció szabályozása ellenére a szexmunkások gyakran válnak kizsákmányolás áldozatává, és a bűnözés továbbra is jelen van a negyedben. Az önkormányzat és a civil szervezetek együttműködése szükséges ahhoz, hogy a szexmunkások jogait és biztonságát garantálják, valamint, hogy a bűnözést visszaszorítsák. A társadalmi integráció és a helyi közösség támogatása szintén fontos szerepet játszik a De Wallen jövőjének alakításában.²⁷

²³Brants, C. (2002). The Fine Art of Regulated Tolerance: Prostitution in Amsterdam. *Journal of Law and Society*, 25, 621–635. <https://doi.org/10.1111/1467-6478.00106>

²⁴Weitzer, R. (2012). *Legalizing Prostitution: From Illicit Vice to Lawful Business*. NYU Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt16gzq1j>

²⁵Weitzer, R. (2015). Researching Prostitution and Sex Trafficking Comparatively. *Sexuality Research and Social Policy*, 12. <https://doi.org/10.1007/s13178-014-0168-3>

²⁶Hubbard, P. (2019). The Battle for the High Street: Retail Gentrification, Class and Disgust. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 110(3), 378–380. <https://doi.org/10.1111/tesg.12358>

²⁷van Liempt, I., & Chimienti, M. (2017). The gentrification of progressive red-light districts and new moral geographies: The case of Amsterdam and Zurich. *Gender Place and Culture A Journal of Feminist Geography*, 24. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2017.1382452>

Párizs: Pigalle

Párizs egyik legismertebb szórakozónegyede, Pigalle, a Montmartre déli részén helyezkedik el. A XIX. század végén vált híressé kabaréiról és mulatóhelyeiről, mint a Moulin Rouge és a Le Chat Noir. Pigalle ma is a szórakoztatóipar központja, ahol szexboltok, bárók, éjszakai klubok és színházak találhatók. A negyed egyedi hangulatát a művészek és a kulturális szféra jelenléte adja, akik a XIX. és XX. században itt találtak otthonra.²⁸ Az éjszakai élet pezsgése a mai napig megmaradt, bár a negyed arculata folyamatosan változik. Az utóbbi években a helyi önkormányzat számos fejlesztést hajtott végre a terület megújítása érdekében, hogy vonzóbbá tegyék a turisták és a helyi lakosok számára egyaránt. Ez magában foglalja a közterületek felújítását, a közbiztonság javítását és a kulturális rendezvények támogatását.²⁹ Pigalle számos művészeti és kulturális eseménynek ad otthont, amelyek célja a negyed kulturális örökségének megőrzése és gazdagítása.

Pigalle gazdasági szerepe Párizsban jelentős. A turizmusból származó jövedelmek és a helyi vállalkozások bevételei fontos bevételi forrást jelentenek a város számára. A negyedben található híres szórakozóhelyek, mint a Moulin Rouge évente több millió turistát vonzanak, akik jelentős bevételt generálnak a helyi gazdaságnak. Azonban a negyed társadalmi kihívásokkal is küzd, például a bűnözés és a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése miatt. A kerület vezetése és a rendőrség szoros együttműködése szükséges ahhoz, hogy fenntartható módon kezeljék ezeket a problémákat.³⁰ Az itt élők és dolgozók különböző társadalmi és kulturális háttérűek, ami hozzájárul a negyed egyedi hangulatához. Ugyanakkor a dzsentifikáció és az ingatlanárak emelkedése miatt a helyi lakosok kiszorulása egyre nagyobb problémát jelent. Az önkormányzat különböző programokat indított a helyi közösségek támogatására és a társadalmi kohézió erősítésére, például a szociális lakásépítést és a kulturális projektek finanszírozását.³¹

²⁸ Debroux, T. (2014). Boris Grésillon, Géographie de l'art. Ville et création artistique. Belgeo. Revue belge de géographie, 1, Article 1. <https://doi.org/10.4000/belgeo.12873>

²⁹ Le Floch, A. (2013). Anne Clerval, Paris sans le peuple. La gentrification de la capitale. Lectures. <https://doi.org/10.4000/lectures.12813>

³⁰ Debroux, T. (2014). Boris Grésillon, Géographie de l'art. Ville et création artistique. Belgeo. Revue belge de géographie, 1, Article 1. <https://doi.org/10.4000/belgeo.12873>

³¹ Lefebvre, H. (2003). The Urban Revolution. University of Minnesota Press. <https://www.upress.umn.edu/9780816641604/the-urban-revolution/>

Berlin: Kreuzberg és Friedrichshain

Berlin két legismertebb szórakozónegyede, Kreuzberg és Friedrichshain híresek vibráló éjszakai életükről és alternatív kulturális színtereikről. A berlini klubok, mint a Berghain vagy a Watergate világszerte ismertek és turisták tömegeit vonzzák. Ezek a negyedek az utóbbi évtizedekben jelentős dzsentrifikáción mentek keresztül, amely a helyi lakosság összetételét és a szórakozási lehetőségek spektrumát is megváltoztatta.³²

Kreuzberg és Friedrichshain sajátosságai közé tartozik az erős közösségi és kulturális identitás, amely az alternatív művészeti és zenei szcénából ered.³³ A negyedek éjszakai élete sokszínű, amelyet az elektronikus zenei klubok, bárók, éttermek és szabadtéri fesztiválok gazdagítanak. A helyi lakosok és az újonnan érkezett fiatalok közösségei egyaránt hozzájárulnak a negyedek pezsgő kulturális életéhez. A már említett dzsentrifikáció azonban komoly társadalmi kihívások elé állítja ezeket a negyedeket. Az ingatlanárak emelkedése és az új lakók beáramlása miatt a régi lakosok kiszorulása és a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése figyelhető meg. Az önkormányzat különböző intézkedéseket próbál bevezetni a dzsentrifikáció negatív hatásainak enyhítése érdekében, például a lakásbérleti díjak szabályozását és a közösségi terek védelmét.³⁴

Gazdasági szempontból Kreuzberg és Friedrichshain jelentős szerepet játszanak Berlin turizmusában. Az éjszakai élet és a kulturális programok vonzzák a turistákat, akik jelentős bevételt hoznak a helyi vállalkozásoknak. A negyedekben található híres klubok és kulturális helyszínek hozzájárulnak Berlin nemzetközi hírnevéhez, mint az egyik legizgalmasabb európai város.³⁵ Társadalmi szempontból ezek a negyedek fontos szerepet játszanak Berlin kulturális életében. A helyi közösségek és az alternatív művészeti színtér gazdagítják a város kulturális örökségét és hozzájárulnak a társadalmi kohézióhoz. A helyben kompetens aktorok, úgymint az NGO-k, a városvezetés és helyi vállalkozók kooperációja kardinális abban, hogy

³² Holm, A. (2013). Berlin's Gentrification Mainstream. In *The Berlin Reader. A Compendium of Urban Change and Activism* (pp. 171–187).

https://www.researchgate.net/publication/298434685_Berlin's_Gentrification_Mainstream

³³ Novy, J., & Colomb, C. (2012). Struggling for the Right to the (Creative) City in Berlin and Hamburg: New Urban Social Movements, New 'Spaces of Hope'? *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(5), 1816–1838. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2427.2012.01115.x>

³⁴ Holm, A. (2013). Berlin's Gentrification Mainstream. In *The Berlin Reader. A Compendium of Urban Change and Activism* (pp. 171–187).

https://www.researchgate.net/publication/298434685_Berlin's_Gentrification_Mainstream

³⁵ Holm, A. (2013). Berlin's Gentrification Mainstream. In *The Berlin Reader. A Compendium of Urban Change and Activism* (pp. 171–187).

https://www.researchgate.net/publication/298434685_Berlin's_Gentrification_Mainstream

megőrizték a negyedek egyedi karakterét és támogassák a helyi közösségeket a dzsentifikáció hatásainak kezelésében.³⁶

Madrid: Chueca

Chueca Madrid egyik legdinamikusabb és legszínesebb negyede, amely az évek során nemcsak a helyiek, hanem a turisták körében is rendkívül népszerűvé vált. A negyed elhelyezkedése, közösségi élete, kulturális eseményei és éjszakai szórakozóhelyei mind hozzájárulnak ahhoz, hogy Chueca valódi vigalmi negyedként tűndököljön. Chueca híres pezsgő éjszakai életéről, ahol a látogatók számtalan bár és klub közül választhatnak. Ezen kívül a negyed gasztronómiai kínálata is kiemelkedő. Az éttermek széles választékát kínálják, kezdve a hagyományos spanyol konyhától a nemzetközi fogásokig. A Mercado de San Antón piac különösen népszerű, ahol friss élelmiszerek és street food ételek várják a látogatókat.³⁷

A városrész egyik fontos jellemzője, hogy Madrid LMBTQ+ központjának is tartják, a queer kultúra kifejezetten virágzik. Chueca az évente megrendezésre kerülő Madrid Pride központja, amely Európa egyik legnagyobb LMBTQ+ rendezvénye. Az eseményen nem csak a Pride-dal mindig asszociált vonulás van, hanem számos koncert, kulturális és érzékenyítő program, valamint a queer kultúrát az emberekhez közelebb hozó kiállítás is várja a résztvevőket. Chueca lakossága rendkívül sokszínű, ami különösen vonzóvá teszi a negyedet. Az itt élők és látogatók között megtalálhatók a fiatal szakemberek, művészek, diákok és az LMBTQ+ közösség tagjai is. A negyed sokfélesége tükrözi Madrid kozmopolita jellegét, ahol a különböző kultúrák és életstílusok harmonikusan élnek együtt. A negyedet egyáltalán nem jellemzik olyan konfliktusok, mint számos európai vigalmi negyedet, de ilyen értelemben békésebb Madrid más részeinél, például a hasonlóan diverz Lavapiésnél. A közbiztonság Chuecában egyébként is jónak mondható, különösen annak köszönhetően, hogy a rendőrség nagy hangsúlyt fektet a negyed békességének megőrzésére. Emiatt Chueca nem számít különösen veszélyes területnek.³⁸

Chueca mint pozitív példa az élhető szórakozónegyedekre persze nem a semmiből nőtt ki, kialakulása rengeteg munka eredménye. Ennek egyik fontos pillére, hogy az önkormányzat kiemelt figyelmet szentel a negyednek, azonosítva, hogy a

³⁶ Novy, J., & Colomb, C. (2012). Struggling for the Right to the (Creative) City in Berlin and Hamburg: New Urban Social Movements, New 'Spaces of Hope'? *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(5), 1816–1838. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2427.2012.01115.x>

³⁷ Martinez, O., & Dodge, B. (2010). el barrio de La Chueca of Madrid, Spain: An Emerging Epicenter of the Global LGBT Civil Rights Movement. *Journal of Homosexuality*, 57(2), 226–248. <https://doi.org/10.1080/00918360903488913>

³⁸Robbins, J. (2011): Crossing through Chueca: Lesbian Literary Culture in Queer Madrid

szórakozónegyedeknek velejárója a fokozott hulladéktermelés, ezért külön hulladékkezelési stratégiát és fokozott közterületfenntartói jelenlétet vezettek be Chuecában.³⁹ Ezen kívül az önkormányzat rendszeresen fórumokon konzultál a helyi lakosokkal, civil és egyéb érdekképviselői szervezetekkel.⁴⁰ Az önkormányzat tehát nem tiltással akarja élhetővé tenni a városrészt, hanem hagyja azt organikusan fejlődni, és amikor szükséges, akkor mederbe tereli vagy korrigálja a folyamatokat. Ezáltal Chueca egyszerre vált egy pezsgő kulturális negyedé, valamint a spanyol főváros legélhetőbb és leginkluzívabb területévé.

Barcelona: El Raval

Barcelona talán legismertebb szórakozónegyede, El Raval a város központjában található. Történelmileg ez a negyed volt a bevándorlók és a munkások lakóhelye, és híres volt a nyüzsgő éjszakai életéről és a különféle kulturális programokról. Az utóbbi évtizedekben El Raval jelentős változásokon ment keresztül, amelyek nagyrészt a városi fejlesztéseknek és a turizmus növekedésének köszönhetőek.⁴¹ El Raval sajátosságai közé tartozik a kulturális sokszínűség és a pezsgő művészeti élet. A negyed számos múzeumnak, galériának és kulturális intézménynek ad otthont, például a Kortárs Művészeti Múzeumnak (MACBA) és a Filmarchívumnak. Az éjszakai élet színterét bárók, klubok és éttermek uralják, amelyek a helyiek és a turisták körében egyaránt népszerűek.⁴²

Gazdasági szempontból El Raval fontos szerepet játszik Barcelona turizmusában és gazdasági életében. A kulturális intézmények és az éjszakai élet vonzzák a turistákat, akik jelentős bevételt hoznak a helyi vállalkozásoknak. A negyedben található múzeumok és kulturális helyszínek hozzájárulnak Barcelona nemzetközi hírnevéhez, mint egy kulturálisan gazdag és sokszínű város.⁴³

Társadalmi szempontból El Raval sokszínű. A bevándorlók és a helyi lakosok együttélése gazdagítja a negyed kulturális életét és hozzájárul a társadalmi kohézióhoz. Világszerte számos helyen jelennek meg éles konfliktusok az ilyen multikulturális negyedekben a bevándorló lakosság és az „öslakos” helyiek között, azonban El Ravalban ezt a városvezetés és az NGO-k példamutatóan kezelik. Az

³⁹ <https://sede.madrid.es/eli/es-md-01860896/odnz/2022/12/31/2/con/20230924/spa/html>

⁴⁰ <https://tomadedecisiones.madrid.es/show/centro-reunion-con-asociacion-de-vecinos-de-chueca-e-intendente-u-i-d-centro-norte>

⁴¹Degen, M., & Cabeza, M. (2012). The Transformation of the 'Barcelona Model': An Analysis of Culture, Urban Regeneration and Governance. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2012.01152.x>

⁴² Balibrea, M. P. (2001). Urbanism, culture and the post-industrial city: Challenging the 'Barcelona model'. *Journal of Spanish Cultural Studies*. <https://doi.org/10.1080/14636200120085174>

⁴³Degen, M., & Cabeza, M. (2012). The Transformation of the 'Barcelona Model': An Analysis of Culture, Urban Regeneration and Governance. *International Journal of Urban and Regional Research*, 36. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2012.01152.x>

önkormányzat és a civil szervezetek együttműködése fontos ahhoz, hogy támogassák a helyi közösségeket és megőrizzék a negyed kulturális sokszínűségét.⁴⁴

Az elmúlt években El Raval dzsentrifikációja nagyon komoly problémákat vetett fel. A rövidtávú ingatlanpiac sokáig szabályozatlanul működött, a városba pedig nagy számban özönlöttek a turisták. Számuk 1990 és 2023 között a 4,5-szeresére nőtt.⁴⁵ Ez a növekedés különösen érintette El Ravalt, ahol az ingatlanárak és a bérleti díjak a leginkább megnöttek. Az ingatlanárak emelkedése és a turisták áradása miatt a helyi lakosok egy része kiszorul a negyedből, ami feszültségekhez vezet, az utóbbi években egyre gyakoribbak voltak a helyiek és a turisták közti incidensek, a turista ellenes tüntetések. Az önkormányzat különböző stratégiákat alkalmaz a probléma kezelésére, például a turisták számának szabályozását és a helyi közösségek támogatását célzó programok bevezetését, ezek azonban legfeljebb mérsékelt eredményeket értek el, a konfliktusok pedig tovább erősödtek.⁴⁶ A nyáron Barcelona drasztikus lépésre szánta el magát, a város 2028-ra teljesen megtiltja a turistáknak történő rövidtávú lakáskiadást.

Ez a nagyon hirtelen túlszabályozás azonban legalább akkora probléma lehet a városnak, mint a korábbi állapot, amikor meg se próbálta az önkormányzat a városrész alakulását megfelelő mederbe terelni finom ösztönzőkkel, de közben ügyelve arra, hogy a folyamat maga organikusan haladjon. A teljes tiltás nem csak olyan elvi kérdéseket vet fel, hogy miért ne kezdenének az emberek a magántulajdonukkal azt, amit szeretnének, de – ahogy arra a barcelonai turista apartmanok szövetsége is felhívja a figyelmet – az intézkedés csökkentheti mind a város, mind a helyi lakosok bevételeit, valamint hozzájárulhat az illegális turistaszállások számának növekedéséhez.⁴⁷ Az illegális működés nem csak az adóbevételek szempontjából problémás, de az ilyen szállások vélhetően egyéb előírásoknak sem akarnak majd mindenáron megfelelni (pl. tűzvédelem), hisz már működésükben is szabálytalanok.

⁴⁴ Martínez López, M. A. (2017). Squatters and migrants in Madrid: Interactions, contexts and cycles. *Urban Studies*, 54(11), 2472–2489. <https://doi.org/10.1177/0042098016639011>

⁴⁵ <https://www.cnbc.com/2024/07/09/barcelona-residents-squirt-travelers-with-water-to-protest-overtourism.html>

⁴⁶ López-Gay, A., Sales-Favà, J., Solana-Solana, M., Fernández, A., & Peralta, A. (2021). El avance de la gentrificación en Barcelona y Madrid, 2011-2019: Análisis socioespacial a partir de un índice de gentrificación. *Estudios Geográficos*, 82(291), Article 291. <https://doi.org/10.3989/estgeogr.202195.095>

⁴⁷ <https://www.reuters.com/world/europe/top-tourist-destination-barcelona-plans-shut-all-holiday-apartments-by-2028-2024-06-21/>

A szórakozónegyedeket jellemző konfliktusok bemutatása

A városi szórakozónegyedek éjszakai élete jelentős társadalmi, gazdasági és kulturális konfliktusok forrása. Ezek a területek vonzzák a turistákat és a helyieket egyaránt, akik keresik a szórakozási lehetőségeket, azonban ennek következményeként számos probléma merül fel, amelyek feszültséget okoznak a helyi közösségek, a vállalkozások és a hatóságok között.

Gazdasági konfliktusok és a dzsentrifikáció

A dzsentrifikáció, vagyis a terület felértékelődése és a lakásárak emelkedése gyakran tapasztalható jelenség a szórakozónegyedekben. A szórakozóhelyek és kulturális intézmények vonzereje miatt a lakások árai jelentősen növekedhetnek. A már említett Kreuzberg negyedében az ingatlanárak 2018 óta több mint háromszorosukra nőttek, ami az egyébként is lakhatási válsággal küzdő német fővárosban is rekord. Ennek következtében sok helyi lakos kiszorult a piacról, mivel nem tudta fizetni az emelkedő bérleti díjakat. Ennek természetesen viszont előnye, hogy a helyben ingatlant tulajdonló polgárok lakásainak értéke jelentősen megnövekedett.⁴⁸

Közbiztonsági és jogszabályi konfliktusok

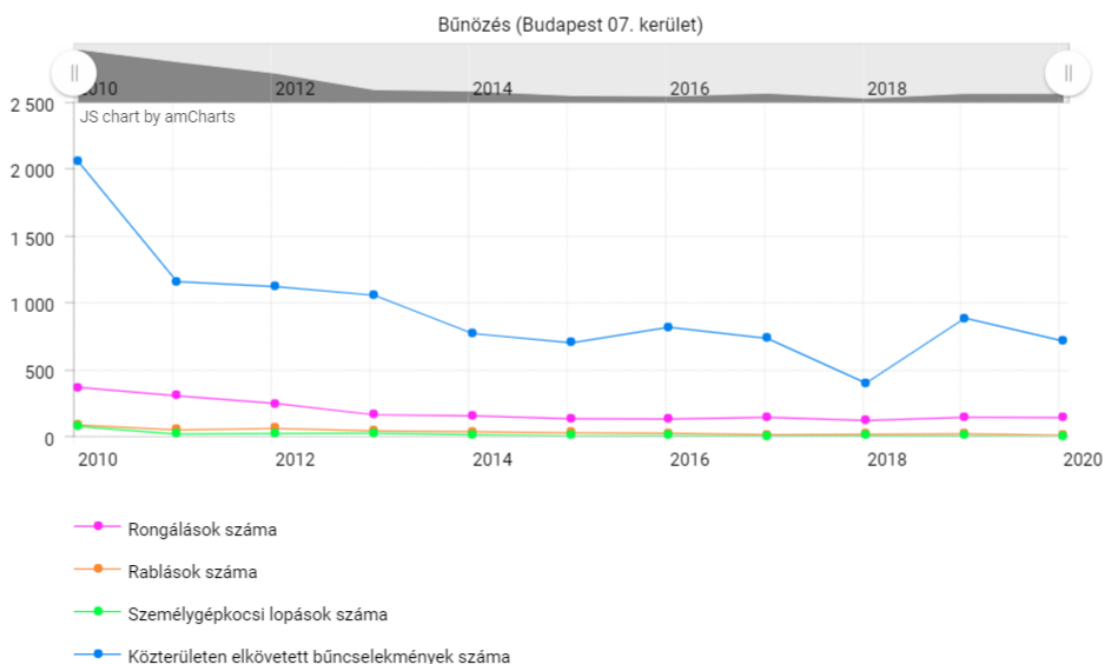
A szórakozónegyedek gyakran közbiztonsági problémákkal is küzdenek. A bűnözés szintje ezeken a területeken általában magasabb, mint a városi átlag, különösen éjszaka és a hétvégén. Például London Soho negyedében a rendőrség gyakran találkozik kábítószer-kereskedőkkel és más bűnözőkkel, akik kihasználják az éjszakai élet nyújtotta lehetőségeket.⁴⁹ Amszterdam De Wallen negyedében rendszeresek a közbiztonsági incidensek, leginkább alkohol okozta közterületi rendbontások. Az amszterdami rendőrség statisztikái szerint évente több száz ilyen incidens történik, amelyek jelentős terhet rónak a helyi rendőrségre és közösségi szervezetekre.⁵⁰ Azt is meg kell azonban említeni, hogy ezek a bűnesetek jellegükben jelentősen eltérnek az országos átlagoktól. Az intenzív éjszakai élet miatt a

⁴⁸ Pitel, L. (2023, August 29). Extreme renting: Limits on rents leave Berlin's new tenants vying for homes. <https://www.ft.com/content/39c443c8-5761-4c3b-9bd7-21842447283a>

⁴⁹ Hubbard, P. (2019). The Battle for the High Street: Retail Gentrification, Class and Disgust. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 110(3), 378–380. <https://doi.org/10.1111/tesg.12358>

⁵⁰ Stoffels, M. (2019). Residential action to cope with overtourism: The case of De Wallen [Masters, Radboud University Nijmegen]. <https://theses.uibn.ru.nl/server/api/core/bitstreams/1c8d5865-573e-4e02-8158-2001cb2e25e4/content>

szórakozónegyedek utcái sötétedés után is biztonságosabbak az erőszakos bűncselekmények szempontjából, hiszen egy járókelővel teli utcán az emberek jelenléte elrettentő hatással bír a potenciális bűnelkövetők számára. A szórakozónegyedekben inkább a kábítószer-használat a jellemző bűncselekmény, ahogy azt a sohoi példa is mutatja. Amennyiben Erzsébetvárost vizsgáljuk, úgy azt láthatjuk, hogy a 2010-es években mennyire jelentősen csökkent az erőszakos bűncselekmények száma, de a bulinegyed felfutásával egy időben az autólopások száma is alacsonyabb lett (az autólopásokat megnehezíti, ha az utcán járnak emberek, hisz mindenki potenciális szemtanú, egy autólopás pedig kifejezetten feltűnő bűncselekmény), valamint általánosságban a köztereken elkövetett bűncselekmények száma is kevesebb mint a felére esett vissza 10 év alatt.

Ilyen értelemben tehát lehet javuló közbiztonságról beszélni.⁵¹

Kulturális és társadalmi konfliktusok

A szórakozónegyedek kulturális és társadalmi konfliktusok színterei is, különösen a turisták és a helyi lakosok közötti érdekek és viselkedési normák miatt. A turisták gyakran nem veszik figyelembe a helyi szokásokat és szabályokat, ami konfliktusokat okozhat a helyi közösségekkel. Például Barcelona El Raval negyedében a turisták gyakran panaszkodnak a zajra és a helyi lakosok viselkedésére, ami feszültségeket szül a két csoport között.⁵² Azonban ahogy ezt a

⁵¹ forrás: <https://prestat.lechnerkozpont.hu/>

⁵² López-Gay, A., Sales-Favà, J., Solana-Solana, M., Fernández, A., & Peralta, A. (2021). El avance de la gentrificación en Barcelona y Madrid, 2011-2019: Análisis socioespacial a partir de un índice de gentrificación. *Estudios Geográficos*, 82(291), Article 291. <https://doi.org/10.3989/estgeogr.202195.095>

másik korábban bemutatott spanyolországi példából (Chueca – Madrid) is látszik, nem feltétlen jelennek meg ennyire kiélezett konfliktusok egy vigalmi negyedben. Fontos látni, hogy sok esetben ezek a konfliktusok abból erednek, hogy nincs megfelelő fórum a különböző érdekelt felek párbeszédére. A kulturális vagy szórakozónegyedek élvezőinek nem célja a helyszín túrturistasodása (hisz az a korábban már említett autenticitás elvesztését okozza), a nagyvárosok, demográfiaileg diverz szórakozónegyedek lakóinak pedig nem a bel- és külföldi turisták személyével van problémájuk. A konfliktusok a dialógus hiánya miatt vannak, és ezt a párbeszédet a helyben kompetens hatóságnak (legyen az a kerület, a város vagy akár maga az állam) kell facilitálnia.⁵³

⁵³ López-Gay, A., Sales-Favà, J., Solana-Solana, M., Fernández, A., & Peralta, A. (2021). El avance de la gentrificación en Barcelona y Madrid, 2011-2019: Análisis socioespacial a partir de un índice de gentrificación. *Estudios Geográficos*, 82(291), Article 291. <https://doi.org/10.3989/estgeogr.202195.095>

**Második rész:
Erzsébetváros
a kiegyezéstől napjainkig**

A mai budapesti városmag kialakulása

Fejlődés a rendszerváltás előtt

Noha Nyugat-Európa országaiban már a XVIII. század elején kezdetét vette az iparosodás, így a városok térbeli növekedése és népességüknek gyarapodása, ez a folyamat Közép-Kelet-Európa országaiban és városaiban, így Budapesten is csak jelentős késéssel indult meg. Az iparosodáshoz hasonlóan az urbanizáció is nagyjából fél évszázados késlekedéssel érkezett meg Budapestre. Ennek oka, hogy az új technikai vívmányok, ezeken keresztül a gyáripar fejlődése és a tömegtermelés is csak több évtizedes vagy akár még nagyobb késéssel jelent meg a félperifériának számító Magyarországon. Jellemző adat, hogy miközben London és Párizs lakossága a XIX. század végére a század eleji félmillióhoz képest másfél-kétmillió főre emelkedett, Budapesten az urbanizáció folyamata még csak ebben az időben kezdődött meg.⁵⁴

Az 1867-es kiegyezést követő időszakban Budapest népessége erős emelkedésnek indult. Míg 1869-ben még csak 270 ezren éltek Budapesten 1890-ben már félmillióan, a főváros lakossága tehát alig több mint két évtized alatt gyakorlatilag megduplázódott. Budapest lakosságszámának drasztikus emelkedése abban a tekintetben nem meglepő, hogy a kiegyezést követő évtizedekben Budapest látványos fejlődésnek indult. Ebben az időszakban alakult ki Budapest gyűrűsugaras úthálózata (egyebek mellett az Andrássy úttal és a Nagykörúttal), és az egységes eklektikus városszövet, ekkor épült meg a Nyugati (1877) és a Keleti pályaudvar (1884), valamint a kontinens első földalatti vasútja (1896). Az 1849-ben átadott Lánchíd után 1876-ban elkészült az immár egyesített főváros két oldalát összekötő Margit híd, amelyet 1896-ban a Ferenc József (ma Szabadság) híd, 1903-ban pedig az Erzsébet híd követett. Ebben az időszakban épült meg, illetve készült el egy sor olyan máig meghatározó középület, mint az Operaház (1884), az Országház (1904) vagy a Szent István-bazilika (1906). Ugyancsak ebben az időszakban nyerték el máig meghatározó arculatukat a főváros belső kerületei, a mai budapesti városmag.

Az első világháborút követően egy újabb csoport jelenik meg Budapesten és az agglomerációban. A trianoni békeszerződéssel elcsatolt területeken élő 10,5 millió főből 3,2 millió magyar volt.⁵⁵ Egy részük – különösen, akik az új államokban nehezen tudták volna biztosítani a megélhetésüket: katonatisztek, tanárok, tisztviselők – áttelepült az anyaországba, közülük pedig sokan a fővárost és környékét választották.

⁵⁴ Schuchmann J. (2013). Lakóhelyi szuburbanizációs folyamatok a budapesti agglomerációban; doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem, Győr

⁵⁵ Romsics I. (2017). Magyarország története; Kossuth Kiadó, Budapest, p. 405.

Budapest méretének növekedésére, lakosságának gyarapodására, valamint a főváros fejlődésére ezt követően Nagy-Budapest létrehozása volt a legnagyobb hatással. A főváros környéki települések Budapesthez csatolása már a XX. század első éveiben is felvetődött. Harrer Ferenc fővárosi tanácsjegyző, későbbi budapesti alpolgármester, akit Bárczy István polgármester bízott meg az egyesítés koordinálásával, 1908-ban így írt erről:

„A nagy városok fejlődésének sajátossága, hogy társadalmi életük átcsap a szomszédos községekre. Minden város környékét a szereppel, melyet élelmi szükségletei kielégítésében neki juttat és avval, hogy viszont ipari szükségleteit ellátja, már gazdaságilag magához fűzi. A társadalmi összetartozás szorosabb szálai szövődnek azonban a városi lakosságnak a szomszédos községekbe való kitelepülésével és a községeknek ennek nyomában járó városiasodásával... A nagyvárosok társadalmi életének ez az alakulása szükségképpen felvett egy közigazgatási problémát: a társadalmilag összefüggő községeknek közigazgatási összekapcsolását...”⁵⁶

Noha a két világháború Nagy-Budapest létrehozásának folyamatát átmenetileg megakasztotta, az 1949. évi XXVI. törvénnyel az Országgyűlés Budapesthez csatolta Budafok, Csepel, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest megyei városokat, valamint Albertfalva, Békásmegyer, Budatétény, Cinkota, Mátyásföld, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscsaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom és Soroksár nagyközségeket. Nagy-Budapest létrehozásával a megnövekedett területű fővárost 22 kerületre osztották fel (a XXIII. kerület, Soroksár 1994-ben vált önállóvá).

A szocialista rendszer erőltetett iparosításának eredményeképpen Budapesten is – sőt, elsősorban a fővárosban – jelentős nehézipari beruházások valósultak meg, ez jellemezte a fővárost korábban alkotó városrészeket és az 1950-ben Budapesthez csatolt városrészeket egyaránt. Az iparosítás a munkahelyek számának jelentős növekedését eredményezte, így Budapest és környéke sokak számára jelentett vonzó célpontot. Az 1950-es években Budapest népessége 160 ezer fővel nőtt. A budapesti lakásépítések volumene nem követte a munkahelyek számának növekedését, így az egyre égetőbbé váló lakáshiány miatt az 1950-es évektől kezdődően egészen a 90-es évekig adminisztratív eszközökkel korlátozták a fővárosba költözést. Az állandó budapesti letelepedés feltételül a legalább öt éves, budapesti munkahelyen eltöltött folyamatos munkaviszonyt és/vagy ugyancsak legalább öt éves ideiglenes fővárosi lakcím igazolását szabták.⁵⁷ A 60-as, 70-es és 80-as évek lakótelepépítései a lakáshiányt jelentősen enyhítették, ám míg a külső

⁵⁶ Harrer F. (1998). Nagy-Budapest; Városi Szemle, 1908/1, 2337. – idézi: Izsák É.: A városfejlődés természeti és társadalmi tényezői – Budapest és környéke; Napvilág Kiadó, Budapest, 2003. p. 69.

⁵⁷ Dövényi Z., Kovács Z. (1999). A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén; Földrajzi Értesítő, 48.(1-2). p. 37.

városrészek az új, paneles technológiával épült lakótelepek építésével megújultak, ezt a folyamatot nem kísérte a belső kerületek meglévő épületállományának megújítása. Ennek következtében a máig budapesti jellegzetességnek számító eklektikus városmag épületállománya jelentősen leromlott.

A rendszerváltás utáni időszak

A belső városrészek tekintetében meghatározó időszak volt a 90-es évek, amikor Budapesten is lendületet kapott a nyugat-európai nagyvárosokra jellemző szuburbanizáció, vagyis a városi lakosság agglomerációba költözése. Míg a magasabb jövedelműek a jobb életminőség reményében költöztek ki, addig a belső városrészekben élő középréteg az olcsóbb ingatlanok, az alacsonyabb rezsiköltségek miatt választották a Budapest környéki településeket. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2003-ban készített felmérése alapján a Budapestről az agglomerációba irányuló költözések három legjellemzőbb oka a budapesti lakás fenntartási nehézségei, valamint a családi ház és a több zöld iránti vágy.⁵⁸

Erzsébetváros, Terézváros és a többi belső kerület társadalmának szerkezetére jelentős hatást gyakorolt a lakásprivatizáció. 1990-ben a budapesti lakásállomány több mint 50 százaléka volt állami tulajdonban, illetve tanácsi kezelésben, a főváros belső kerületeiben ez arány meghaladta a 98 százalékot. Az egykori tanácsi lakások a rendszerváltást követő években az újonnan létrejött önkormányzatok tulajdonába kerültek. Az önkormányzatok többsége – és ez különösen igaz Budapest esetében – egy értékes, ugyanakkor rendkívül lepusztult ingatlanállományt örökölt. A bérlők által fizetett összeg az ingatlanok fenntartásának alig több mint egyharmadát fedezték, így a szocialista évtizedek nehéz örökségét átvevő budapesti önkormányzatok (a fővárosi és a kerületiek) kényszerhelyzetbe kerültek. A lakbérek drasztikus emelése politikai okokból nem volt reális opció, a lakásállomány fenntartási költségeinek csökkentését eredményező, jelentős felújítás pedig pénzügyileg nem volt realitás. Az önkormányzatok ezért a korábbi tanácsi lakásállomány privatizációja mellett döntöttek, a lakásokat túlnyomórészt a bennük lakó bérlőknek adták el.⁵⁹

Az önkormányzatok a lakásoktól bőven a forgalmi értékük alatt, 20-30 százalékos áron váltak meg, a privatizált lakások csaknem kétharmada budapesti volt. A lakásprivatizáció során elsősorban a jobb állapotú, nagyobb értékű ingatlanoktól váltak meg, így az 1990-es évek végére az önkormányzatok tulajdonában kisebb értékű, rosszabb minőségű bérlakások maradtak, de ebből sem sok: 2010-ben a budapesti lakások 6 százaléka volt még önkormányzati tulajdonban, 2015-ben a

⁵⁸ KSH: Migráció és lakáspiac a budapesti agglomerációban; Központi Statisztikai Hivatal, 2014. november p. 10.

⁵⁹ Buskó T.L., Józszai A. (2018). Közigazgatási urbanisztika; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p. 91.

hazai lakásállománynak már csak kevesebb mint 3 százalékát tette ki az önkormányzati lakások aránya.⁶⁰ A lakásállomány bőven a piaci ár alatti értékesítése azonban nem jelentette azt, hogy a privatizációt követően az addigi bérlők tulajdonosként éltek tovább lakásaikban. Az áron alul megvásárolt lakások egy részét a tulajdonossá vált korábbi bérlők később már piaci áron tovább értékesítették, a lakásokat sokan befektetési céllal vásárolták meg, ennek hatása máig érezteti magát a belső városrészekben. A lakásaikért kapott összegből a korábbi bérlők többsége az agglomerációban szerzett ingatlant. Különösen érzékenyen érintette a kivándorlás Budapest belső kerületeit, ahonnan a népesség 10-15 százaléka költözött el. A budapesti lakosság szám csökkenésének másik oka fontos oka az volt, hogy a rendszerváltást követően a főváros iparának folyamatos leépülése miatt rengeteg munkahely szűnt meg és az így munkájukat és megélhetésüket veszítették számára a főváros megfizethetetlennek bizonyult, így ők jellemzően azokba a vidéki településekre költöztek vissza, ahonnan elszármaztak.

A belső városrészek elnéptelenedésén a korábbi szándékok ellenére nem segített az államilag támogatott lakáshitelezés megjelenése sem. A 2000-ben indított otthonteremtési program csak korlátozottan érte el a célját, a lakhatás feltételeit tömegesen nem javította. A támogatási rendszer alapját egy tervezett filtrációs folyamat képezte, ami annyit jelent, hogy a magasabb jövedelmű családok a hitelezés révén új otthonba költözhetnek, az így megüresedett lakásokat pedig a korábban szerényebb körülmények között élők foglalhatják el. Ezzel szemben a tapasztalatok inkább azt mutatták, hogy a magasabb jövedelműek a hiteleket inkább befektetési célú ingatlanvásárlásra fordították, így a rendszer az alacsonyabb jövedelműek lakhatási feltételeit érdemben nem javította, az üres lakásokba pedig nem költöztek új tulajdonosok.

A 2008-ban bekövetkezett gazdasági válság a főváros társadalmi térszerkezetét is átstrukturálta. Budapest belső kerületeiben a lakófunkciót mindinkább felváltotta az irodai, a pénzügyi, a kiskereskedelmi és az idegenforgalmi funkció – irodaházak, bevásárlóközpontok, szállodák épültek. Emellett megindultak a jobbmódúakra koncentráló lakásépítések és -felújítások.

E folyamatot jól mutatja, hogy ebben az időszakban az V., a VI. és a VII. kerületben csökkent leginkább a lakónépesség. Az így felértékelődött belvárosi ingatlanok ára drasztikusan megemelkedett, így e kerületek lakóinak egy része kicserélődött. Ezt a folyamatot nevezzük „city”-képződésnek. Az alacsonyabb státusú rétegek fokozatosan kiszorultak a belső kerületekből a város külsőbb részeibe vagy ezúttal is a főváros környéki településekre.⁶¹ A fővárosi agglomerációból érkező, magas státusú bevándorlók elsősorban Budapest belső, magasabb presztízsű kerületeiben

⁶⁰ Buskó T.L., Jósza A. (2018). Közigazgatási urbanisztika; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p. 93.

⁶¹ Schuchmann J. (2013). Lakóhelyi szuburbanizációs folyamatok a budapesti agglomerációban; doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem, Győr, p. 91.

jelentek meg. A reurbanizáció szakaszában a Budapestre költözők közül ez a csoport volt a legnépesebb 24 ezer fővel, ők tették ki az összes településcsoport között vándorlók 2,5 százalékát.⁶²

⁶² Tarján G. (2019). Településszerkezet – város és falu; In: Kiss Z.L. (szerk.): Bevezetés a szociológiába; Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p. 281.

Erzsébetváros kialakulása

A mai Erzsébetváros (és a szomszédos Terézváros) területe a XVII. században még beépítetlen volt, a negyed a XVIII. században kezdett kialakulni, amikor a Pest akkor még fallal körül vett városából kiszoruló kereskedők és iparosok kezdtek építkezni a területen. Az így kialakult kertnegyed emlékét máig őrzik az olyan utcanevek, mint a Kertész, az Akácfa vagy épp a Kis- és Nagydiófa utcák. Az addig Felső-külvárosnak nevezett negyed 1777-ben kapta meg a Terézváros nevet. A XVIII. század második felében az épületek földszintjén már megjelentek a kisebb üzemek, műhelyek, amelyek a városrész arculatát egészen a szocializmusig meghatározták.⁶³

Az 1838-as dunai árvíz a negyed házainak csaknem felét elpusztította, a korábbi épületek helyén – a kialakult utcaszerkezetet javarészt megtartva – ekkor kezdték el építeni a kerület városképét máig meghatározó több emeletes épületeket. A negyed lakosságának jelentős része iparos és kereskedő volt, de már megjelent a nagypolgárság és az arisztokrácia is. A XIX. század elejétől a városrész Európa egyik legnagyobb zsidó közösségének lakóhelye lett. 1859-ben felépült a Dohány utcai, majd 1872-ben a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga is. Budapest 1873-ban történt egyesítése, majd az 1896-is millennium között a fővárosban nagyszabású városrendezés zajlott le, a korábbi klasszicista Pest ekkor vált eklektikussá.⁶⁴

A jelentős népességnövekedésen átesett Terézvárost a városegysítést követően két kerületre, Felső-Terézvárosra (VI. kerület) és Alsó-Terézvárosra (VII. kerület) bontották, utóbbi – a Király utcától dél-keletre fekvő városrész – 1882-ben kapta meg az Erzsébetváros nevet. A Belső-Erzsébetváros arculatát meghatározó vendéglátás nem előzmény nélküli: a jelentős zsidó lakosságnak otthont adó területen már ebben az időben is kávéházak, mulatók, éttermek működtek, amelyek szombat kivételével a hét minden napján éjfélig lehettek nyitva. Ugyancsak ebben az időszakban nyílt meg a negyed ma is működő iskoláinak zöme is. Erzsébetváros (és Terézváros) lakossága ugrásszerűen megnövekedett. Jellemző adat, hogy 1870 körül a 7600 lakosú Király utcában többen éltek, mint Szombathelyen összesen. 1880 és 1890 között a VII. kerület lakossága megduplázódott, majd a következő két évtizedben, 1910-re ismét megkétszereződött, immár 180 ezerre.⁶⁵

A vészkorszakban itt, a Király utca, az Akácfa utca, a Dohány utca és a Rumbach Sebestyén utca által határolt területen alakították ki a budapesti gettót, ahol ebben az időszakban mintegy 70 ezren zsúfolódtak össze. A budapesti zsidóság nagy része túlélte a vészkorszakot és a tervekkel ellentétben a gettó épületei is megmaradtak.

⁶³ Perczel A. (2007). Védtelen örökség; Városháza Kiadó, Budapest, pp. 11-33.

⁶⁴ Perczel A. (2007). Védtelen örökség; Városháza Kiadó, Budapest, pp. 11-33.

⁶⁵ Koltai G., Rác A. (2011). Ezerarcú Erzsébetváros; Erzsébetvárosi Önkormányzat, Budapest, p. 16.

A szocializmus évtizedeiben az új lakások építésének aránya mindössze 3 százalék volt, ami azt jelenti, hogy a II. világháború után a kerületi lakásállomány lényegében változatlan maradt.⁶⁶ Az 1980-as években Erzsébetvárosban indult meg a budapesti belváros rehabilitációja, ez a folyamat azonban az évtized végére megakadt. A rendszerváltást követően Belső-Erzsébetváros arculatát jelentősen befolyásolta a régi, eklektikus épületek egy részének lebontása és a helyükre épített jellegtelen, rossz minőségű, építészeti értéket nem képviselő lakóházak elszaporodása. 2002-ben a negyed jelentős része az Andrássy út védőzónájaként nemzetközi UNESCO védelmet kapott, majd az ÓVÁS! Egyesület elnevezésű civil szervezet kezdeményezésére az azóta megszüntetett Kulturális Örökségvédelmi Hivatal 51 épületet, köztük már bontásra ítélt házakat nyilvánított műemlékké és mentett meg ezzel a pusztulástól.⁶⁷

⁶⁶ Koltai G., Rác A. (2011). Ezerarcú Erzsébetváros; Erzsébetvárosi Önkormányzat, Budapest, p. 28.

⁶⁷ Perczel A. (2007). Védetlen örökség; Városháza Kiadó, Budapest, pp. 11-33.

A bulinegyed kialakulása

Slumosodás után revitalizáció

A II. világháborút követően az államosítás eredményeképpen a korábban virágzó üzleti élet gyakorlatilag megszűnt Erzsébetvárosban. 1970 és 2001 között a VII. kerület állandó lakossága a felére csökkent, az egykor pezsgő kulturális és társasági életet élő városrész egy elnéptelenedő, szürke, leromlott épületállománnyal rendelkező városrészé vált. A kerület lakossága 1990 és 2001 között 18.691 fővel csökkent, a népesség ennél nagyobb számban csak az 1940-es években fogyatkozott a kerületben.⁶⁸ A Földrajzi Értesítő 1997-ben ekképp írt a VII. kerületi állapotokról:

„Erzsébetváros slum jellegének kialakulásához a lakókörnyezet lepusztultságán túlmenően az itt élő, többségében szociálisan perspektívátlan lakosság életviteléből fakadó társadalmi jelenségek közül a bűnözés is hozzájárul. A slum bűnözésének szubkulturális jellege a bűnelkövetők iskolázatlanságából, szakképzetlenségéből, elszegényedéséből fakadó munkanélküliségre vezethető vissza, így ők a megélhetési bűnözés kategóriájába esnek. Sok esetben a városrész területén, ill. a környező kerületekben élő tehetősebb polgárok lakásainak kirablásával, kisebb utcai lopásokkal, a helyismeretből eredő tippadással, gépkocsifeltöréssel biztosítják családjuk számára a mindennapi megélhetést.”⁶⁹

Belső-Erzsébetvárost e tetszhalott állapotból a 2000-es évek elején az első romkocsmák megjelenése mozdította ki. Az addig ismeretlen szórakozóhely típus lényege, hogy üres, nem egyszer bontásra szánt épületek udvarán ideiglenes jelleggel bárkat alakítottak ki a lehető legegyszerűbb berendezéssel. A szórakozóhelyek csakhamar olyan népszerűsége tettek szert, hogy a romkocsmák egy része állandósult, továbbá a bontásra szánt épületek jelentős része is megmenekült, több közülük meg is újult. A Belső-Erzsébetváros képét és hangulatát az utóbbi két évtizedben meghatározó romkocsmák mára a vendéglátás jellegzetes budapesti formáját képviselik, amelyek újrateremtették a negyed kulturális életét és megújították Budapest szocialista alapokon nyugvó, elavult gasztrókultúráját is.⁷⁰ Mind közül a legismertebb a Kazinczy utcában 2004-ben nyílt Szimpla Kert, amely a Lonely Planet útikalauz 2011-es szavazásán a világ harmadik legjobb bárja lett.

⁶⁸ https://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2019.pdf

⁶⁹ Michalkó G. (1997). Erzsébetváros szociálgeográfiai vizsgálata II. Földrajzi Értesítő 45(3-4), 315-331. https://mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE1996/FE19963-4_315-331.pdf

⁷⁰ Király D. (2018). Mi marad a romokon, ha megszűnik a bulinegyed? Magyararancs.hu, 2018. február 16. <https://magyararancs.hu/republikon/mi-marad-a-romokon-ha-megszunik-a-bulinegyed-109383>

A bulinegyed problémái és megoldási kísérletek

A szórakozóhelyek számának jelentős növekedése, az általuk vonzott idegenforgalom, a köztisztasági és közbiztonsági kihívások a helyi lakók egy részéből tiltakozást váltott ki. A vendéglátósok és a tiltakozó lakók konfliktusát Erzsébetváros korábbi, fideszes vezetése 2018-ban egy helyi népszavazással kívánta feloldani, jóllehet az ellen számos érv szólt: a szórakozóhelyek éjféli bezárásáról a Középső- és a Külső-Erzsébetvárosban élők is szavazhattak, noha őket nem érintette a belső-erzsébetvárosi probléma, a referendum megnehezítette a párbeszédet a felek között, emellett az önkormányzat ezzel a probléma megoldásának felelősségét a lakosságra hárította.⁷¹ A 2018. február 18-án megtartott népszavazás végül érvénytelen lett, a jogosultak mindössze 15,89 százaléka vett részt rajta. A résztvevők 66,08 százaléka a szórakozóhelyek éjféli zárására szavazott, 33,4 százalékuk pedig ellene.

A fenti érveken túl a népszavazással kapcsolatban az egyik legfontosabb probléma az volt, hogy erővel akart felszámolni egy olyan problémát, amely szabályokkal és azok következetes betartásával is megoldható. Erzsébetváros 2019-ben megválasztott új vezetése már erre törekedett, amikor az úgynevezett bulinegyed szórakozóhelyeinek éjfél utáni nyitvatartását egy szigorú kritériumrendszer megvalósulásához kötötte. Eszerint a szórakozóhelyek este tíz és reggel 8 óra között nem végezhetnek áruszállítást, éjfél után fogyasztás nélkül is mindenki számára biztosítaniuk kell a mellékhelyiségek használatát, valamint intézkedési tervet kell kidolgozniuk a közterületi alkoholfogyasztás megakadályozására. Az önkormányzat kötelezővé tette a szórakozóhelyek számára zajmérő eszköz felszerelését és egy akusztikai szakértő igazolásának beszerzését. A kritériumok között szerepel, hogy a szórakozóhelyeken egyidejűleg csak annyian tartózkodhatnak, amennyi a katasztrófavédelem előírásainak megfelel, ennek ellenőrzésére forgalomszámláló berendezést kell felszerelniük. Az önkormányzat előírta a szórakozóhelyeknek az előttük található járdaszakasz napi egyszeri nagynyomású takarítását és megtiltotta nekik, hogy éjfél után műanyag poharakat adjanak ki a vendégeknek. Az erre a célra létrejött munkacsoport által kidolgozott kritériumrendszer alapján Belső-Erzsébetvárosban azok a szórakozóhelyek tarthatnak nyitva, amelyek teljesítik a feltételeket, az így kapott engedélyt azonban évente meg kell újítaniuk.

⁷¹ Király D. (2018) Öt érv a bulinegyedről szóló népszavazás ellen; Magyararancs.hu, 2018. január 16.
<https://magyararancs.hu/republikon/ot-erv-a-bulinegyedrol-szolo-nepszavazas-ellen-108771>

Harmadik rész: Kutatás Erzsébetvárosról

Erzsébetváros a számok tükrében

Bevezető

A közvélemény-kutatás eszközével értékes, városvezetők és helyi gazdasági szereplők által is hasznosítható információkhoz juthatunk, mert a lakosság városról alkotott képének megismerése és a lakossági igények feltérképezése hozzájárulnak egyfelől a teljeskörű megértéshez, másfelől a várospolitikai irányvonalak kijelöléséhez. Emellett fontos, hogy a lakosság egyben az önkormányzat demokratikus megbízója és a kerületben elérhető szolgáltatások -- beleértve a vendéglátást és a kultúrát – egyik elsődleges fogyasztója, ezáltal a helyi gazdaság mozgatórugója.

A Republikon Intézet 2024. áprilisában 3000 fő személyes megkérdezésével vizsgálta az erzsébetvárosi lakosok véleményét a városi vendéglátással, turizmussal és a hetedik kerület problémáival kapcsolatban⁷². Budapest hetedik kerülete egyszerre kulturális és turisztikai gócpont, bulinegyed, és közel ötvenezer ember otthona, ami sűrűn lakott kerületté teszi. Az itt élő ötvenezer ember véleménye megoszlik a városrész imázsának és funkciójának tekintetében, a bulinegyed-jelleget és a jelentős turisztikai forgalmat eltérő lelkesedéssel fogadják a kerületben élők, és a helyben elérhető szolgáltatásokat is eltérő mértékben veszik igénybe, ahogyan a jelenleg tárgyalt kutatás eredményeiből is kiderül.

Kulcsfogalmak

A kutatási eredmények értékelésekor megvizsgáltuk, mely tényezők befolyásolják leginkább az erzsébetvárosiak véleményét a kerületről. Az alapvető demográfiai

⁷² módszertan: A kutatás 3000 fő személyes megkérdezésével készült 2024. április 18 – 28. között. A kutatás nem, kor és iskolai végzettség szerint reprezentatív Budapest VII. kerületének felnőtt lakosságára.

változók mellett (nem, életkor, iskolai végzettség) további szempontokat is figyelembe vettünk az elemzés során.

Lakhely

A körúton kívüli és belüli Erzsébetváros két külön világ. A „bulinegyed” vagy belváros forgalmasabb, élénkebb a gazdasági aktivitása, részben a vendéglátóhelyek és szórakozóhelyek, részben a turisták igényeire szabott szolgáltatások miatt, nem beszélve a terület népsűrűségéből fakadó szükségletekre. Az élénk gazdasági tevékenység azzal is jár, hogy nap mint nap számos munkavállaló utazik a területbe, amely tovább gerjeszti a forgalmat, mind közlekedési, mind fogyasztási értelemben. A körúton belül az éjszakai forgalom is jelentősebb a bulinegyed-jelleg miatt, így más kerületekkel vagy a VII. kerület külvárosával ellentétben számos szolgáltatásra a nap 24 órájában szükség és igény van. Ezzel szemben a külső Erzsébetváros, bár sűrűn lakott és számos vállalkozásnak ad otthont, jellemzően kevésbé forgalmas, alacsonyabb intenzitású az éjszakai élet és csekélyebb a bejövő turizmus. Ezzel együtt azonban a külső hetedik kerületnek jelentősebb a lakossági célú kihasználtsága, míg a belső hetedik kerület használóinak jelentős része nem a belvárosban él. A belső és külső erzsébetvárosi lakosok élete tehát eltérő mederben folyik, bár nem lehet lakhely alapján általánosítani, elemzésünkben külön is vizsgáltuk a külső és belső erzsébetvárosiak véleményeit. Ez mindenképpen fontos vizsgálati szempont a bulinegyedhez és a turizmushoz való hozzáállás szempontjából, hiszen a „bulinak” a belvárosiak jóval nagyobb mértékben vannak kitéve. A kérdés során nem volt előre meghatározott határvonal külső és belső Erzsébetváros között, a válaszadók önbevallás alapján sorolták be magukat egyik, vagy másik csoportba. Fontos azonban az eredmények értelmezése szempontjából, hogy közel sem két egyenlő méretű csoportról van szó, hiszen a kül- és belvárosban sem ugyanannyian laknak. Nagyjából 20/80 arányban oszlik meg a kutatási minta, azaz négyszer annyi külvárosi lakos szerepel a felmérésben, mint belvárosi.

Lakossági aktivitás

Nem vizsgálhatjuk a bulinegyed-kultúrnegyed kérdéskört anélkül, hogy nem mérjük fel, a válaszadók milyen mértékben élnek a kerületben fellelhető közösségi és kulturális lehetőségekkel, más szóval milyen aktívan vesznek részt a helyi életben. Egyfelől a megalapozott vélemény megformálásához tapasztalatra van szükség, például nem tud érdemben nyilatkozni egy válaszadó a vendéglátóhelyek minőségéről, ha nem látogatta meg őket. Másfelől, ha válaszadók nem fogyasztanak helyi kultúrát, nem látogatnak helyi éttermeket, kocsmákat, rendezvényeket, az jelzés lehet, hogy a kínálat nem fedi a lakossági igényeket, és fejlesztésre, újragondolásra van szükség. A kutatásban két külön kérdés vizsgálta a lakosság fogyasztói szokásait, az egyik a vendéglátásra, a másik a kultúrára fókuszált. Mindkét esetben arra kérdeztünk rá, hogy a kérdezett milyen gyakran veszi igénybe a felsorolt szolgáltatásokat.

<p>Ön milyen rendszerességgel látogatja Erzsébetváros vendéglátó helyeit, beleértve az éttermeket, kávézókat, kocsmákat és szórakozóhelyeket?</p>
<p>Ön milyen gyakran vesz részt Erzsébetvárosban kulturális rendezvényeken, beleértve a színházi előadásokat, koncerteket, múzeumi kiállításokat, fesztiválokat? naponta hetente legalább egyszer havonta legalább egyszer fél évente legalább egyszer évente legalább egyszer ritkábban, mint évente soha</p>

Ezen kérdésekre adott válaszok a kérdéssor egyéb elemeivel összevetve fényt derítettek arra, hogy a kerülettel kapcsolatos vélemények egyik fő befolyásolója a lakossági aktivitás, ezért elemzésünkben a demográfiai változók és a lakhely mellett erre is szűrtünk. A válaszadókat aktivitás szerint három csoportra osztottuk, aktív, semleges és passzív lakosságra. Ebben az elemzésben az aktív és passzív lakosok közötti különbségekre fektetünk hangsúlyt.

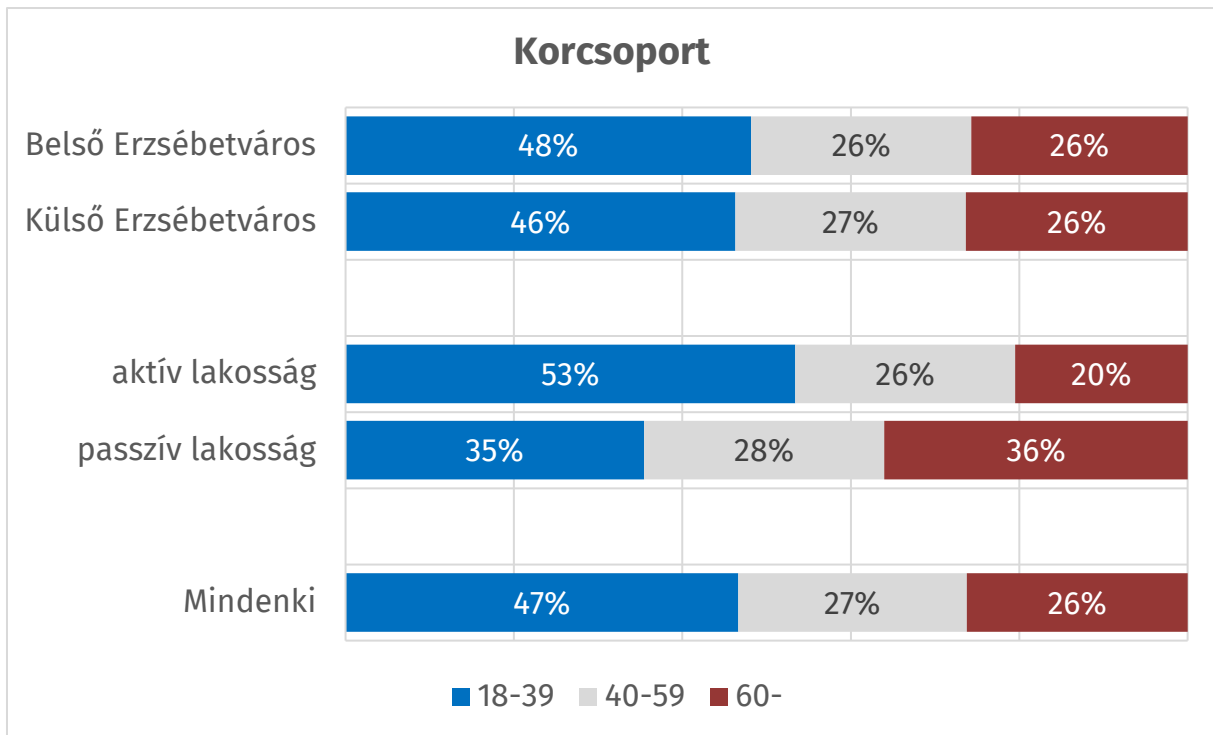
- Azok kerültek az **aktív lakosság** körébe, akik vagy **A:** hetente legalább egyszer járnak a kerületben étterembe, kávézóba, kocsmába vagy szórakozóhelyre **VAGY B:** havonta legalább egyszer mennek színházba, koncertre, múzeumba, kiállításra vagy egyéb programra/fesztiválra. A VII. kerületi lakosok 27 százaléka tartozik ebbe a csoportba.
- Azok kerültek a **passzív lakosság** körébe, akik vagy **A:** soha nem járnak a kerületben vendéglátóhelyre, vagy ha járnak, ritkábban, mint évente **VAGY B:**

soha nem járnak kulturális programokra, vagy, ha járnak, akkor ritkábban, mint évente. A VII. kerületi lakosok jelentős, 30 százaléka tartozik ebbe a csoportba.

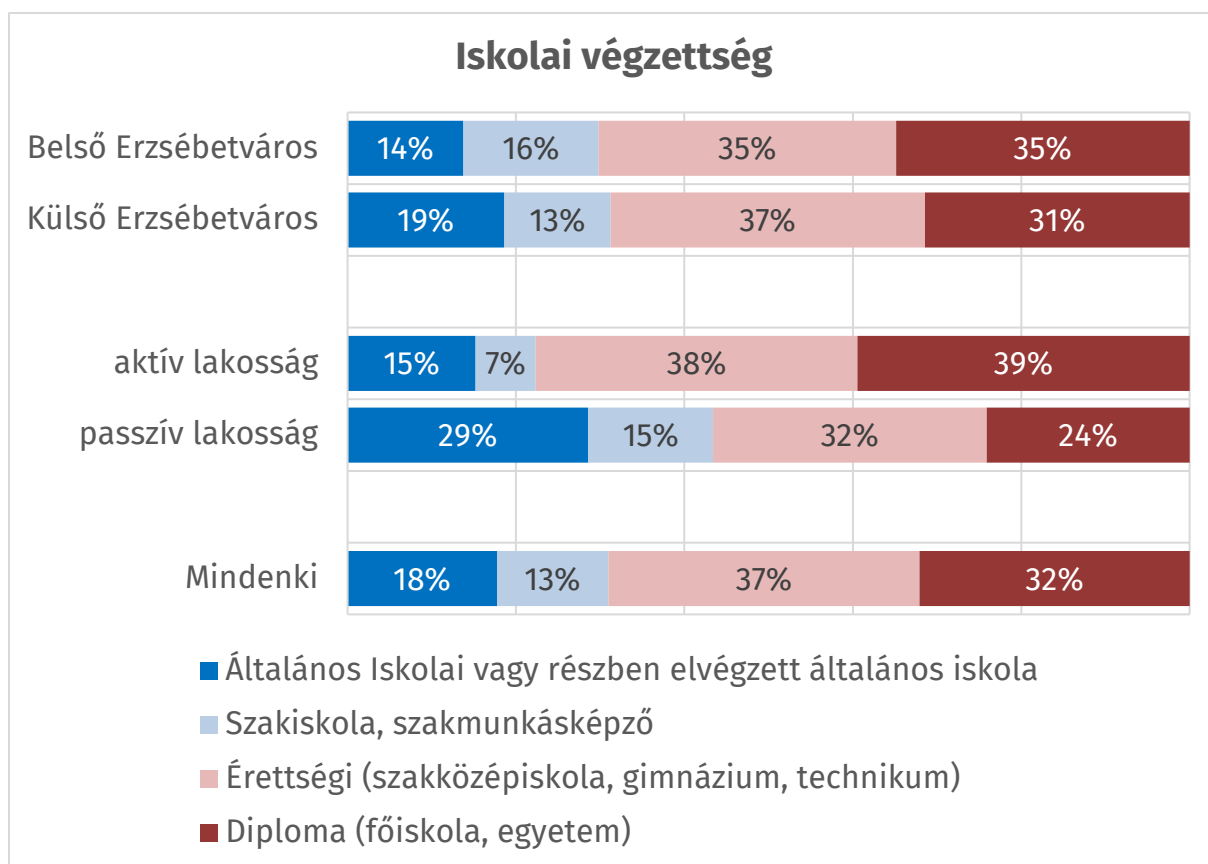
- Mindenki más, azon válaszadók, akiket nem lehet egyértelműen aktívnak vagy passzívnak titulálni, egy harmadik, semleges csoportba kerültek.

Demográfiai jellemzők

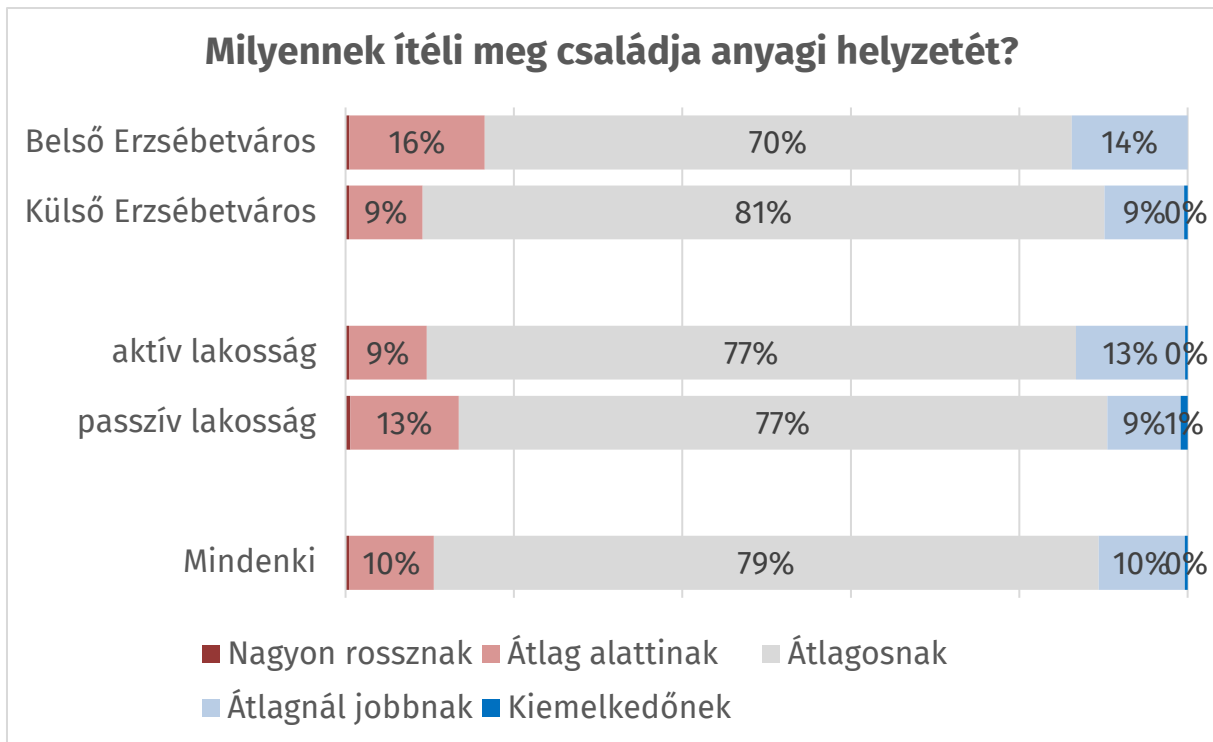
Erzsébetváros egy relatíve fiatalos kerület, így az erzsébetvárosi minta meglehetősen fiatal, a kérdezettek közel fele 40 év alatti lakosokból áll. A területi eloszlás tekintetében nincs lényeges különbség, külső és belső Erzsébetváros lakossága korban kevéssé tér el egymástól. Aktivitás szempontjából azonban jelentős különbségeket figyelhetünk meg, az aktív lakosság fiatalabb, mint a passzív lakosság. Az aktívak több, mint fele 40 év alatti, negyede 40 és 60 év közötti, és mindössze egyötöde 60 éves vagy idősebb. A passzív lakosság idősebb, mint az aktív, azonban fontos leszögezni, hogy a passzívak nem mind idős emberek: közöttük ugyan annyi 40 év alatti válaszadó található, mint 60 év feletti. Ez azt jelenti, hogy a passzív lakost nem az életkora teszi passzívvá, itt nem időskorúakról beszélünk, sőt, több 40 alatti passzív lakosa van a kerületnek, mint 40-60 év közötti, és a 40-60 közötti lakosok között nagyjából ugyanannyi aktív és passzív válaszadóval találkoztunk.

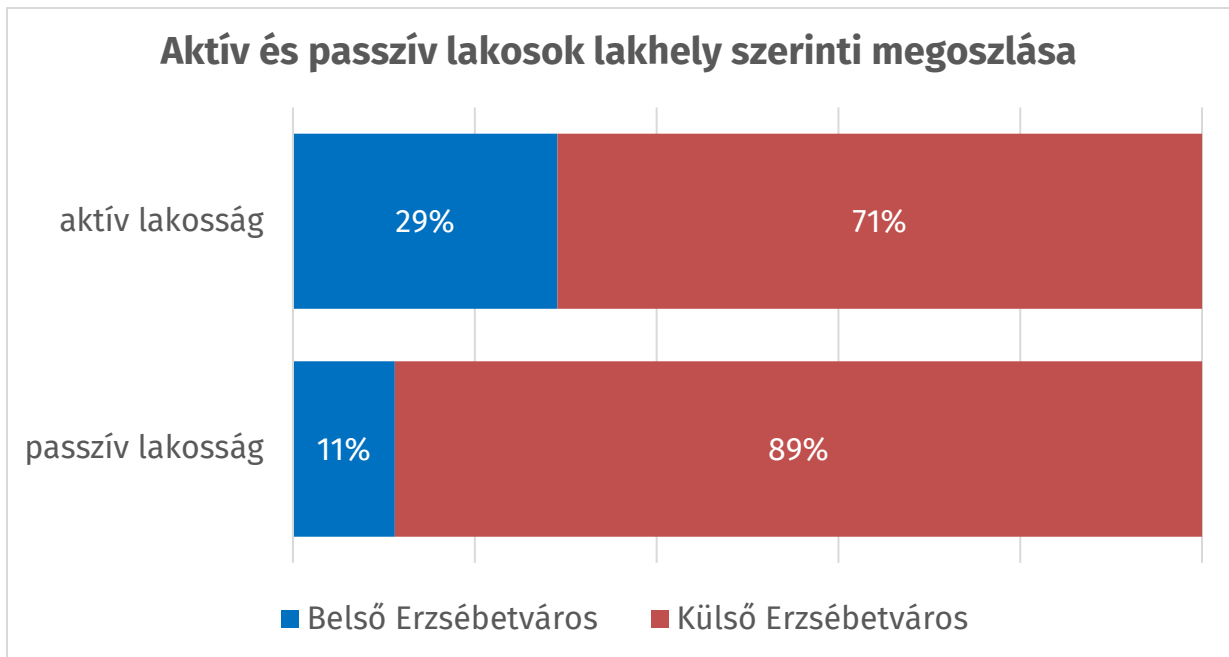
Az Erzsébetvárosban élők magasán képzettek, közel 70 százalékuknak legalább érettségije van, egyharmaduknak diplomája is, ez magasabb, mint az országos átlag. Belső és külső Erzsébetvárosban nagyjából egyezik a magas végzettségűek aránya, a lakossági aktivitás azonban ebben a tekintetben is vízválasztó: Az aktív lakosság több, mint háromnegyede érettségizett, közel 40 százaléknak van diplomája, szemben a passzív lakossággal, ahol az érettségizettek aránya 56 százalék és mindössze negyedük rendelkezik diplomával. Ezt úgy is mondhatjuk, hogy a magasabb végzettségből magasabb lakossági aktivitás is következik.

A szubjektív anyagi helyzet kutatásakor a válaszadók hajlamosak alul becsülni saját vagyonukat. Erzsébetvárosban a lakosok többsége átlagosnak véli családjának anyagi helyzetét, a belvárosban azonban nagyobb a kilengés: Átlag fölötti azon válaszadók aránya, akik saját helyzetüket az átlagnál rosszabbnak, vagy éppen jobbnak ítélik meg. Aktivitás szempontjából enyhe különbségeket figyelhetünk meg szubjektív vagyoni helyzetben, az aktív lakosok valamivel jobbnak vélik a helyzetüket, mint a passzív lakosság.

Bár mind külső, mind belső Erzsébetvárosban számos vendéglátóhely és kulturális intézmény található, az ilyen célú infrastruktúra orozslánrésze a belvárosban összpontosul. A kerület egészéhez képest az aktív lakosok körében magasabb a belvárosban élők aránya, majdnem minden harmadik aktív lakos a belvárosban él. Ezzel szemben a passzív lakosok túlnyomó többsége, közel 90 százaléka a külvárosi. A belvárosi lakosság arányaiban aktívabb, gyakrabban jár vendéglátóhelyekre és kulturális rendezvényekre, annak ellenére, hogy a pezsgő belvárosi élet „negatív hatásaival” ők szembesülnek a leginkább.

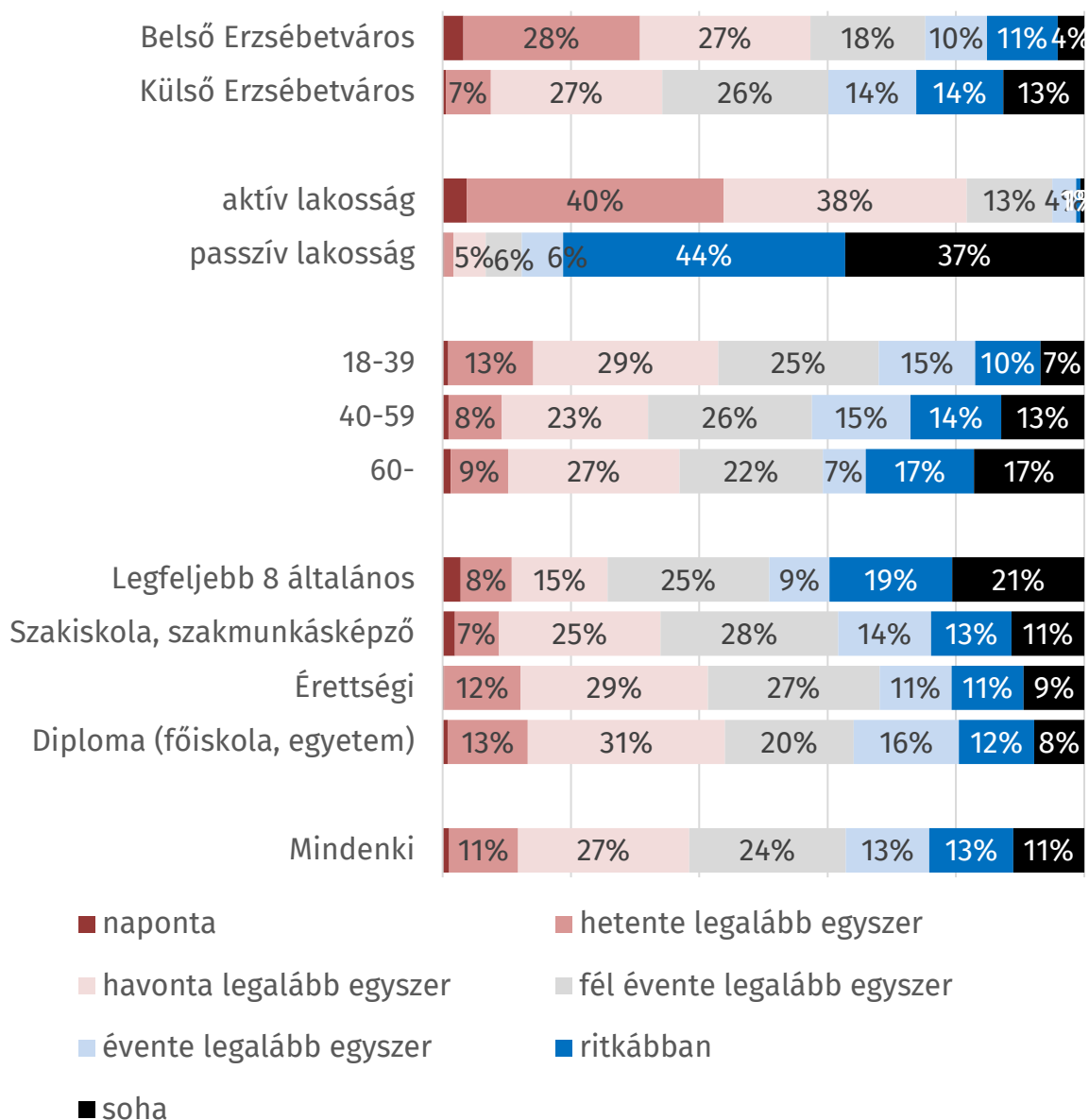
Összességében elmondhatjuk, hogy külső és belső Erzsébetváros lakosai között nincsenek komoly demográfiai különbségek, azonban az aktív és passzív lakosság egymástól jelentősen különbözik. Az aktív lakosok jellemzően fiatalabbak, magasabb végzettségűek és valamivel jobbnak látják saját anyagi helyzetüket, mint passzív szomszédjaik. Az is látszik, hogy a passzív lakosság lényegében a külvárosban koncentrálódik, míg a belvárosiak jelentős része, 43 százaléka kihasználja a helyben elérhető szórakozási lehetőségeket.

Szolgáltatások

Vendéglátóhelyek és kultúrafogyasztás

Bár számos vendéglátóhely alakította szolgáltatásait a turisták igényeihez, a kerület adta lehetőségekkel a helyiek is előszeretettel élnek. A VII. kerület lakosainak 12 százaléka heti rendszerességgel, 38 százalékuk legalább havi rendszerességgel jár étterembe, kocsmába, kávézóba. A fiatalabbak, magasabb végzettségűek, a belvárosiak gyakrabban élnek a lehetőséggel.

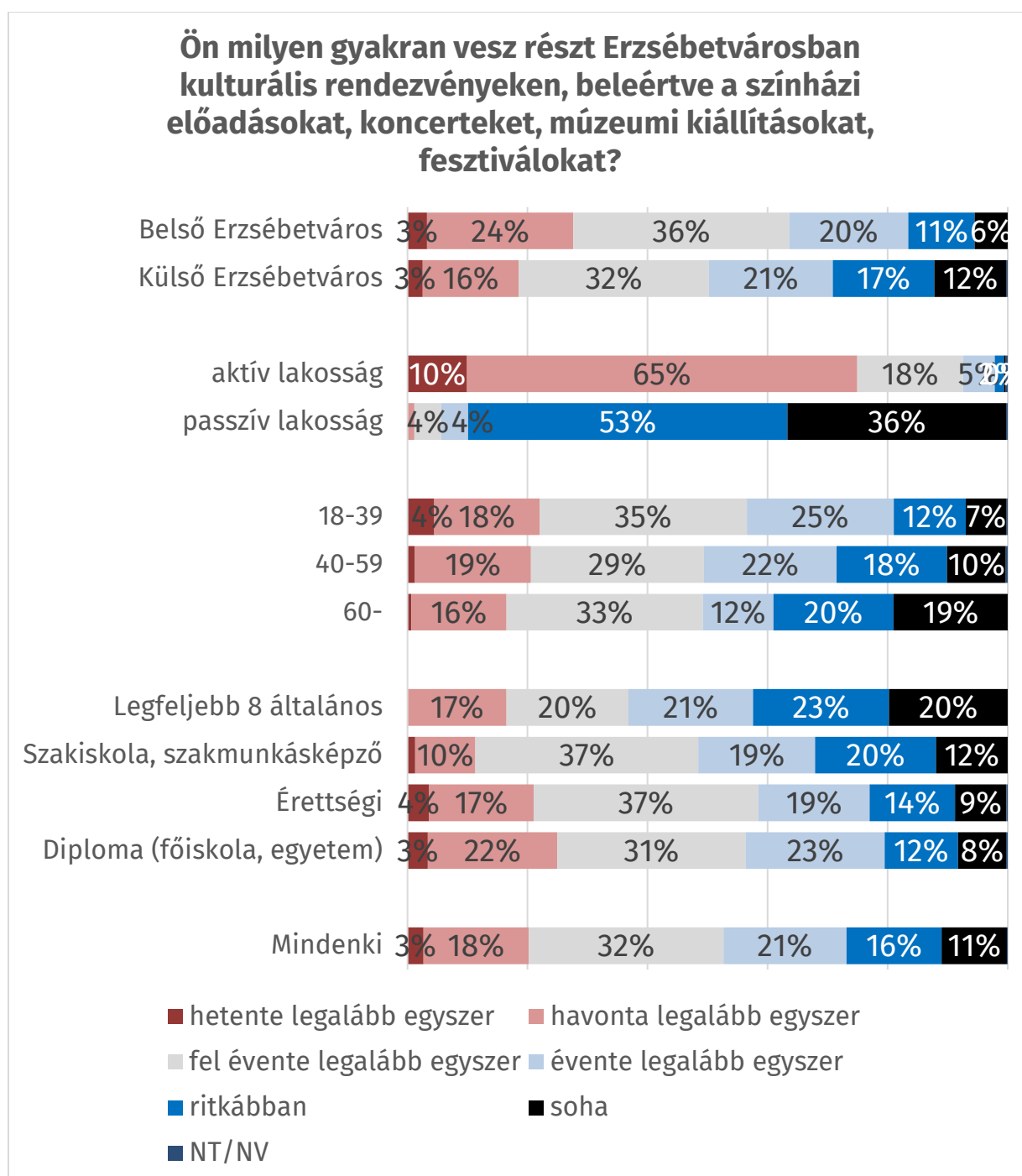
Ön milyen rendszerességgel látogatja Erzsébetváros vendéglátó helyeit, beleértve az éttermet, kávézókát, kocsmákat és szórakozóhelyeket?

Mivel e kérdés alapján állítottuk fel az aktív-passzív lakos kategóriákat, nem meglepő, hogy az aktív lakosok több, mint 40 százaléka heti rendszerességgel és 80 százalékuk legalább havi egyszer megy vendéglátóhelyre. A passzív lakosok több, mint egyharmada soha nem jár vendéglátóhelyre, további 44 százalék ritkábban, mint évi egyszer él a lehetőséggel.

A kultúrafogyasztásban hasonló trendet figyelhetünk meg. Az aktív lakosság háromnegyede legalább havi egyszer színházba, kiállításra, koncertre jár, de

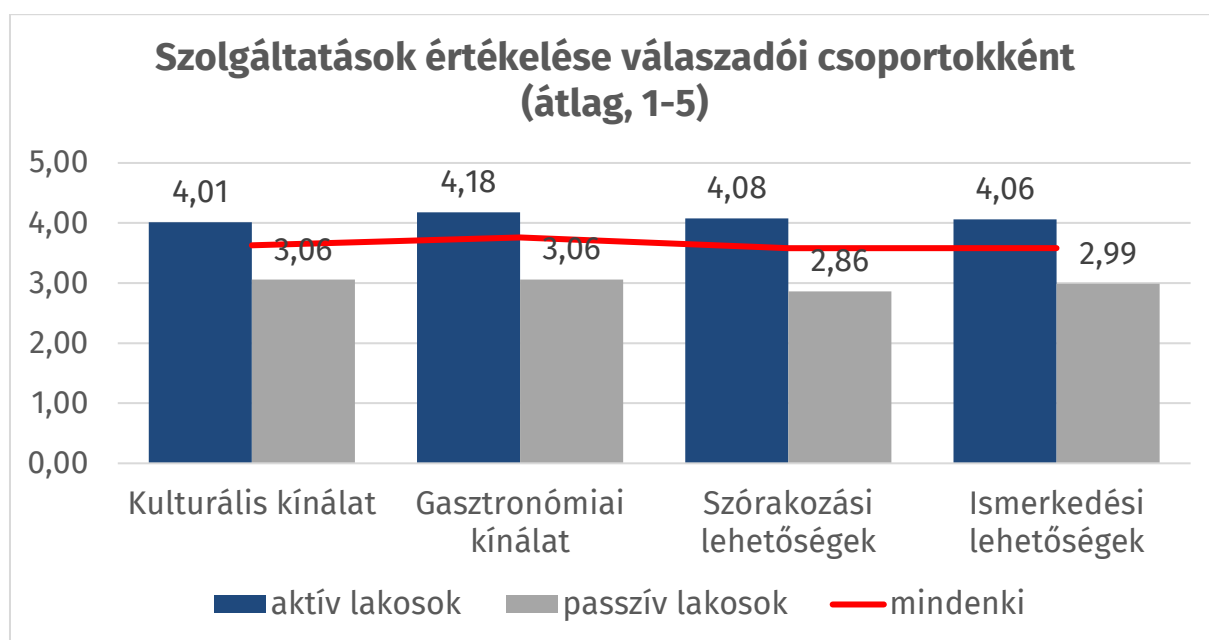
gyakorlatilag nincs közöttük olyan, aki évente 1-2 alkalommal ezt ne tenné meg. Ez azt is mutatja, hogy az aktív lakosság nem egy kódnév a „kocsmatöltelékekre” hiszen az aktívak éppen annyit járnak színházba vagy múzeumba, mint étterembe, kávézóba vagy kocsmába. Természetesen a kerületben számos hely egyszerre kulturális programot és ételt-italt is szolgáltat, így a kultúra és a vendéglátás gyakran összeforr.

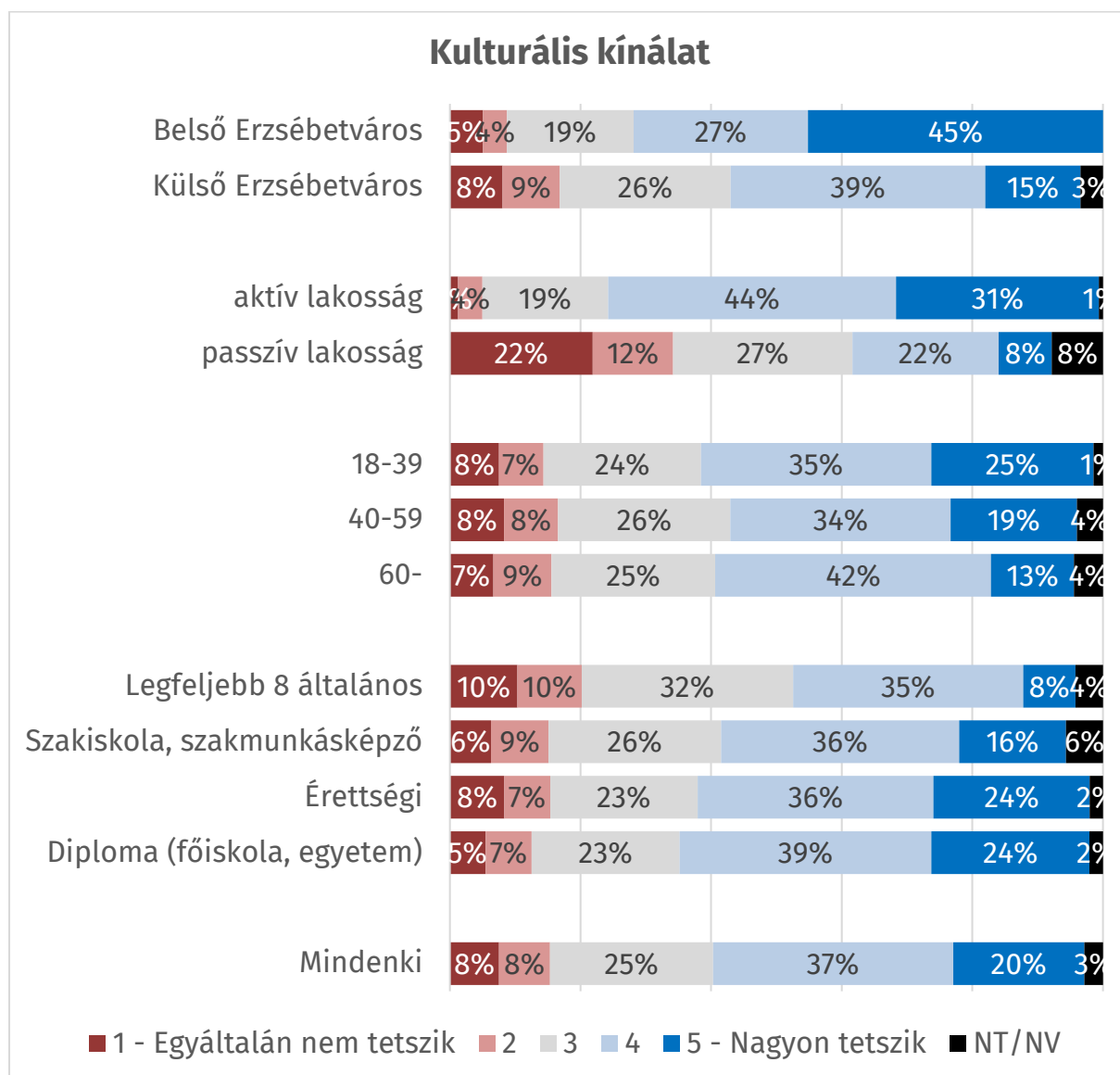
A passzív lakosok kevesebbet járnak kulturális programokra, mint vendéglátóhelyekre. A passzív válaszadókról kiderült, hogy több, mint harmaduk soha nem jár színházba, múzeumba vagy koncertre, a kerületben rendezett fesztiválokat sem látogatják. további 53 százalékuk bár részt vesz néha kulturális programokon, de ritkábban, mint évente, azaz a passzív lakosság közel 90 százaléka alig, vagy egyáltalán nem él ilyen lehetőségekkel. Ezen túl a kerületi lakosok kultúrafogyasztásában hasonló trendeket figyelhetünk meg, mint a vendéglátás esetében, a fiatalabb, a magasabb végzettségű és a belvárosi válaszadók több kulturális programot látogatnak.

Szolgáltatások értékelése

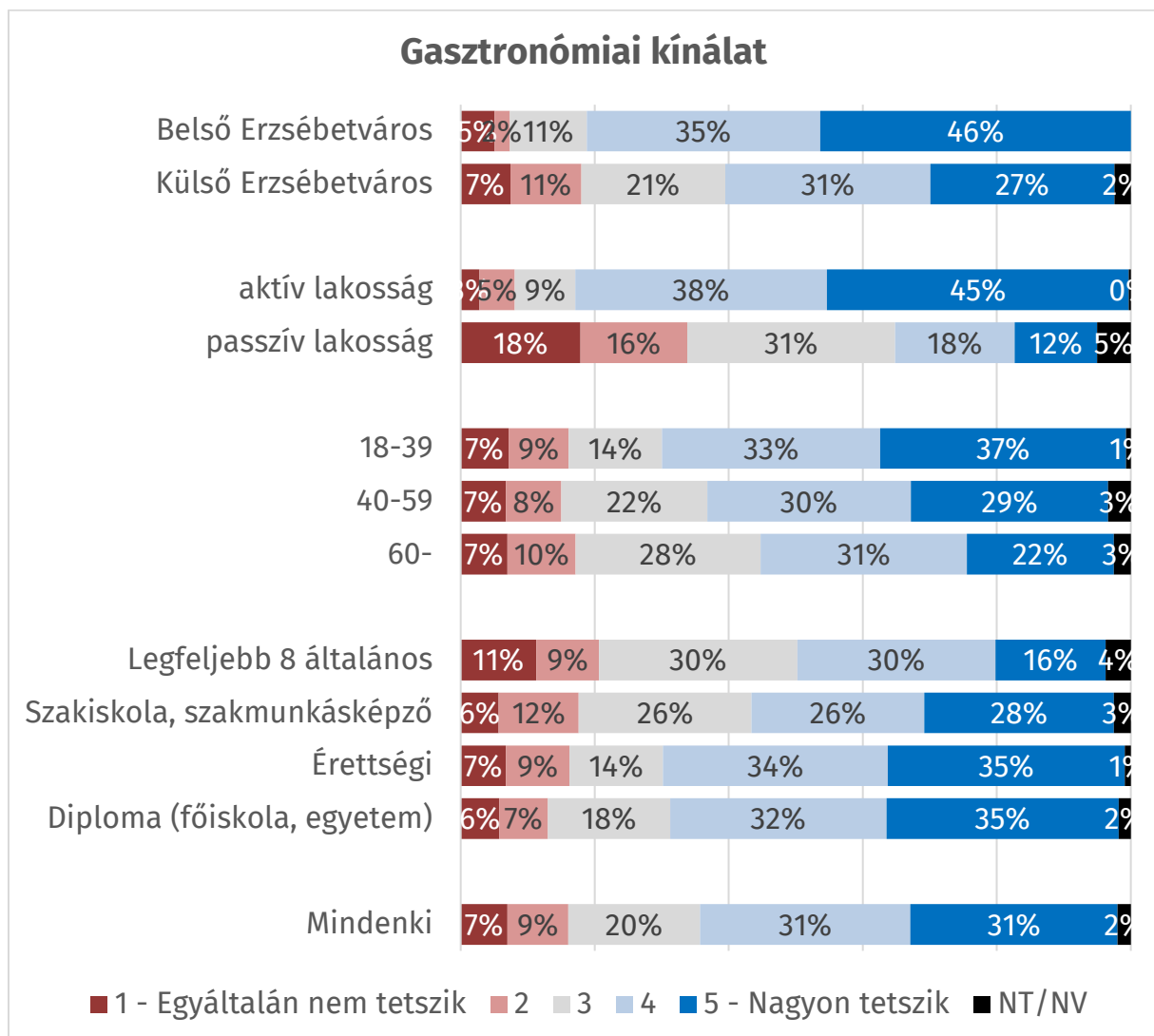
Miután megismertük, mennyire élnek a kerület nyújtotta lehetőségekkel különböző válaszadói csoportok, fontos a lehetőségek és szolgáltatások értékelése is. A kulturális, gasztronómiai, szórakozási és ismerkedési lehetőségek mindegyikét az iskolai osztályzatokhoz hasonló 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték a válaszadók, ahol az 1-es a legrosszabb, az 5-ös a legjobb értékelés volt. Mivel a helyi lehetőségek megítéléséről van szó, kulcsfontosságú, hogy ne csak egyben vizsgáljuk a teljes lakosságot, de aktivitás szerinti bontásban is, hiszen minél aktívabb valaki, annál több információ alapján tud véleményt formálni.

Általánosságban elmondható, hogy az aktív lakosság lényegesen jobban értékelte a helyi szolgáltatásokat, mint a passzívak, és minden esetben jobban értékelte őket a kerületi átlagnál. Szoros versenyben a gasztronómiai kínálat kapta a legelőkelőbb értékelést. A passzívak minden esetben átlag alatti értékelést adtak a helyi szolgáltatásoknak. Érdekes talány, hogy a passzív lakosság, akik nem élnek a helyi lehetőségekkel, azért tesznek így, mert eleve nem nyitottak az ilyen elfoglaltságra, vagy éppen azért, mert próbálták, és rossznak ítélték meg a helyi szolgáltatásokat? Felfoghatjuk úgy is, hogy mindenféle információ nélküli, zsigeri elutasításról van szó, de úgy is, hogy mind a rossz értékelés, mind a passzivitás korábbi negatív élményből ered. Akárhogy is, a városrész lakossága többnyire elégedett a helyi lehetőségekkel.

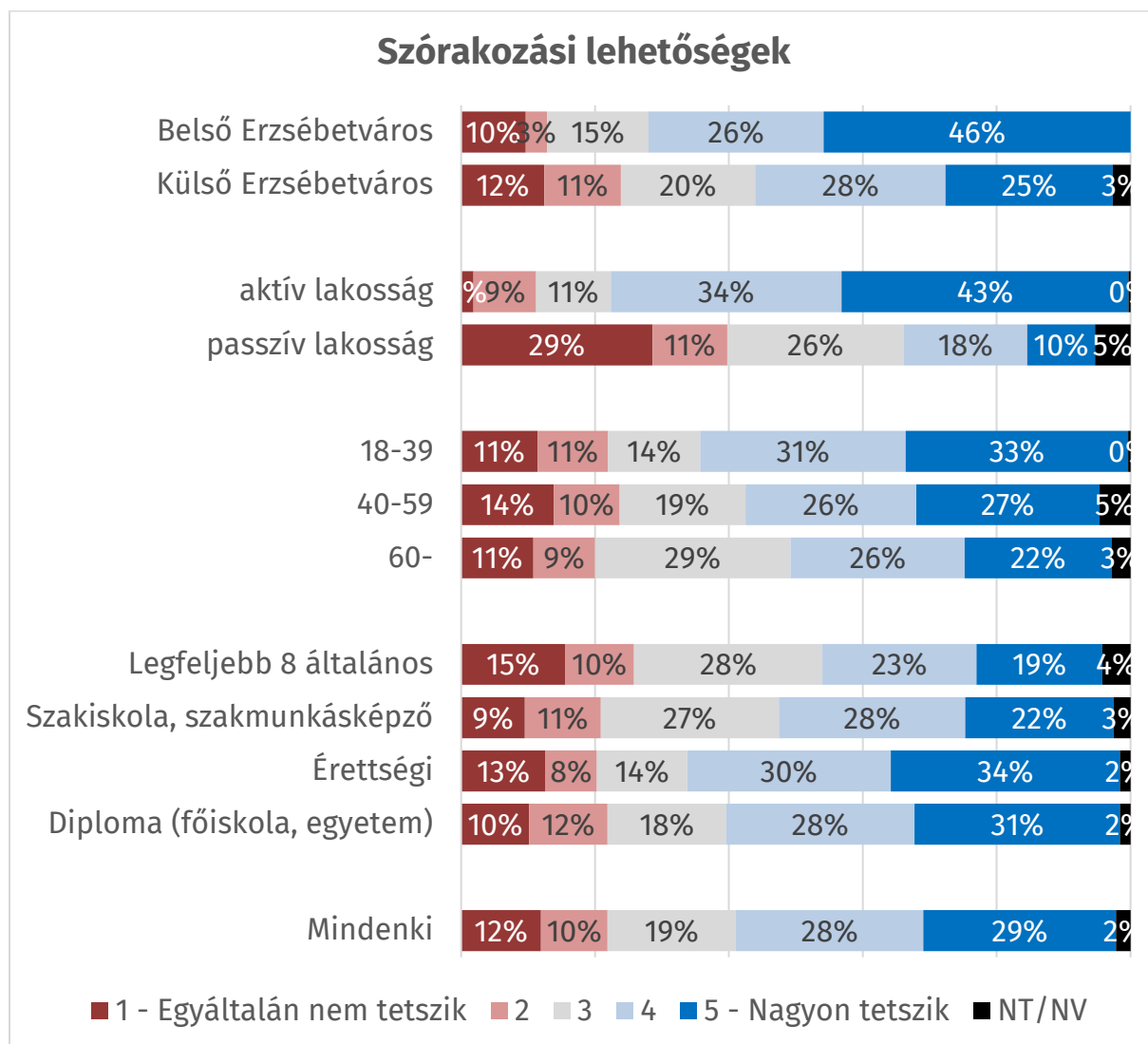

A fiatalok körében kétszer annyian értékelték ötösre a kulturális kínálatot, mint az idősebbek körében, de a négyes értékeléseket is számítva nagyjából korosztálytól függetlenül jó jegyeket kapott a helyi kulturális élet. A belvárosiak sokkal jobbnak ítélik meg a kulturális lehetőségeket, ezt okozhatja egyszerűen a nagyobb kínálat, mivel a kulturális élet jelentős része a belvárosban zajlik, és vannak, akik ezt nehezményezik is. A magasabb végzettség nem csak magasabb kultúrafogyasztással, de a helyi kulturálódási lehetőségek pozitívabb megítélésével is együtt jár.

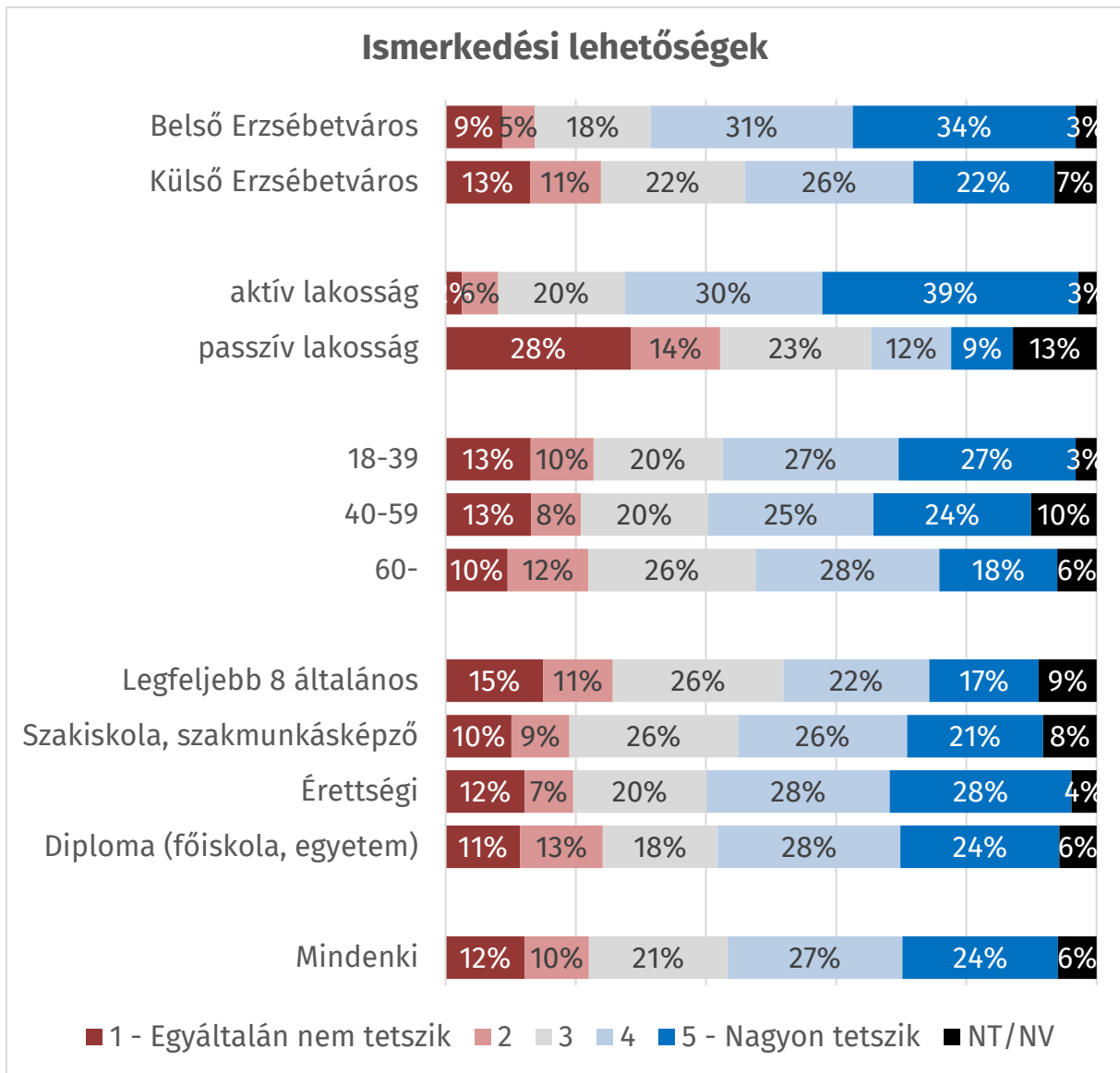

A gasztronómiai kínálattal a többség meg van elégedve, a válaszadók közel harmada ötösre értékelte a kerület gasztronómiai választékát. Ebben a tekintetben az idősebb korosztály is megengedőbb volt, viszont a legalacsonyabb végzettségű válaszadók láthatóan kevésbé találják meg a számításukat, különösen az érettségivel és diplomával rendelkező kérdezettekhez képest. Ez fakadhat az anyagi

helyzetek különbözőségéből is, hiszen a kerület árai, különösen a belvárosi árak a jelentős keresletnek köszönhetően megugrottak. A belvárosiak ettől függetlenül sokkal elégedettebbek, mint a külvárosiak, ami érthető, hiszen a kínálat nagyobb a belvárosban. Kérdés, hogy ha a kulturális élet és az ezzel járó átalakulás kiterjedne a külkerületre is, az növelné-e a külvárosiak elégedettségét.

A többség elégedett a helyi szórakozási lehetőségekkel, de a fiatalok a legelégedettebbek, nyilván ők a szórakozási lehetőségek legnagyobb kihasználói is. Ahogy minden egyéb kérdéskörben, úgy itt is hasonló demográfiai törésvonalak rajzolódnak ki: magasabb végzettség, alacsonyabb életkor, magasabb aktivitás, belvárosi lakhely mind magasabb elégedettséget eredményez a szórakozási lehetőségek terén is.

Az ismerkedési lehetőségek is jó értékelést kaptak, itt az aktív lakosság messze jobb értékelést adott, mint a passzívak, ami érthető, hiszen ők az ismerkedésben is aktívabbak. Ezt alátámasztja az az adat is, hogy a passzívak körében kiugró, 13 százalék azok aránya, akik nem tudtak válaszolni a kérdésre, azaz nem tudják, milyen ismerkedési lehetőségek vannak, mert nem ismerkednek. Bár itt is a fiatalok adták a legnagyobb értékelést, de láthatóan az idősebb korosztály számára is akad ismerkedési lehetőség, a 60 év felettek közel fele négyes vagy ötös osztályzattal illetve az ismerkedési lehetőségeket.

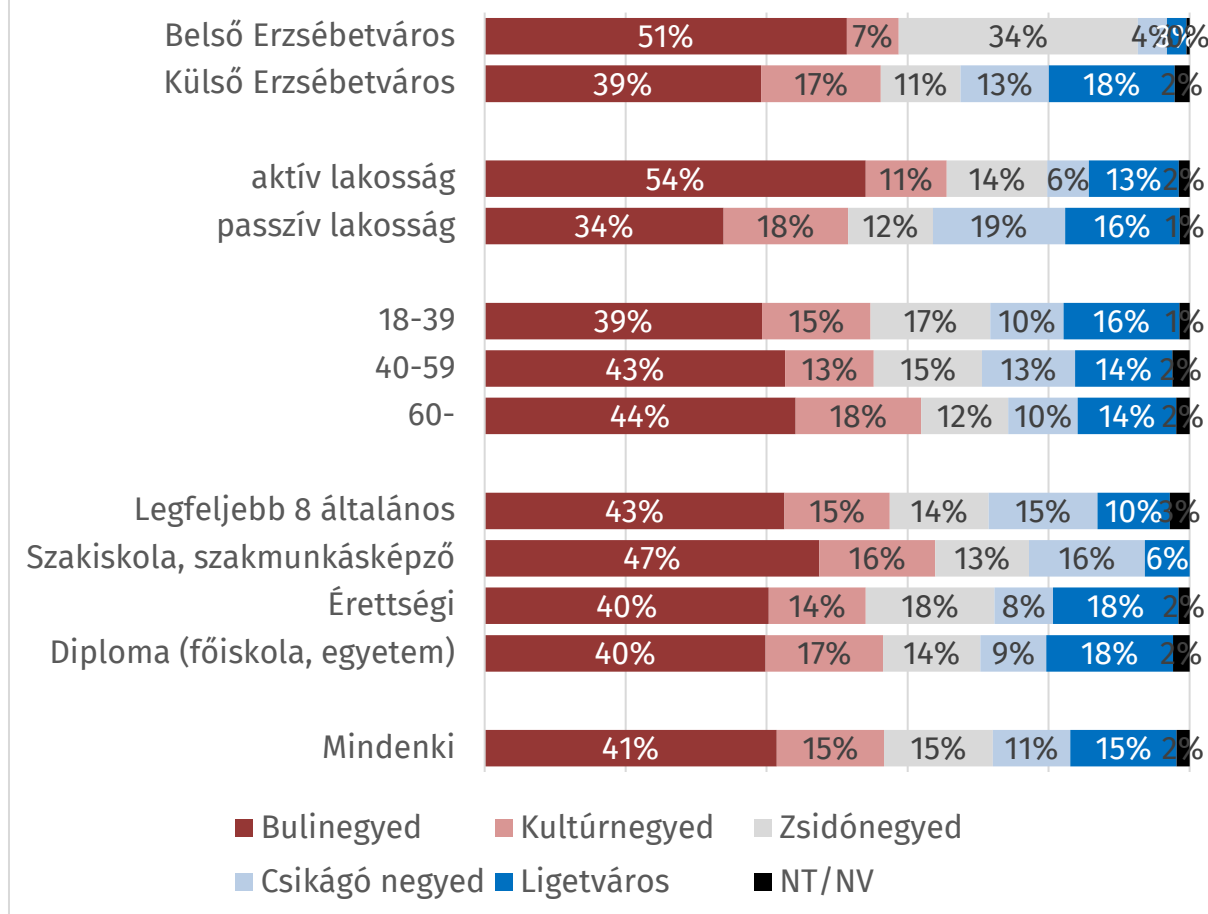
Városimázs és problémák

Erzsébetváros egyik legelterjedtebb neve a „bulinegyed”. Az elnevezés nem csak a magyar köztudatban, de a külföldi turista-útmutatókban is gyakran előkerül, és nem titkoltan a bejövő turizmus egyik fő célpontjává vált a VII. kerületi éjszakai élet, benne a romkocsmák és szórakozóhelyek. Ezzel együtt számos kerületi lakos jobban örülne, ha a lakóhelye nem a bulizásról lenne híres, és a bulinegyed elnevezést pejoratívan is használják. A kerület másik fontos karaktere a zsidó kultúra jelenlétéből fakad. A kerület történelme összefonódik a magyar zsidók történetével, a hetedik kerület zsidónegyed, amely többek között Európa legnagyobb zsinagógájának is otthont ad, a Dohány utcában. A városimázst a helyi történelem és adottságok formálják, így lett Erzsébetváros a köztudatban bulinegyed és zsidónegyed. E két elnevezés és imázs mellett a városvezetés és a helyi szereplők tudatosan is képesek a városról alkotott képet formálni, így például a „kultúrnegyed” kifejezés is terjed. A kerületet nevét és képét végül az emberek alakítják, akik benne élnek, így fontos, a helyi közvélemény hogyan áll a városimázshoz.

Minek nevezzelek?

Bár Erzsébetváros bulinegyed-funkciójának nem minden lakos örül, egyértelműen ez a VII. kerület legelterjedtebb beceneve. A válaszadók 41 százaléka szerint ez a név illik legjobban a városrészre. Messze elhagyva a második helyen végző elnevezést. A teljes lakosság tekintetében egyébként három elnevezés között oszlik meg a második hely: kultúrnegyed, zsidónegyed, ligetváros, 15-15-15 százalékkal. A bulinegyed kifejezés az aktív lakosság 54 százaléka szerint a városrészhez leginkább illő elnevezés, szemben a passzívak 34 százalékával. A belváros lakossága szintén nagyobb arányban választotta a bulinegyed nevet. Érdekes módon, bár az aktív lakosság nevezi bulinegyednek a városrészt, az idősebbek és alacsonyabb végzettségűek körében elterjedtebb a név.

Ön szerint melyik megnevezés illik leginkább Erzsébetvárosra?

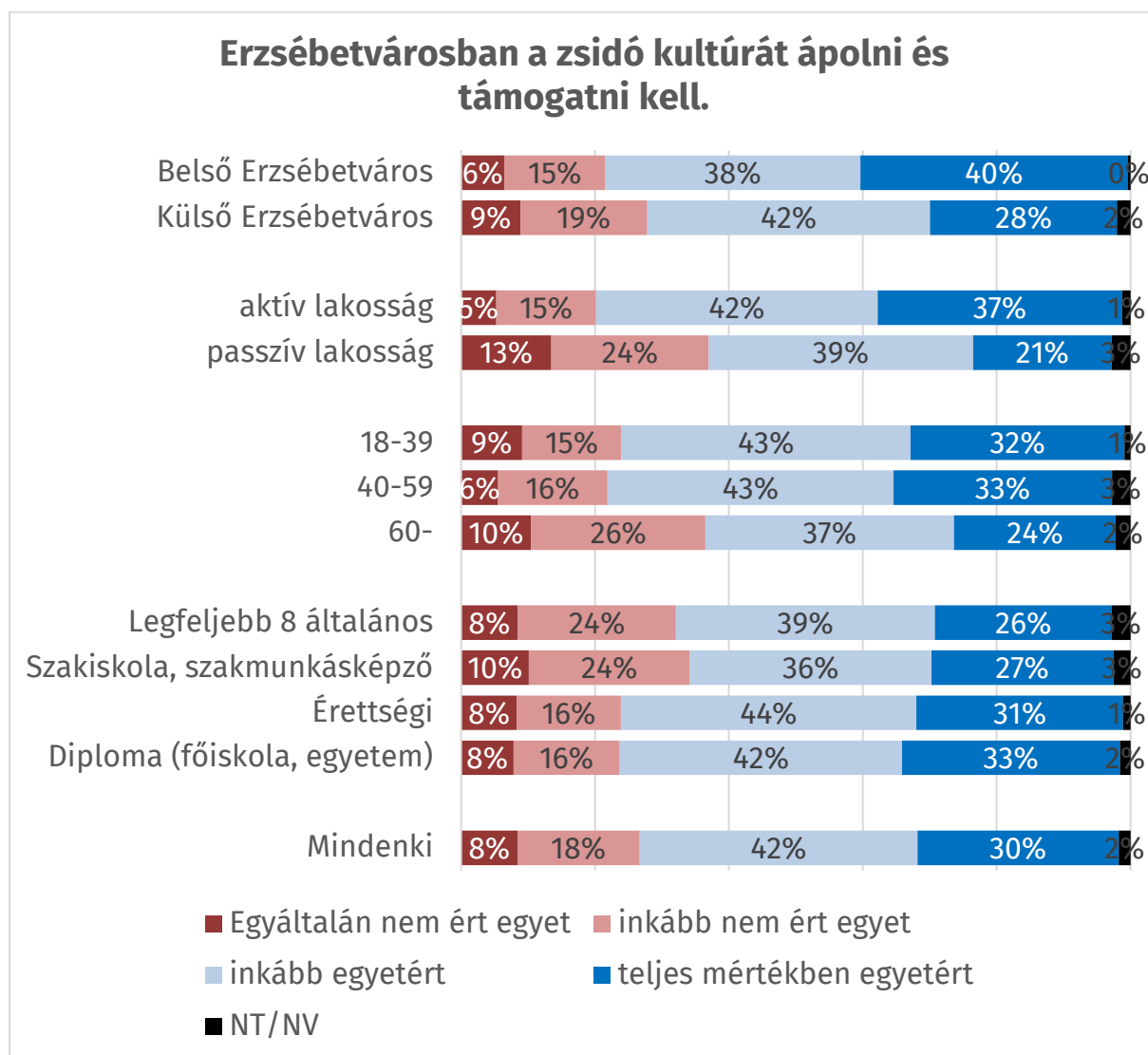

A zsidónegyed elnevezés a belvárosban gyakoribb, a külvárosiak utolsó helyen jelölték meg. Ezen kívül csak a válaszadó kora befolyásolta ezt érdemben: a fiatalok nagyobb arányban használnák a zsidónegyed elnevezést, mint az idősebbek.

Zsidó kultúra

A zsidó kultúra ápolásával és támogatásával a kerületiek többsége egyetért. A teljes minta közel harmada teljes mértékben egyetért, további 42 százaléka inkább egyetért, hogy a zsidó kultúrát ápolni és támogatni kell. A belvárosban, az aktív lakosságban, a fiatalok és magasabb végzettségűek körében jóval nagyobb a zsidó kultúra támogatásával való egyetértés, mint más demográfiai csoportokban. A passzív lakosság a zsidó kultúrával is elutasítóbb, mint mindenki más, a passzívak

13 százaléka egyáltalán nem ért egyet a zsidó kultúra támogatásával, további 20 százalék inkább nem ért egyet vele.

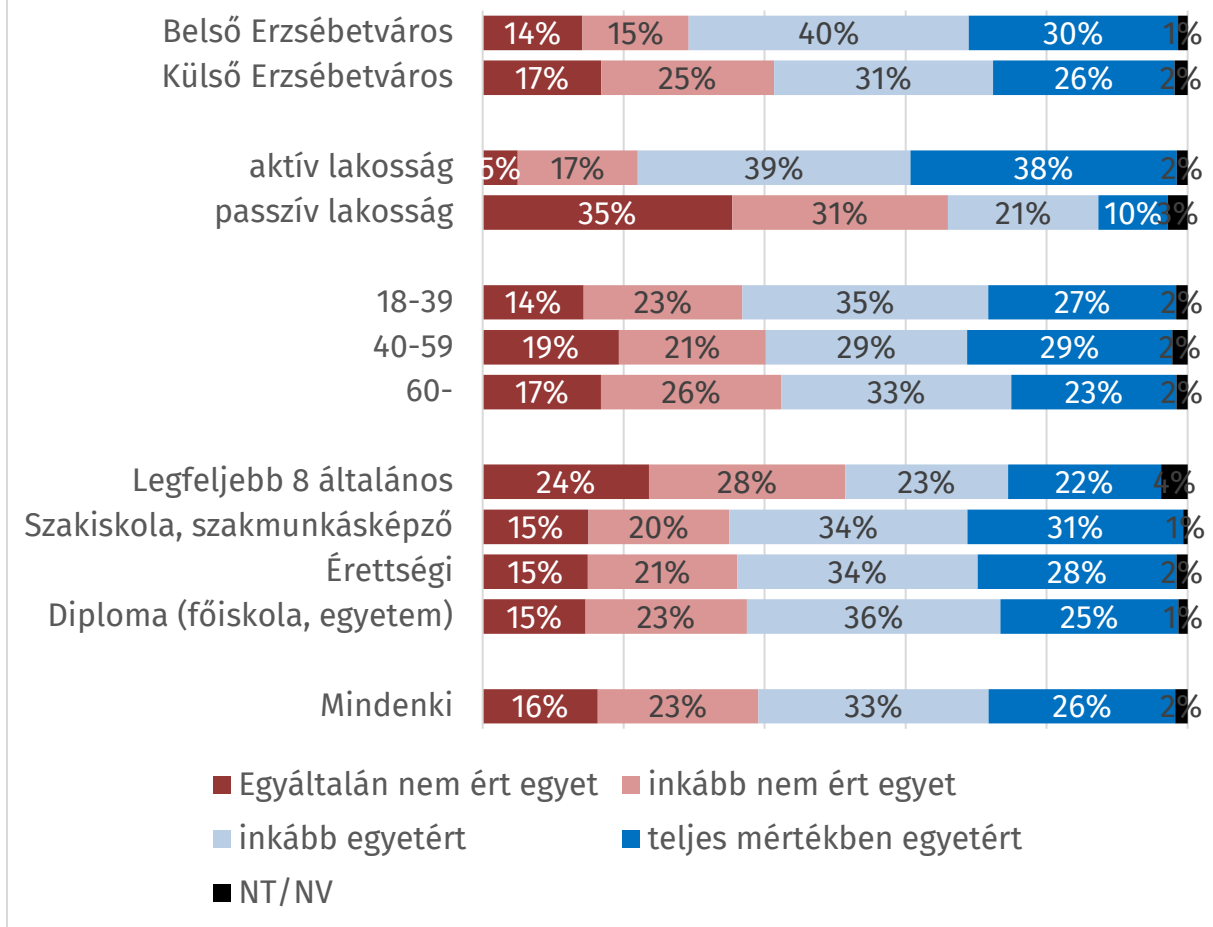

A bulinegyed előnyei

A bulinegyed összességében megosztja a kerületben élőket. Érzékelik a pozitív hatásokat, de a problémákat is, még ha a lakosok maguk is hozzájárulnak a bulizáshoz, sokan ezt nem a „saját hátsókertjükben” képzik el ideális esetben.

Az áprilisi kutatásban a pozitívumokat és negatívumokat is részletesen vizsgáltuk.

Erzsébetvárost a Bulinegyed teszi hangulatos kerületté.

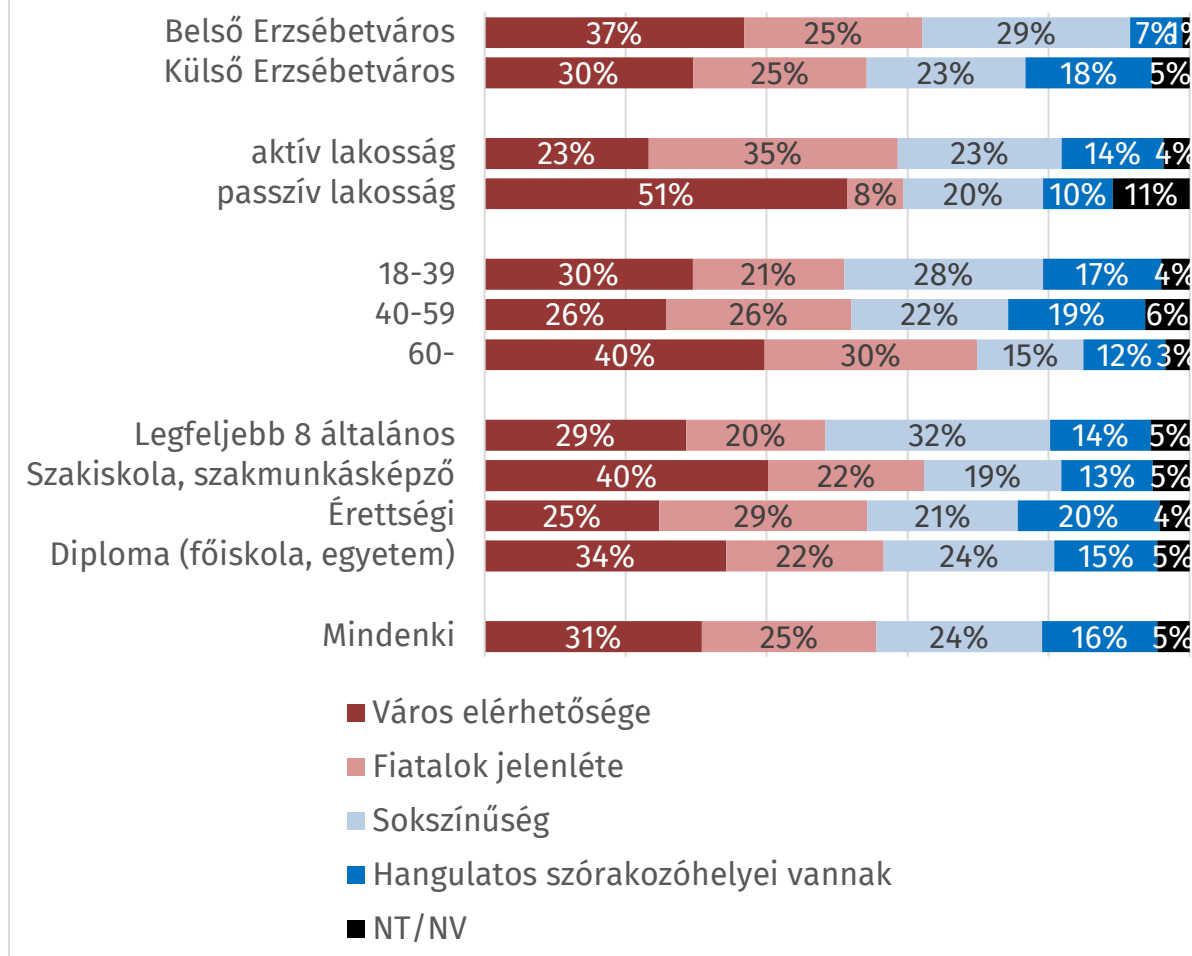
A kerület lakosainak közel 60 százaléka szerint a kerületet a bulinegyed teszi hangulatosabbá. Itt minimális a kor- és végzettség szerinti eltérés, azonban a lakhely és aktivitás jelentősen befolyásolja a bulinegyedhez való hozzáállást. A belvárosiak 70 százaléka szerint jó dolog a bulinegyed, míg a külvárosiaknál ez az arány 57 százalék. Az aktivitás szerinti bontásban ég és föld a különbség, az aktív lakosok 77 százaléka gondolja, hogy a bulinegyedtől hangulatosabb a hetedik kerület, míg a passzív lakosok mindössze 31 százaléka gondolja ugyanezt.

A válaszadók kétszer kaptak lehetőséget spontán kifejezni a véleményüket, először a bulinegyed előnyeivel kapcsolatban. A válaszadók 13 százaléka élt a lehetőséggel, hogy elmondja, mit szeret a bulinegyedben.

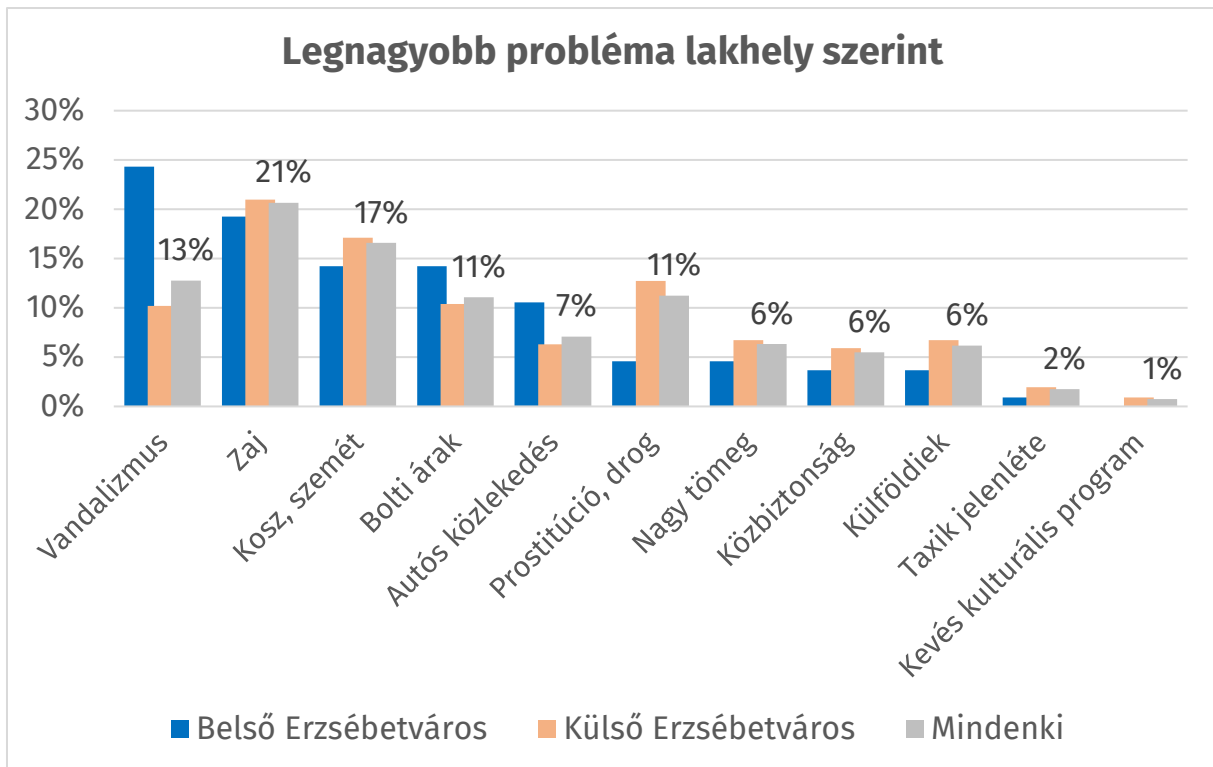

A válaszokból egy nyüzsgő, pezsgő, fiatalos városrész képe rajzolódik ki, ahol összegyűlnek az emberek, és mindig történik valami. Leggyakrabban a fiatalság és fiatalosság, a jó hangulat, a színesség, változatoság merült fel a spontán válaszok között. A külföldiek jelenlétét is sokan pozitívként élik meg. „Színes kavalkád”, „nagy nyüzsi”, „fesztelen, nyitott” – néhány példa a leírások közül.

Ön mit szeret a legjobban a bulinegyedben az alábbiak közül?

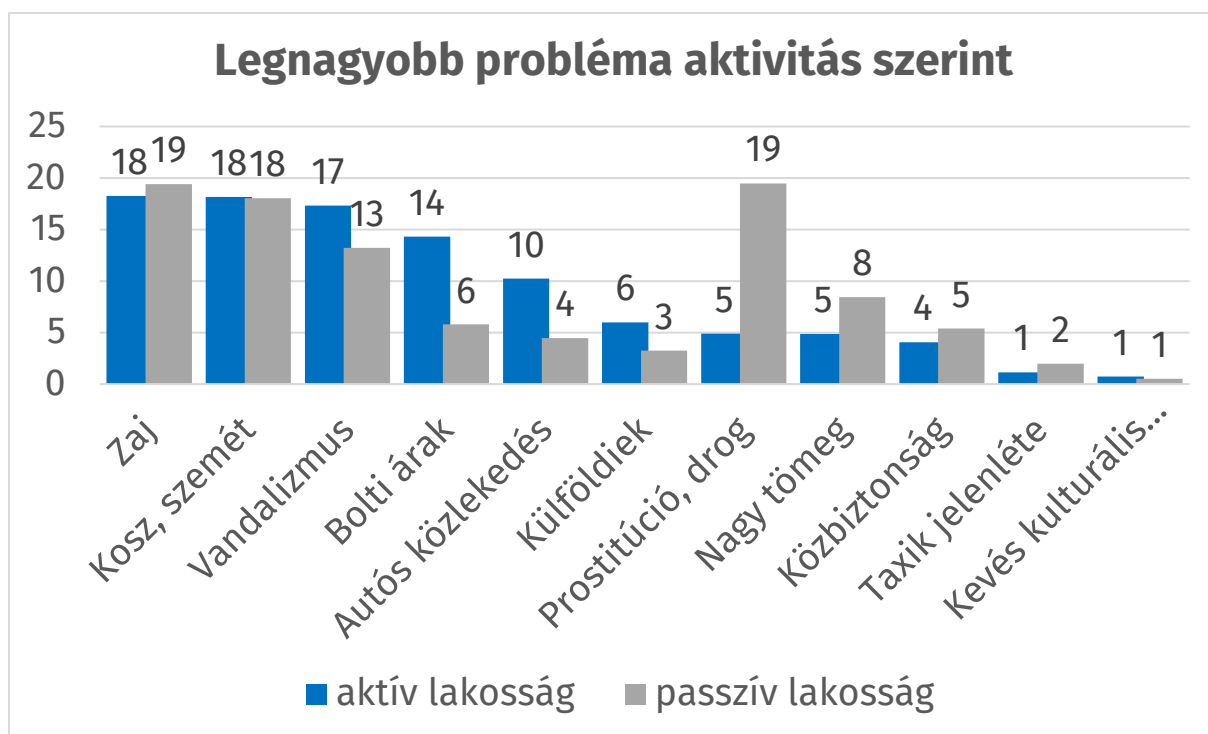

A nyitott kérdés mellett arra is megkértük a helyieket, hogy egy rövid listából is válasszák ki a bulinegyed legnagyobb erősségét. A megadott válaszlehetőségek közül a városrész elérhetősége kapta a legtöbb voksot, a szórakozóhelyek hangulatosságát választották a legkevesebben. A fiatalok jelenlétét több csoport is nagyra értékeli, az aktív lakosság, az érettségivel rendelkezők és a 40, illetve 60 föléti válaszadók körében is előkelő helyen szerepelt a válaszopció. A fiatalok jelenléte egyedül a passzív lakosság körében népszerűtlen, mindössze a passzívak 8 százaléka választotta, mint legnagyobb pozitívum. A sokszínűséget is értékelik a válaszadók, mindössze 1 százalékponttal marad el a fiatalok jelenléte mögött a teljes mintában, így éppen a harmadik helyre csúszik.

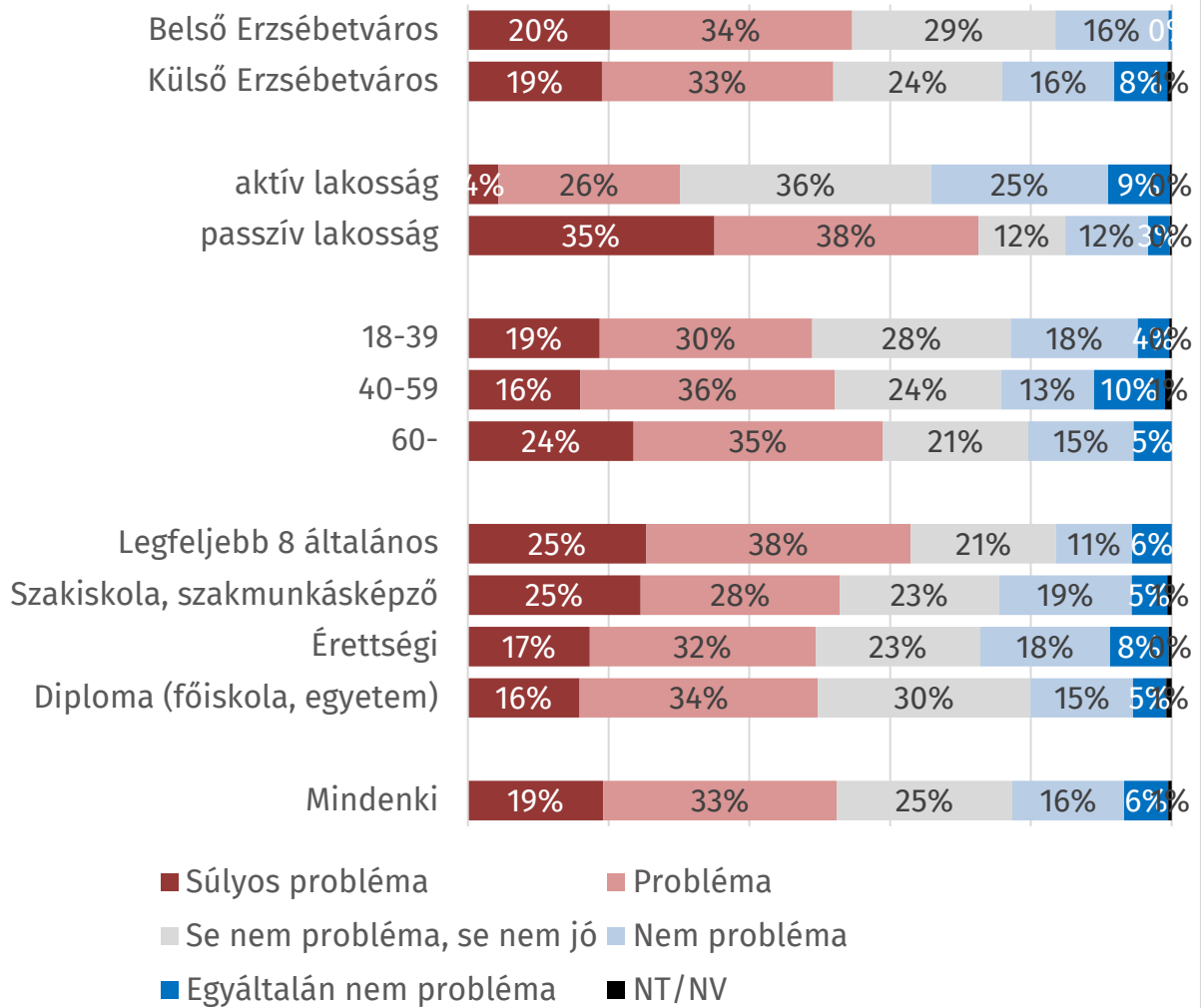
Lakossági aktivitásra szűrve látható, hogy az aktív lakosság a zaj-kosz-vandalizmus hármast látja a legnagyobb problémának. A passzívak a zajt, a koszt és a prostitúciót, illetve drogot tartják a legnagyobb problémának. Érdekes, hogy a jellemzően külvárosi passzív lakosság körében kiemelt probléma a prostitúció és a drog, míg az éjszakai életet élő aktívak körében, akik ezzel a belvárosi éjszakában nap mint nap szembesülhetnek, a prostitúció és drog probléma sokkal kisebb hangsúlyt kap, az egyik legkevésbé jelentős problémának mondják. Ebből következtethetünk arra, milyen negatív kép él a passzív lakosság fejében a bulinegyedről és az éjszaka eseményeiről, egyfajta ismeretlentől való félelem.

Az aktívabbak a bolti árakat is nagyobb problémának érzékelik, mint a passzívak. Ez lehet azért, mert inkább a drágább belváros felé orientálódnak, de egyszerűbb magyarázat, hogy a kerületi szolgáltatásokra és kultúrára költött pénz máshonnan hiányzik, míg a passzívak fogyasztói kosarából a kultúra és vendéglátás például teljesen kiesik, az itt „megspórolt” pénz bolti fogyasztásba áramlik.

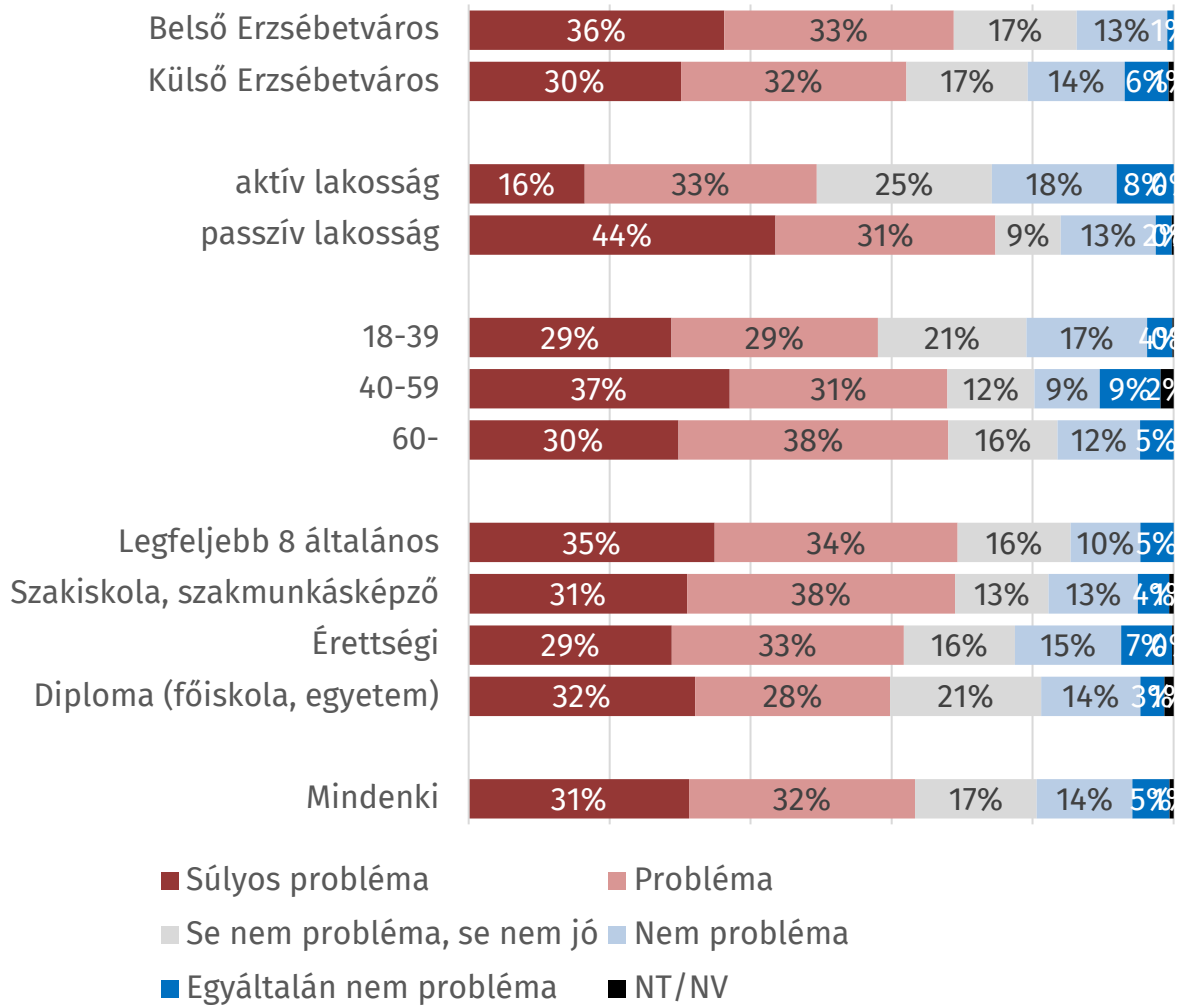

Az egyes problémák súlyosságáról is kérdeztük a helyieket, itt azonban gyakorlatilag problémától függetlenül az eddig megismert trendeket figyelhetjük meg: a passzívabb, rosszabb helyzetű lakosok minden problémát súlyosabban érzékelnek, mint az aktívabb társaik.

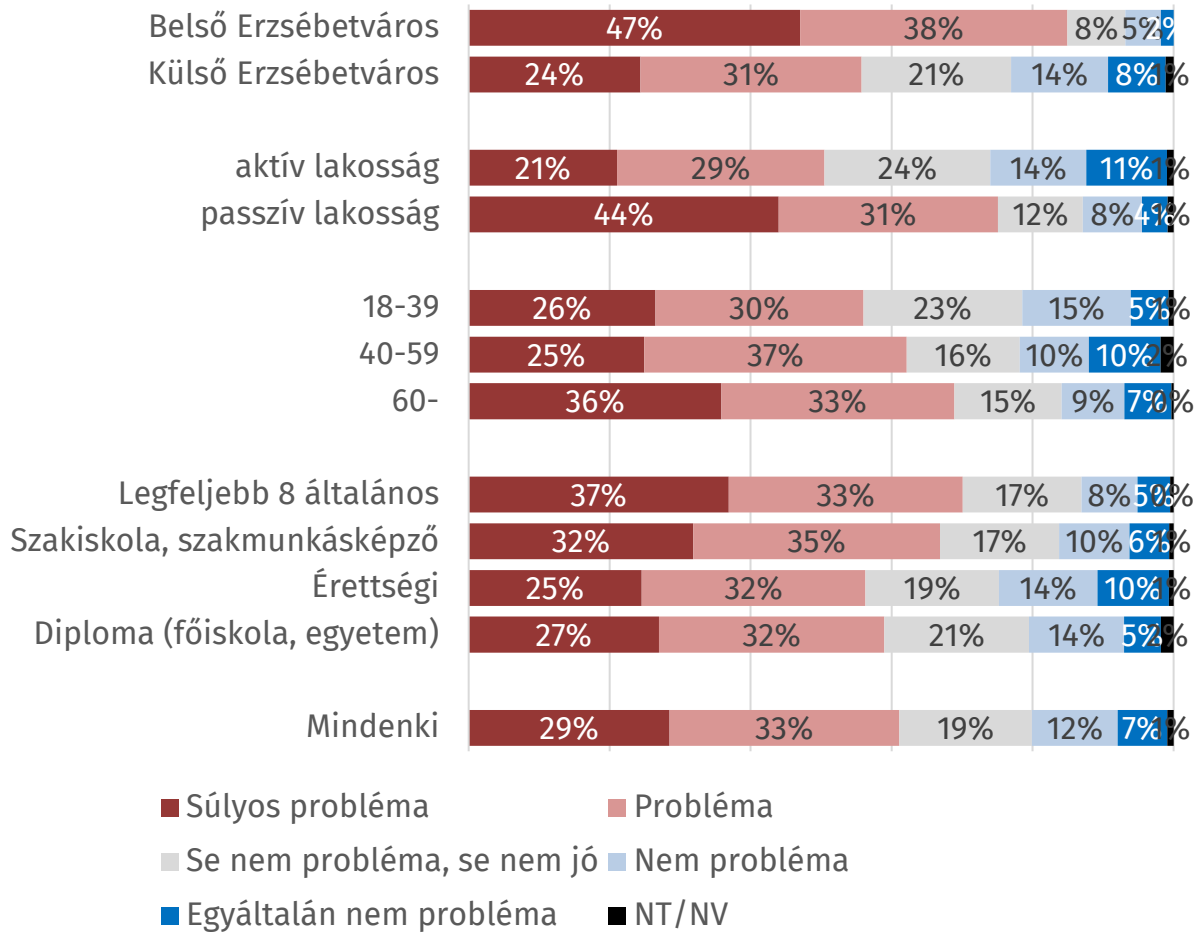
Nagy tömeg

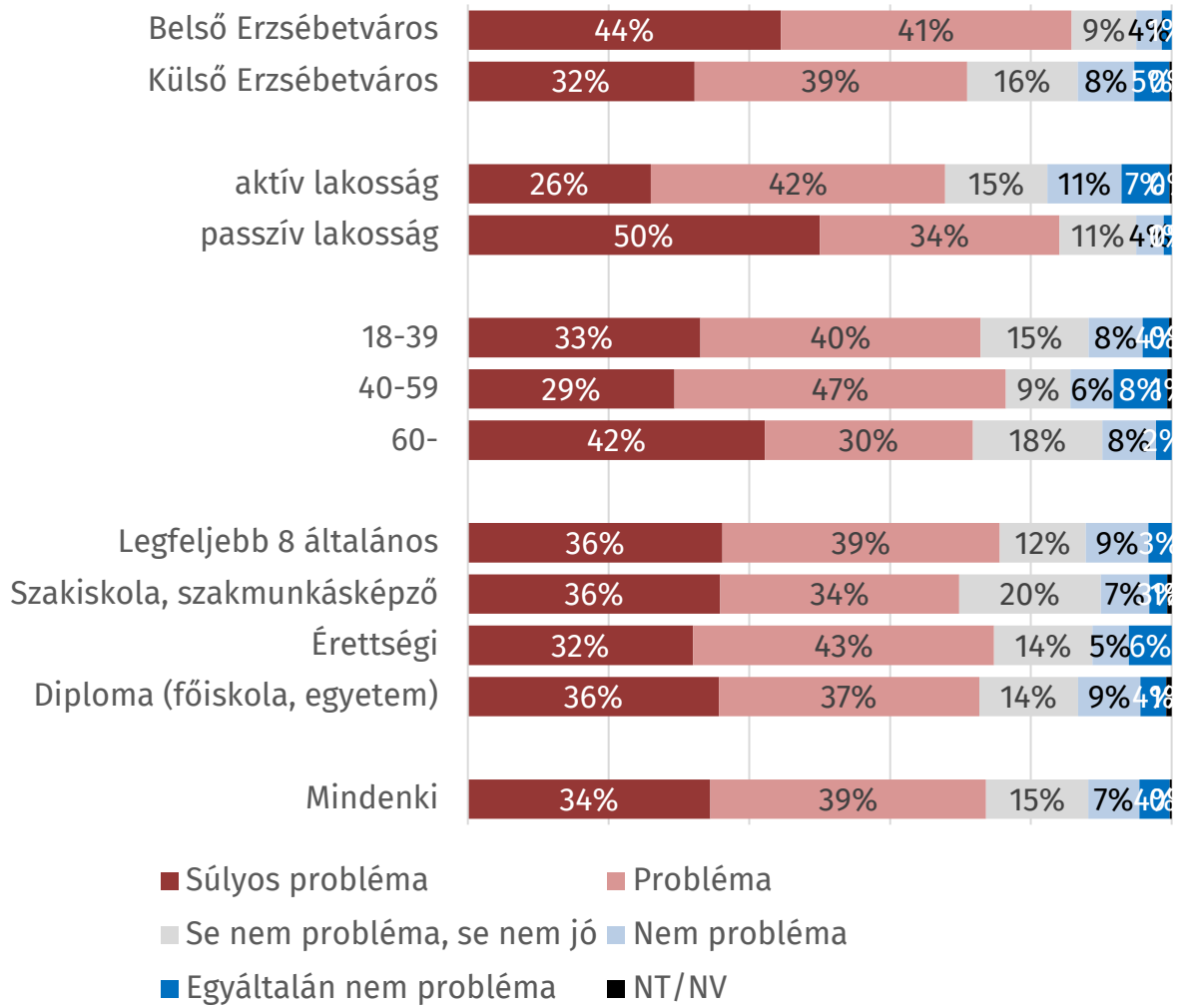
Zaj

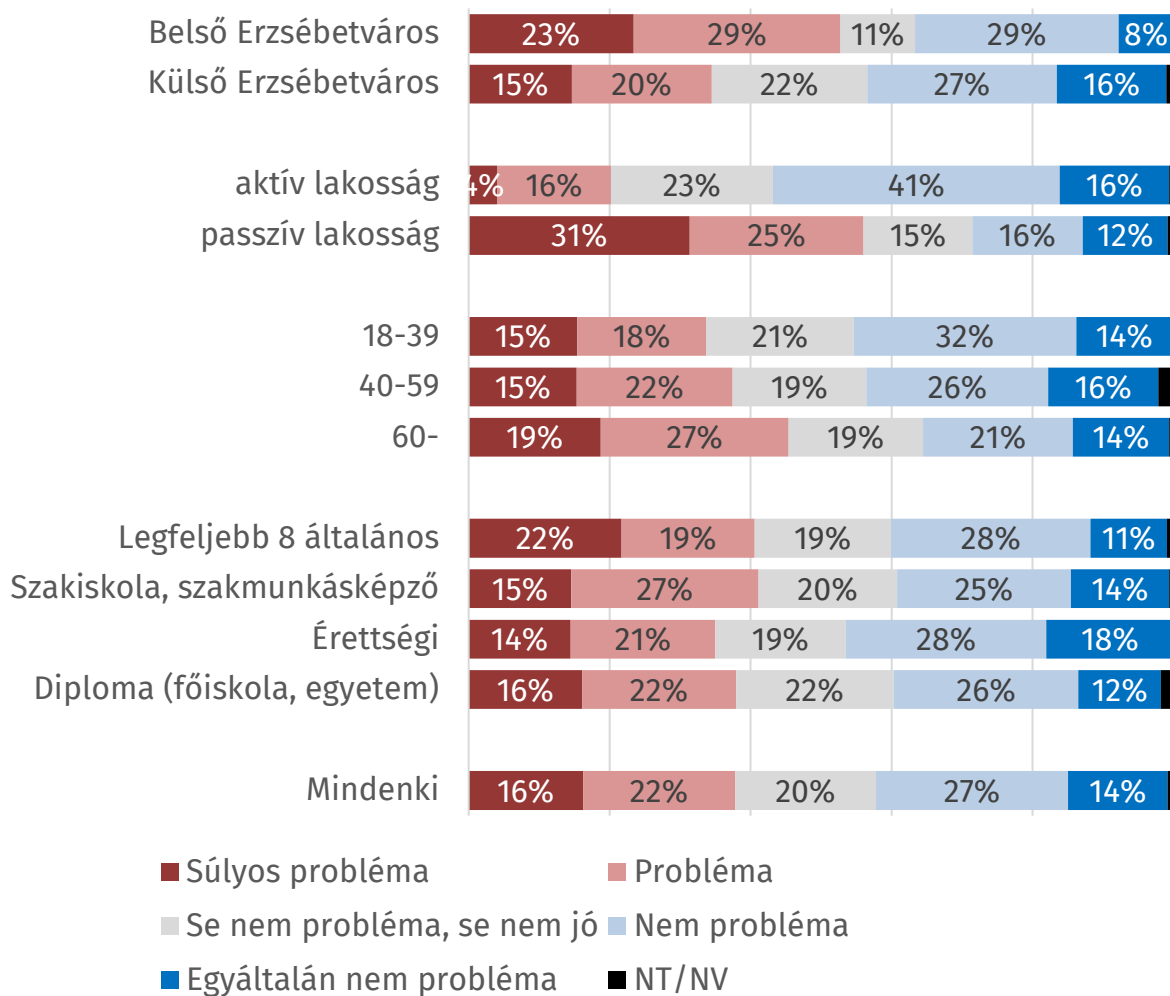
Vandalizmus

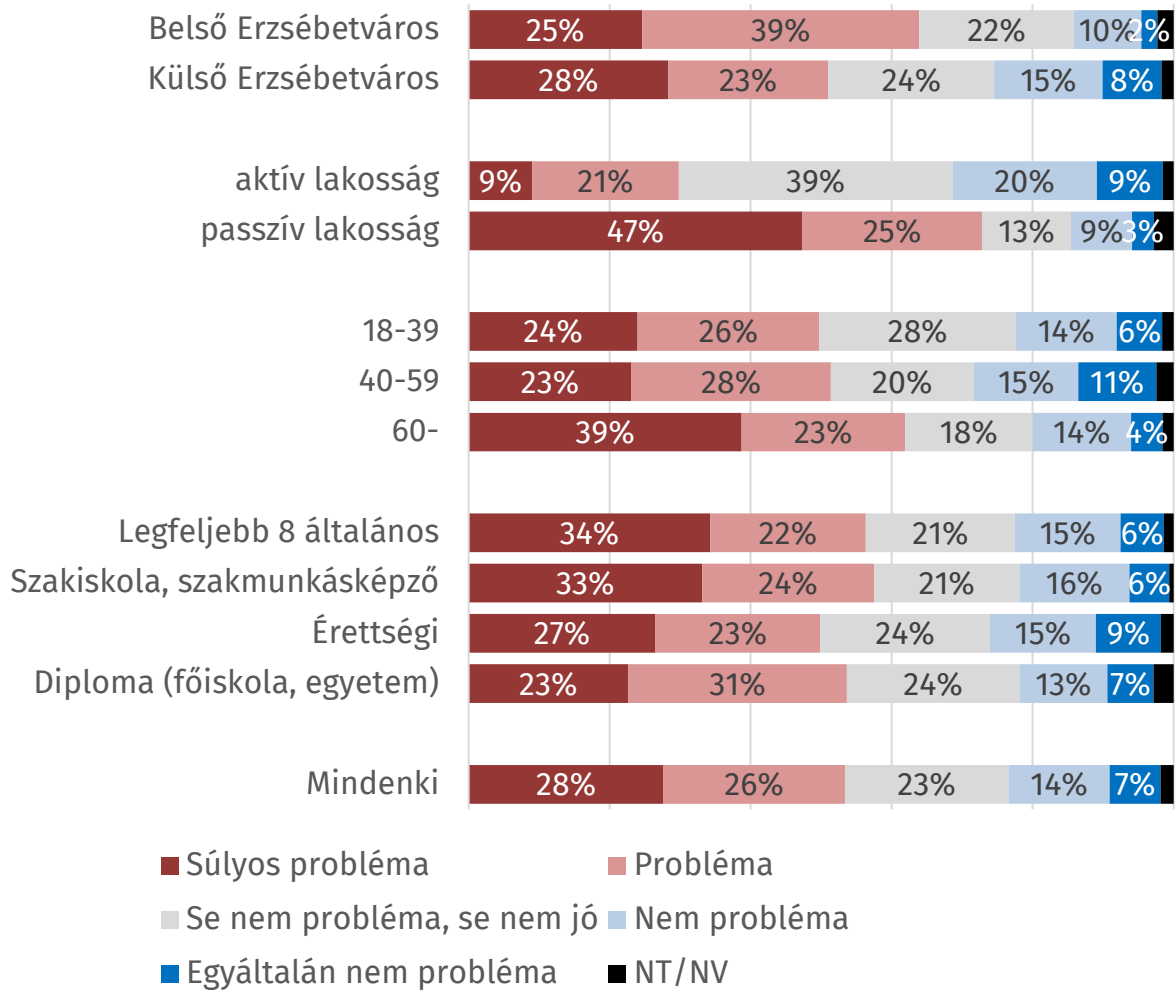
Kosz, szemét

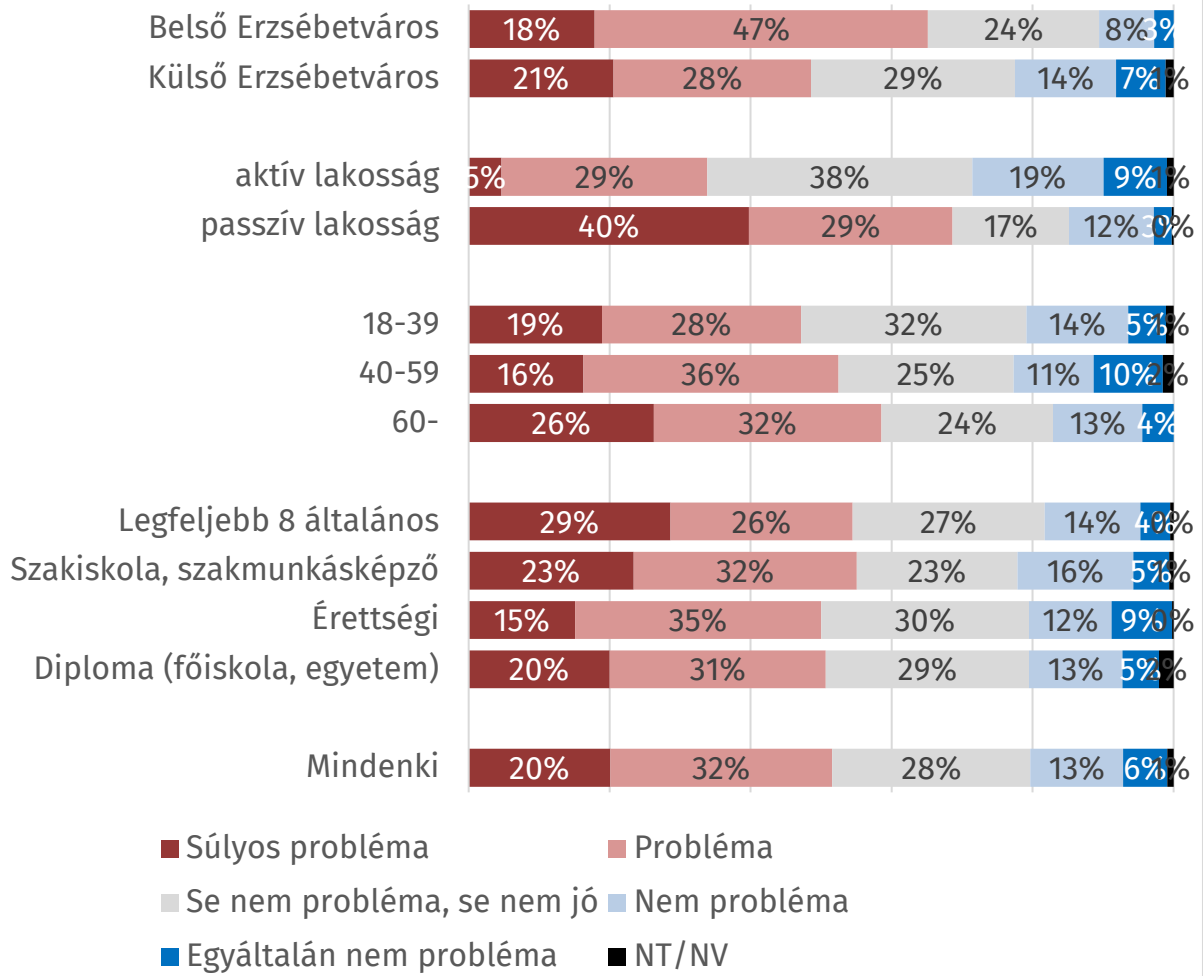
Taxik jelenléte

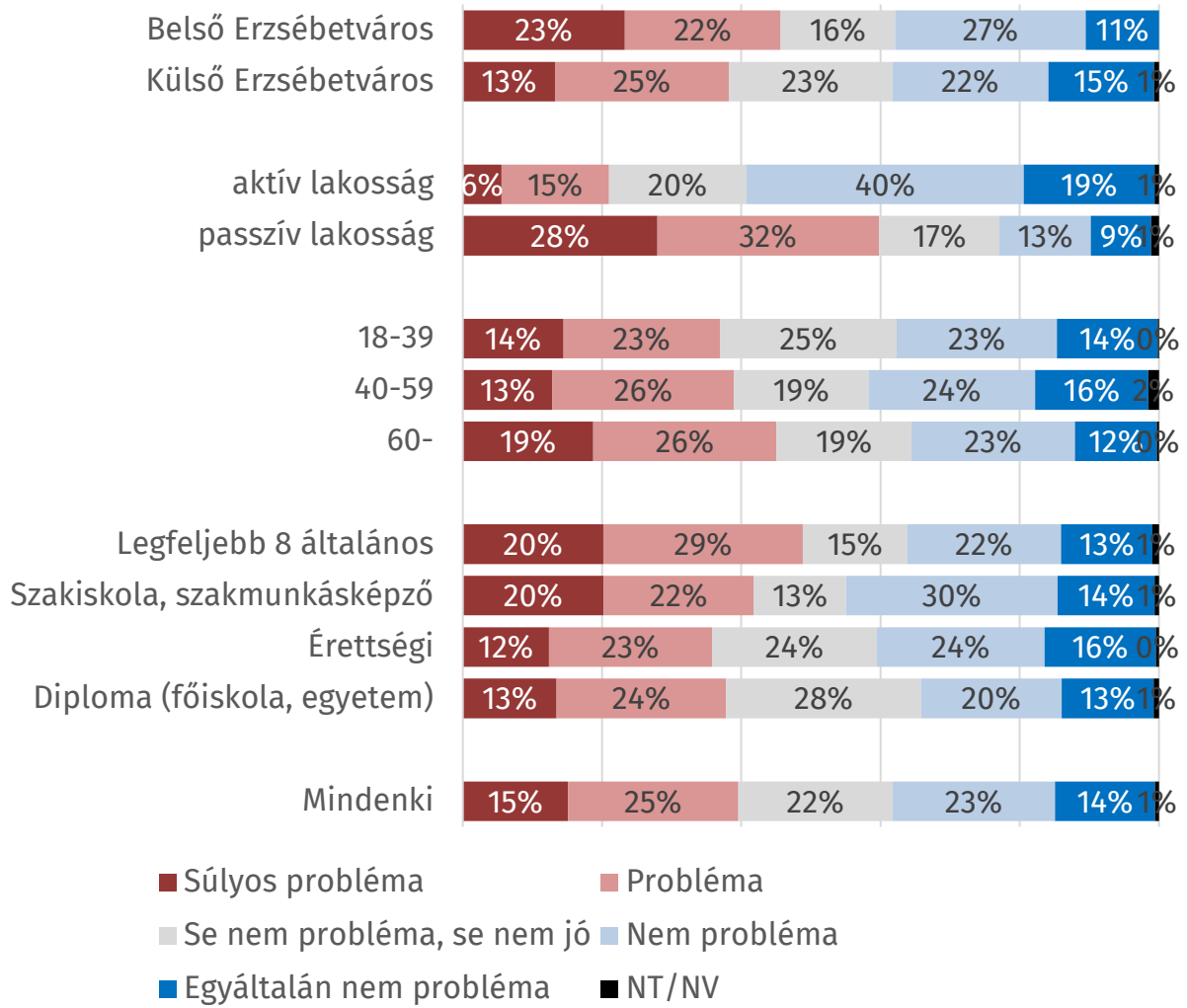
Prostitúció, drog

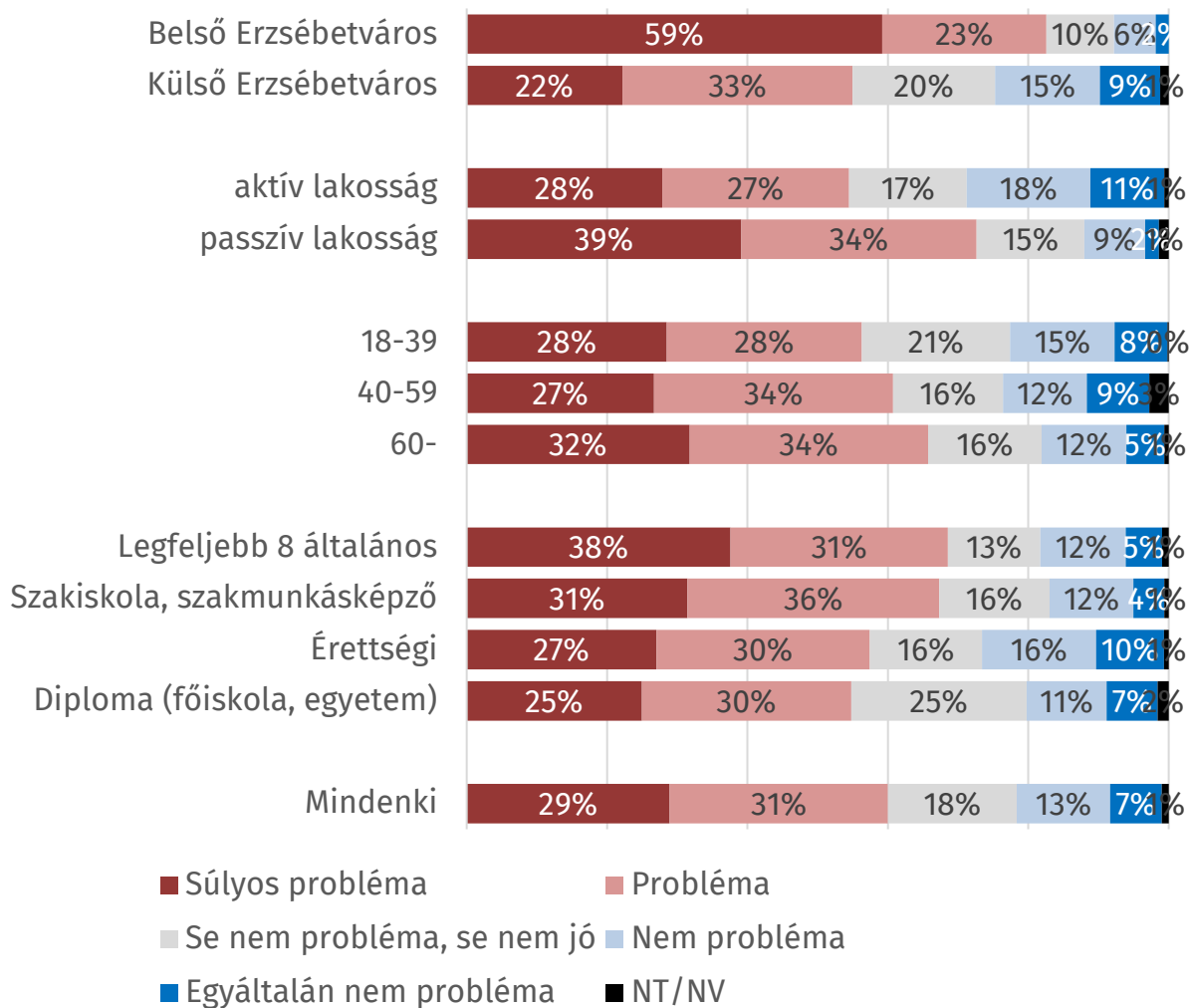
Közbiztonság

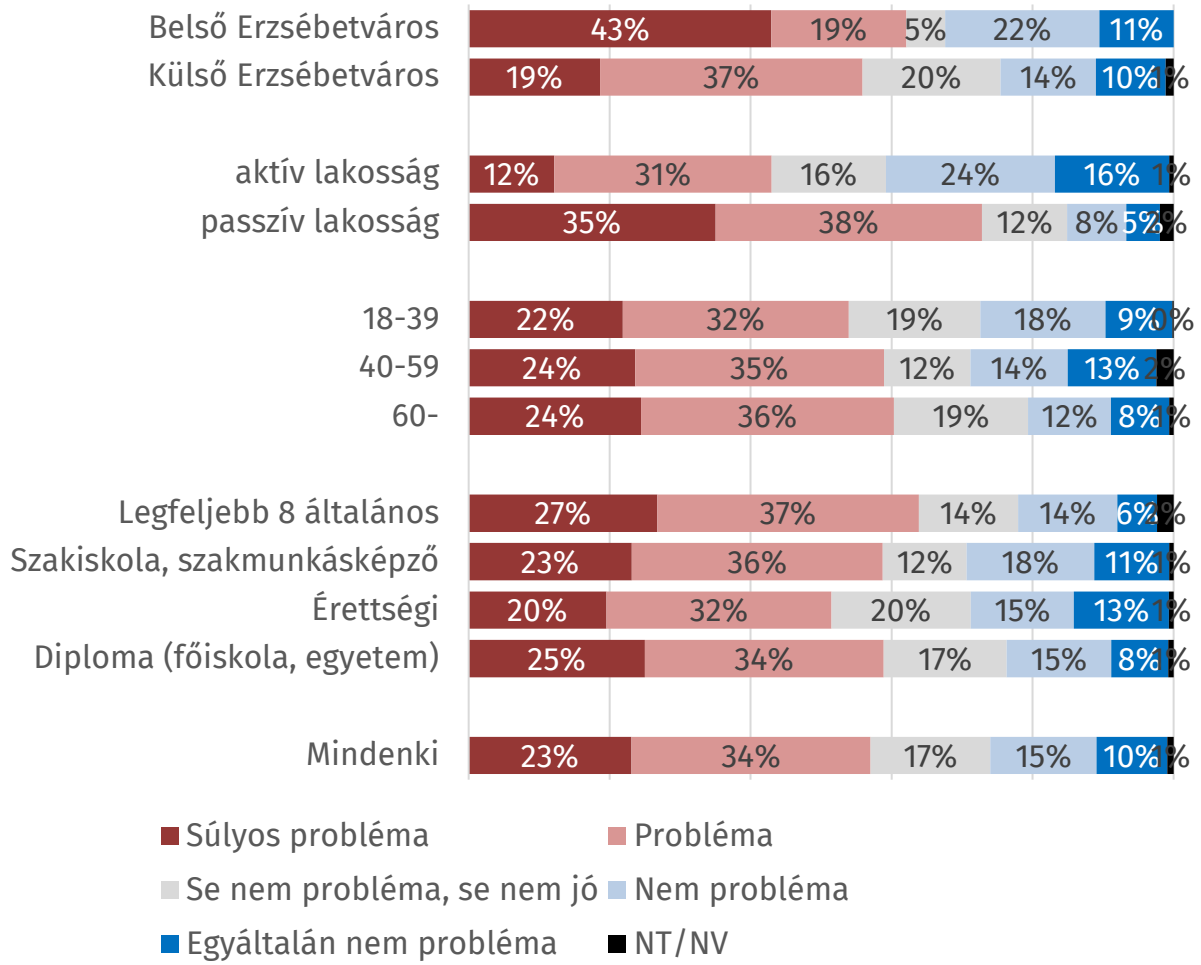
Külföldiek

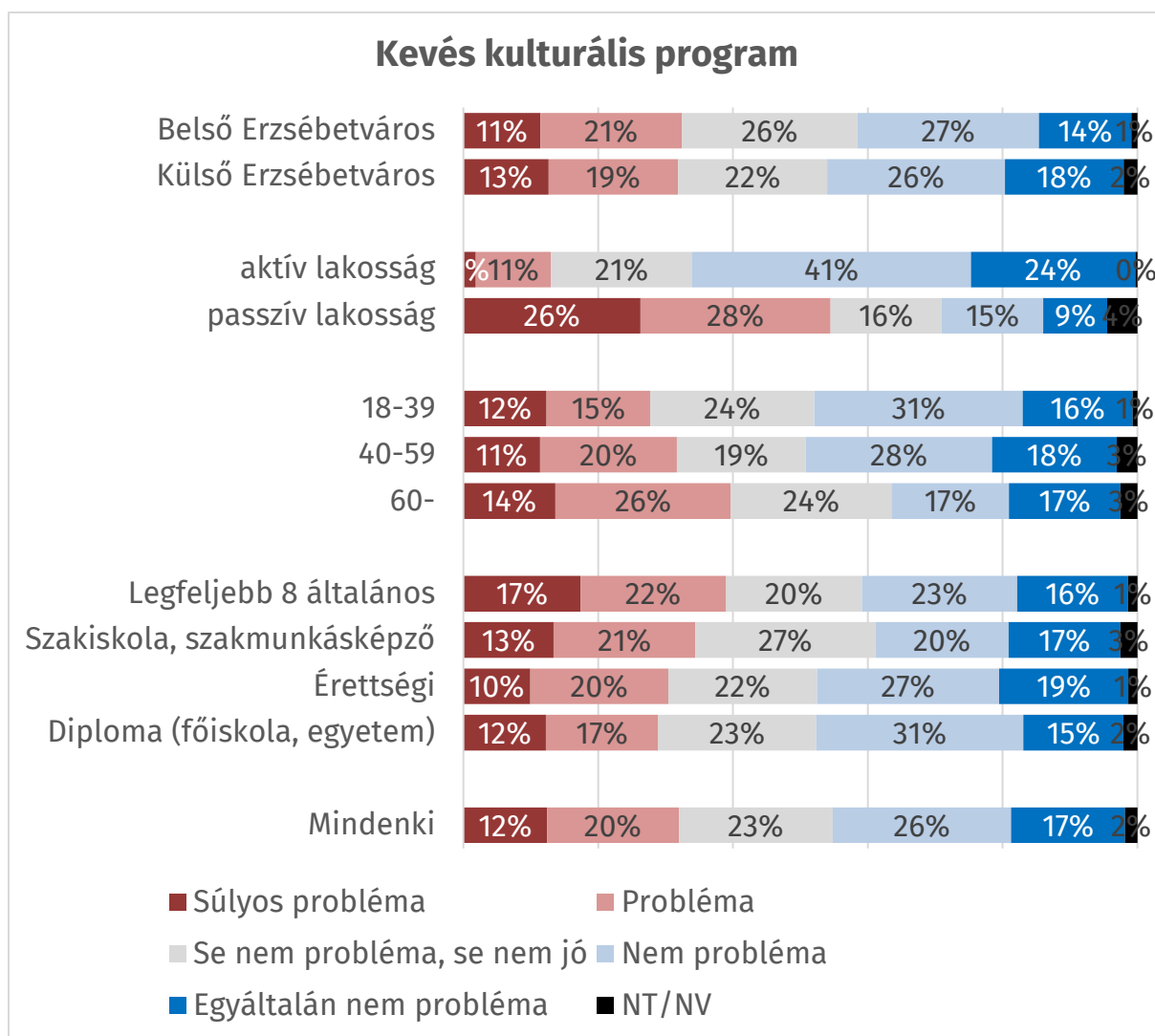

Bolti árak

Autós közlekedés

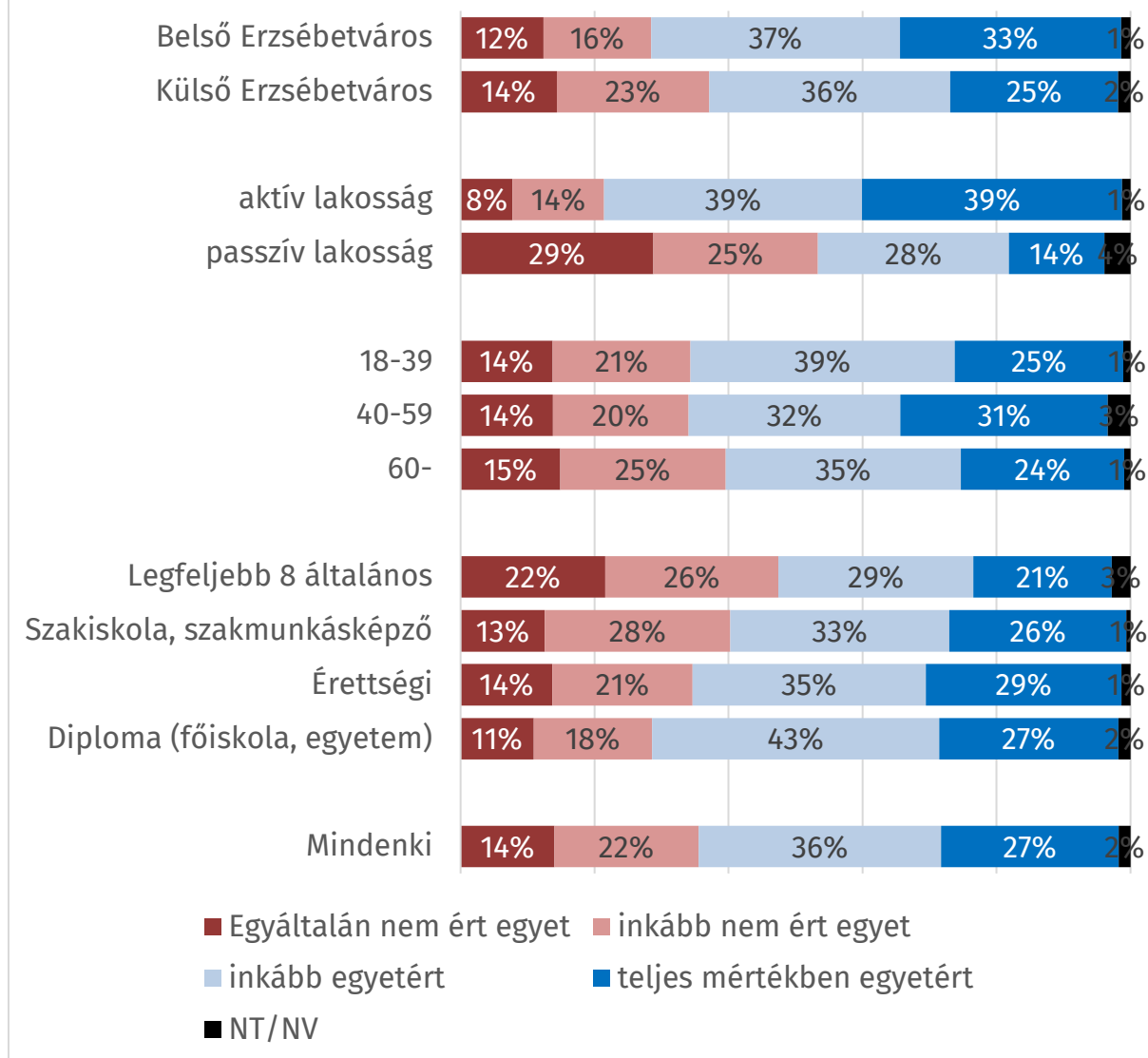

Turizmussal, vendéglátással kapcsolatos vélemények

Turizmus és AirBnB

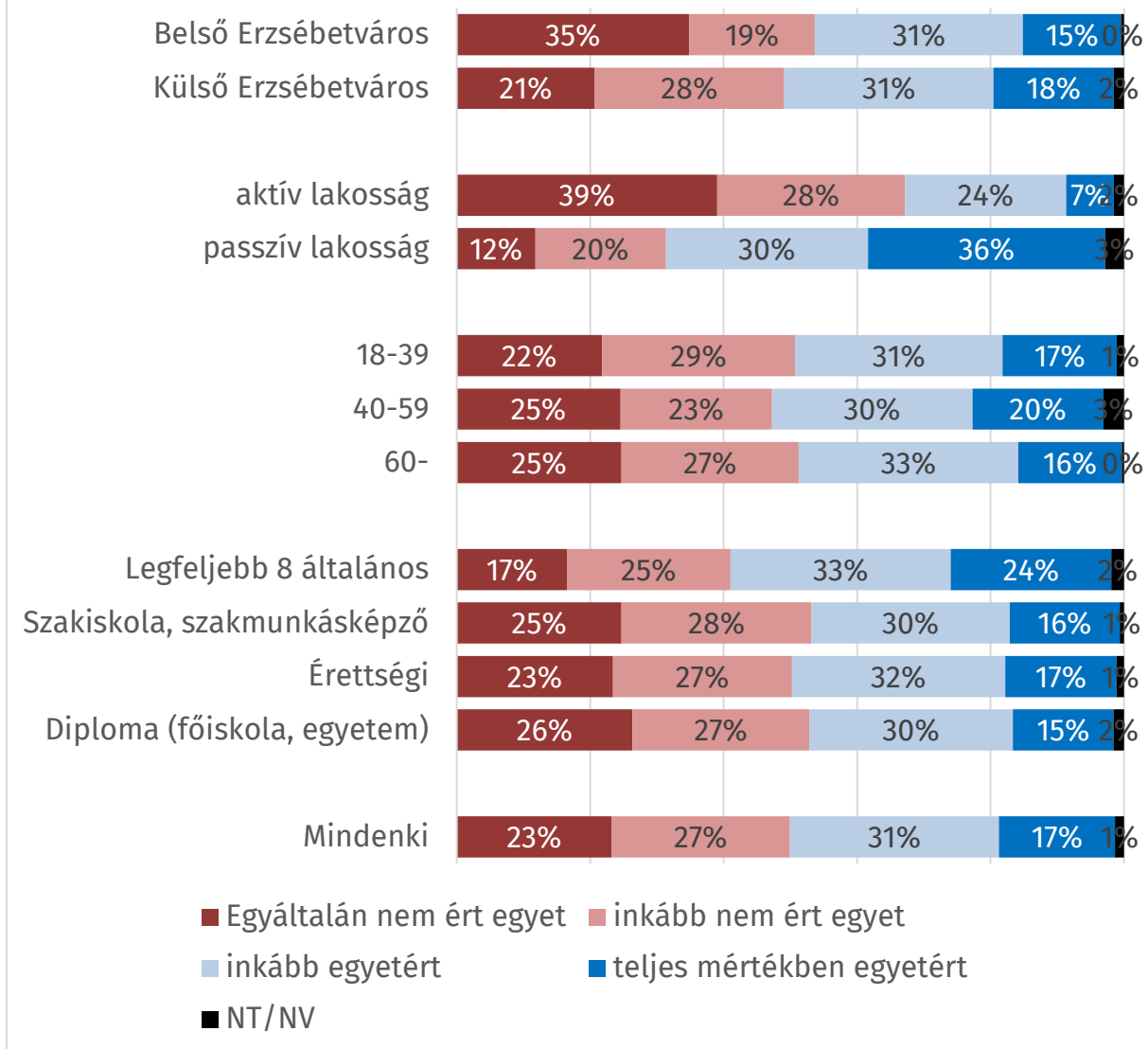
A turizmussal kapcsolatban felmerülő problémákról korábbi fejezetben is írtunk. Akárcsak más nagyvárosokban, mint Amsterdam vagy Barcelona, úgy Budapesten is egyszerre bevétel- és konfliktusforrás az egyre növekvő turizmus, melyet Budapesten belül a VII. kerület különösen megérez.

Jó, hogy Erzsébetváros turisztikai gócponttá vált.

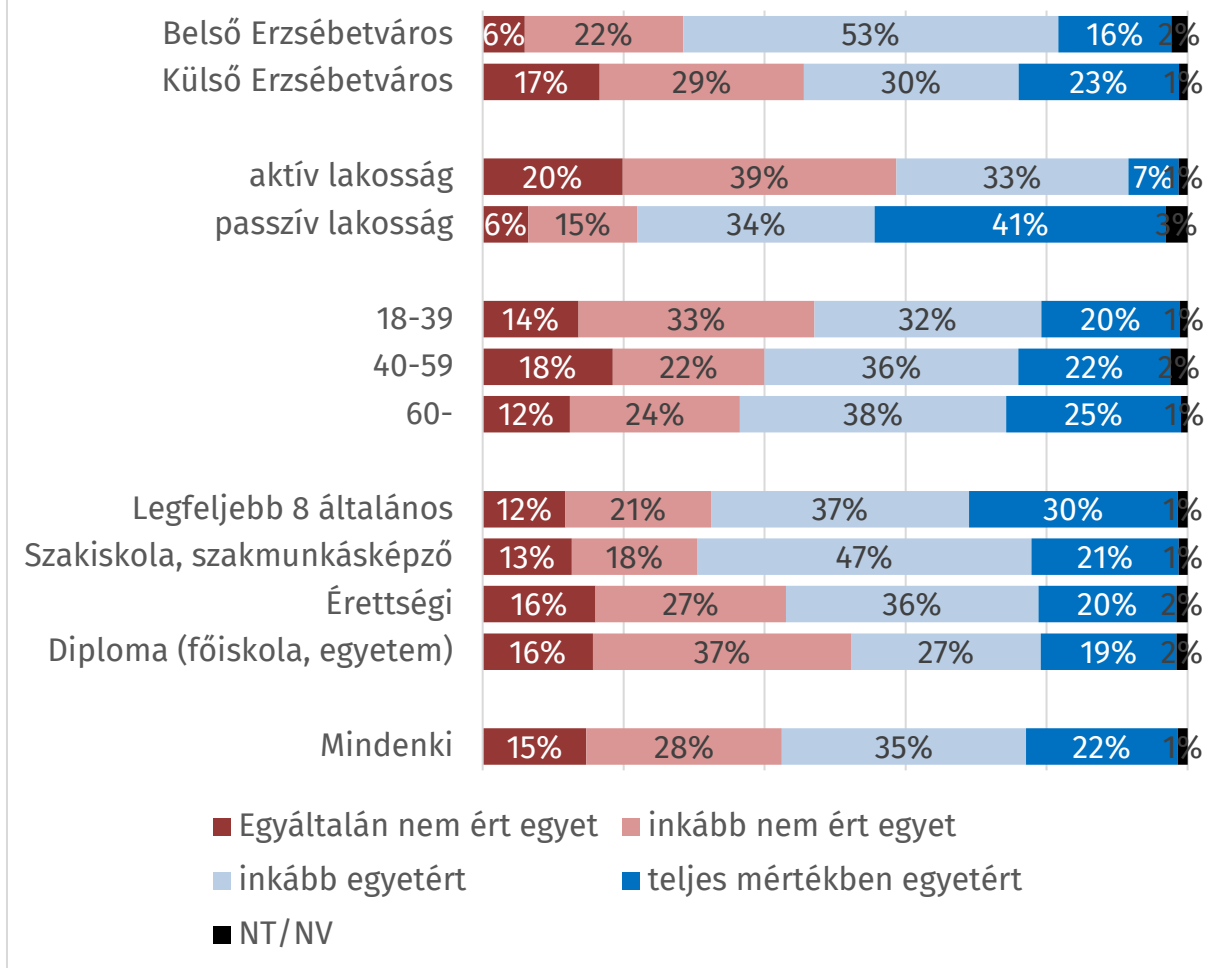
Az erzsébetvárosiak többsége ennek ellenére jónak látja, hogy a VII. kerület turisztikai gócponttá vált, a válaszadók közel kétharmada egyetért ezzel az állítással. Egyes korosztályok között nincs érdemi eltérés ebben a tekintetben, a végzettség viszont számít; a magasabb végzettségűek a turizmus fellendülésével is elégedettebbek. Bár a belvárosban jelentősebb a turizmus, a belső erzsébetvárosiak mégis pozitívabban állnak a turizmushoz, mint a külvárosiak. Az aktív lakosság 78 százaléka örül a fellendülő turizmusnak, a passzívak körében viszont 54 százalékkal többségben a turizmus-ellenes álláspont.

Korlátozni kéne a turizmust Erzsébetvárosban.

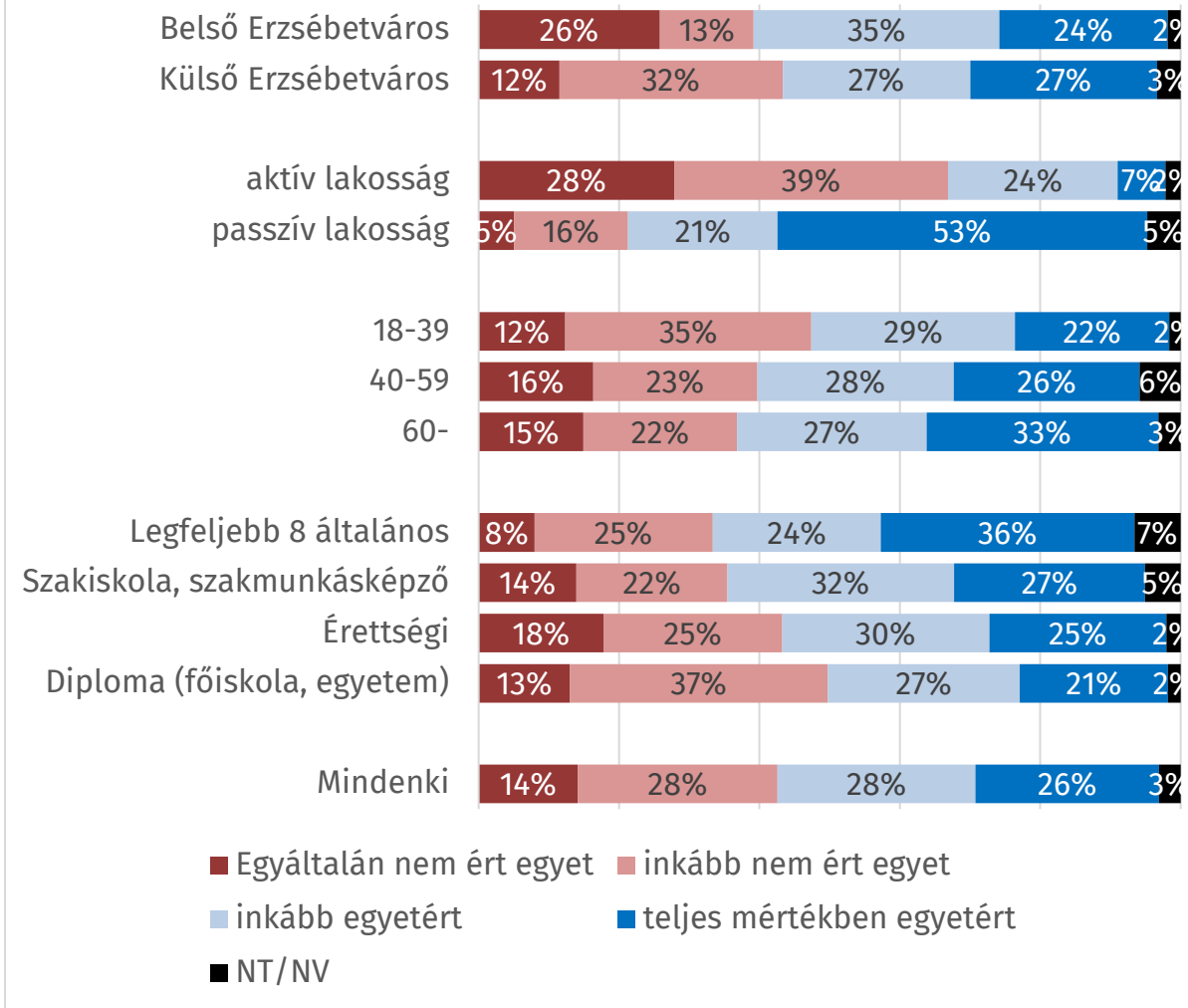
A turizmus korlátozása több túlturizmussal küzdő országban és városban felmerült az elmúlt években, így a VII. kerületben is. Az erzsébetvárosiak véleménye megoszlik a kérdésben, 50 nem értene egyet, 48 százalék egyetértene a turizmus korlátozásával. A legalacsonyabb végzettségűek és a külső erzsébetvárosiak körében valamivel magasabb a turizmus korlátozásával egyetértők aránya. Ahogy sok kérdésben, úgy ebben is meghatározó a lakossági aktivitás. Az aktív lakosság kétharmada elutasítja a turizmus korlátozását, a passzívoknak pedig éppen kétharmada támogatna egy ilyen intézkedést.

Az erzsébetvárosi programok nem a helyieknek szólnak.

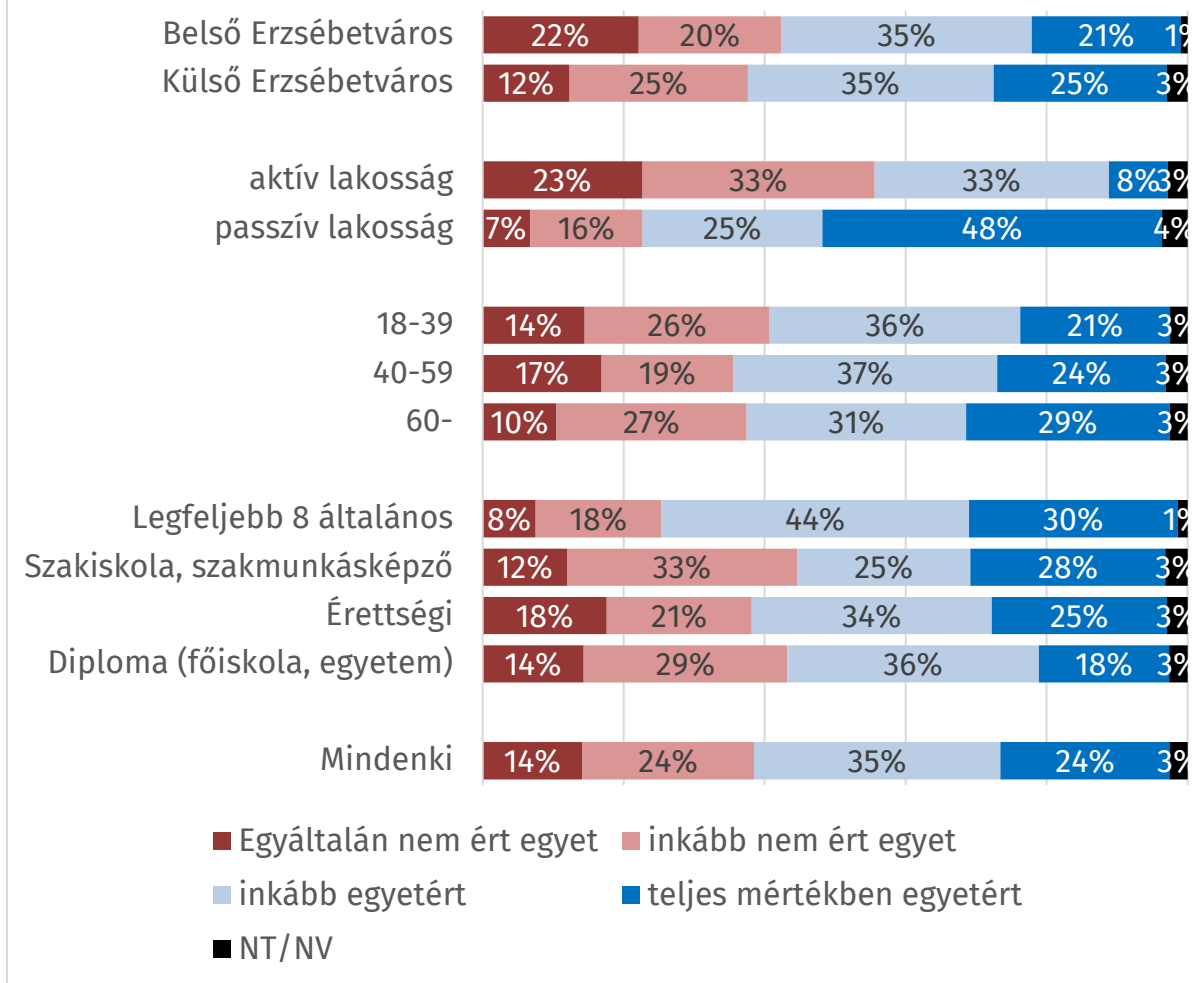
Bár a turizmus összességében nem elutasított, mindezzel együtt kritika is felmerül. A válaszadók 57 százaléka például egyetért azzal az állítással, hogy az erzsébetvárosi programok nem a helyieknek szólnak. A turizmust egyébként támogató belső erzsébetvárosiak is egyértelműen egyetértenek azzal, hogy a helyieknek szóló programok terén van hiányosság. Itt is az idősebb és alacsonyabb végzettségű válaszadók a kevésbé elégedettek, valamint a passzívak, akiknek háromnegyede szerint nem a helyieknek szólnak a programok. Ez magától értetődő, hiszen, ha úgy éreznék, a programok nekik szólnak, akkor nem lennének passzívak.

Az AirBnB-k károsan hatnak a kerületre.

Az AirBnB-k kérdése is megosztó, de többségben vannak, akik inkább károsnak látják az ilyen ingatlanok terjedését. Ez különösen a passzív lakosságra igaz, akik, ha nem is éjszaka az utcán, de saját otthonaikban mindenképpen találkoznak az AirBnB-ben megszálló bulituristákkal.

A körúton kívüli Erzsébetváros el van hanyagolva a befektetők és a politika által.

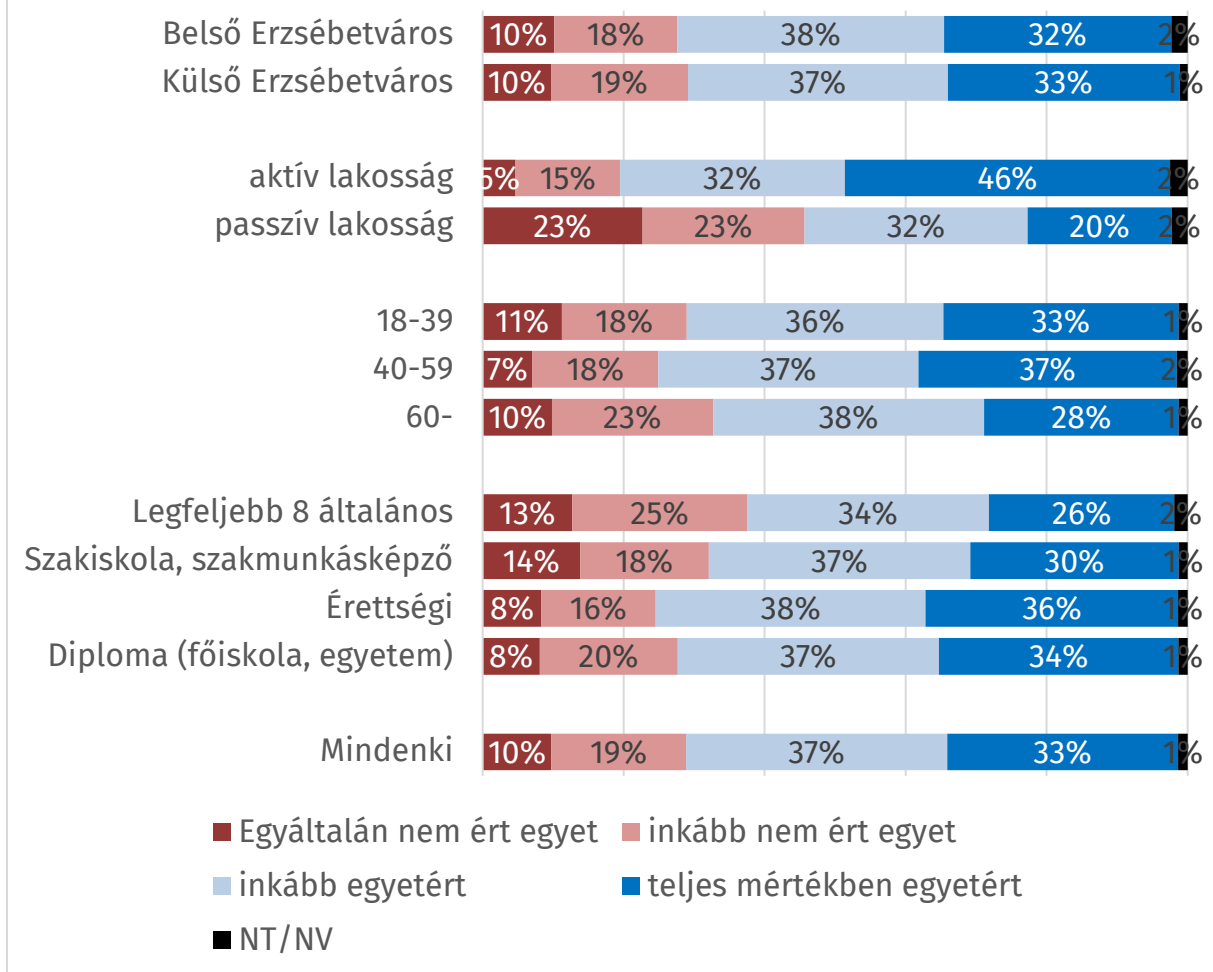

A külváros elhanyagolása is a többség által érzékelt probléma. Ez természetesen jobban zavarja az érintetteket, azaz a külvárosiakat, de ők teszik ki a lakosság nagyobb részét. A belső erzsébetvárosiak is érzékelik ezt a problémát, többségük egyetért, a külváros el van hanyagolva.

Vendéglátás

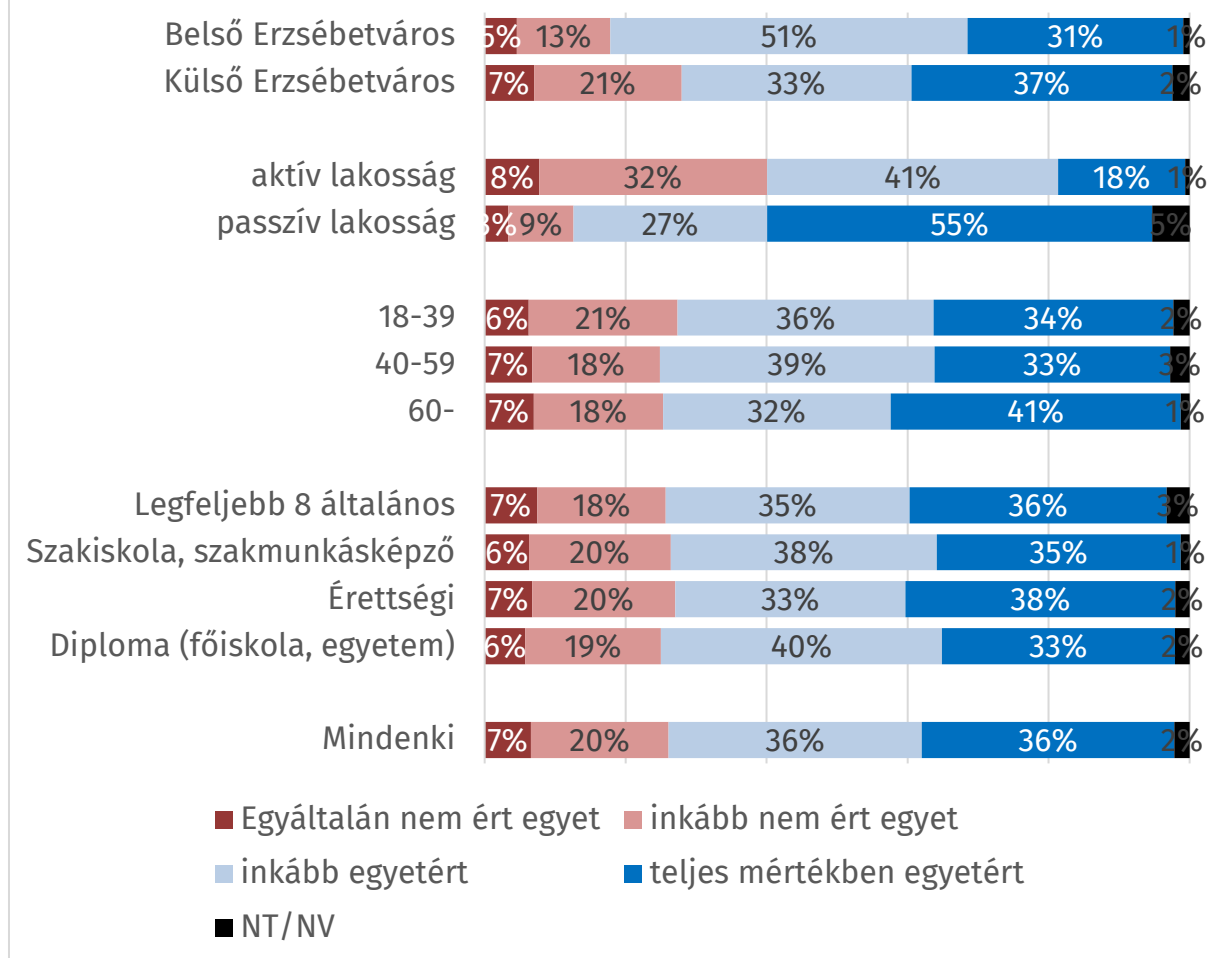
A vendéglátóipar kulcsfontosságú Erzsébetváros számára. Nem csak a vendéglátóhelyek sűrűsége, de az egésznapos vendéglátó forgalom és jelentős turizmus miatt is a legfontosabb helyi gazdaságpolitikai kérdések közé tartozik a területben működő vendéglátóhelyek üzemeltetése és szabályozása.

A vendéglátóhelyek jót tesznek Erzsébetváros gazdaságának.

A lakosok többsége, 70 százaléka szerint a vendéglátóhelyek jót tesznek Erzsébetváros gazdaságának. Minden demográfiai csoportban többségben vannak, akik a hasznot látják a helyi vendéglátásban, az egyébként legtöbb kérdésben elutasító, passzív lakosságot is beleértve.

A rossz minőségű szórakozóhelyek rontják az igényes vendéglátóhelyek hírnevét.

Ezzel együtt azonban nem minden vendéglátóhely egyforma; a válaszadók közel háromnegyede egyetért azzal, hogy vannak rossz minőségű szórakozóhelyek, amik a minőségi vendéglátás hírnevét rontják. Ebben is minden demográfiai csoport többsége egyetért, de messze a passzív lakosság emelkedik ki a leginkább: a passzívak 55 százaléka teljes mértékben, további 27 százalékuk inkább egyetértene. Ez mindenképpen érdekes, hiszen azt jelenti, a passzívak 82 százaléka szerint vannak minőségi vendéglátóhelyek, annak ellenére, hogy ők maguk nem járnak vendéglátóhelyekre. Vélhetően az állítás másik fele, a rossz minőségű szórakozóhelyek iránti ellenérzés miatt billent ki ennyire a mérleg nyelve.

Éjféli záróra

A szórakozónegyedekről szóló diskurzusok kapcsán rendszeresen vetődik fel a záróra-rendelet, mint megoldás. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a helyi szabályozásokban kompetens hatóságok megállapítanak egy időpontot, mikor a szórakozó- és vendéglátóhelyeknek kötelező bezárniuk, különben valamilyen retorzióval, súlyosabb esetben pedig restrikciónal (eltiltás a működéstől, terasz ellehetetlenítése a köztérhasználati jog megvonásával) kell szembesülniük. A rendszert eltérő formákban alkalmazzák, van, ahol például a szórakozóhelyeknek maguknak nem kell bezárni az adott időpontban, csupán a teraszuknak, és tilos kivinni a bent megvásárolt italokat. Más esetekben a korlátozás nem egyformán érvényes minden szolgáltatásra, vannak, akikre enyhébben, vagy egyáltalán nem vonatkozik, cserébe azok szigorított feltételeknek kell megfeleljenek, vagy valamilyen a közösséget támogató vállalatokat tesznek. Ilyen vállalat lehet például, hogy a vendéglátóhely nem csak a fogyasztó vendégek, hanem bárki számára elérhetővé teszi mosdóit, kvázi nyilvános mellékhelységként működtetve azt. Ezen túl persze más, a városvezetés által fontosabbnak tartott ügyben is tehet lépéseket a vendéglátó egység annak érdekében, hogy részben vagy egészben kimaradhasson a korlátozó szabályozások alól (pl. saját utcaszakaszánál nagyobb területen a takarítás vállalása, szigorú zajszennyezést korlátozó intézkedések az intézmény területén vagy magasabb anyagi hozzájárulás a város(rész) működtetéséhez).

Ahogy más szórakozónegyedekben is megfigyelhető, úgy a VII. kerületi vendéglátással kapcsolatban is az éjféli záróra bevezetése az egyik legvitatottabb kérdés. A városrészben közel 500 üzletnek, közöttük több, mint 200 kocsmának és szórakozóhelynek engedélye van, hogy éjfél és reggel 6 óra között nyitva tarthasson. A kerületben üzemelő helyek jelentős éjszakai forgalmat generálnak, az éjjeli forgalomra és turizmusra számos szolgáltatás épül. Ezzel együtt európai szinten is hatalmasnak számító volumenű vendéglátás folyik a belváros kis területén, ami számos problémát vet fel, főleg lakossági oldalról.

A záróra-rendelet alapjai

A záróra-rendelet a laikusok számára egy hatékony eszköznek tűnhet a szórakozónegyedekben megjelenő kihívások megoldására, azonban egy ilyen túlegyszerűsített szabályozás leginkább politikai kommunikációs termékként állja meg a helyét, szakpolitikai értelemben a várospolitikai problémákra nem ad megfelelő megoldást. A kutatási eredmények ismertetése előtt fontos megvizsgálni, milyen problémákra hivatott megoldást nyújtani a záróra-rendelet, mennyire alkalmas ezen problémák kezelésére, és milyen további problémákat vet fel egy ehhez hasonló rendelet bevezetése.

A záróra-rendelet mellett felmerülő érvek

A kötelező záróra legkézenfekvőbb hatása, hogy a vendéglátóhelyek bezárása után a korábban ott szórakozó helyiek és turisták hazamennek, vagy átmennek a város más részeire új szolgáltatások igénybevételére. Az érvek szerint a kötelező záróra nem csak a helyiek életminőségét de a közbiztonságot is javítja. Az intézkedés támogatói azzal is érvelnek, hogy a szórakozóhelyek bezárásával megszűnik az utcai zaj, valamint kevesebb alkoholos befolyásoltság alatt lévő ember lesz az utcán, ezzel elkerülve az utcai ürítés jelentette, köztisztasági problémákat, azonban a valóság sokszor ettől eltérő képet mutat.

A kötelező záróra problémái

A bulinegyedekben, akár csak bármely más városrészben számos sajátos probléma felmerülhet. Ezekre sebtapaszként használható a záróra eszköze, ami mintegy a deviáns viselkedés tiltását jelentené. Kérdéses azonban, milyen eredményeket remélhetünk az intézkedés bevezetésétől.

Egyrészt, ahogy már a korábbi fejezetben is be lett mutatva, a bulinegyedekben jelentkező problémák meglehetősen heterogének, nem csupán a helyiek és a vendégek érintkezésére korlátozódnak, hanem összetett és hosszú távú szocioökonómiai hatásai vannak a fogyasztói- és ingatlanárak emelkedésétől kezdve, a közterületek minőségének romlásán át a térhasználati szokások megváltozásáig.

Jól látható, hogy a szórakozónegyedek jelentette számos kihívásból a záróra-rendeletek szinte kizárólag a közbiztonsági és zajszenyezési aspektusra reflektálnak (Most tekintsünk el attól, hogy Erzsébetvárosban a szórakozónegyed fellendülése közben visszaszorultak a bűnözés korábban „öshonos” formái). A szabályozás célja, hogy korlátozza annak az időszaknak a hosszát, amíg a feltételezett antiszociális cselekvések megtörténhetnek. Ha ez elképzeléseknek megfelelően működne, azt eredményezné, hogy az erőszak, a vendég-lakos konfliktusok vagy az egyéb negatív externáliák más városrészekre vagy más időpontokra helyeződnek át, ez pedig nem jelent megoldást.⁷³ Ráadásul nem is ez a helyzet, hisz a záróra nem csak kitolja, de generálja is a problémákat. Aki szórakozni akar este, az nem fogja befejezni azt, csak amiatt, mert az adott vendéglátóhely bezár, az alkoholfogyasztást vagy az utcán, vagy otthon folytatja. Ráadásul amennyiben egyidőben az utcára szorítják a már alkoholos befolyásoltság alatt álló, de hazamenni még nem akaró embereket, azzal elvész az úgynevezett zsilipes

⁷³ Ekman, M., Jakobsson, N. (2024) The impact of earlier pub closing hours on emergency calls to the police during the COVID-19 pandemic in Sweden. *Addiction Research & Theory* 32(2): 138-142.

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/16066359.2023.2228682?needAccess=true>

kiléptetés jelentette előny, azaz, hogy a szórakozni vágyók fokozatosan mennek haza. Eközben, ha mindenki egyszerre kerül az utcára, az óriási hangzavart jelent, és ha nem is akarja mindenki az utcán folytatni az italozást, a hazajutás taxikkal dugót és dudaszót okoz éjfélkor a szűk belvárosi utcákon, a tömegközlekedésre várakozó tömeg pedig a megállóban terelődik össze. Ráadásul, ha valaki hazamegy, és otthon vagy a szállásán folytatja a szórakozást, az sokkal közvetlenebb hangzavart jelent a pihenni vágyó helyieknek, hiszen ebben az esetben a szórakozni vágyók közvetlen a hálószobájuk szomszédságában fognak hangosan zenét hallgatni és a teraszon vagy körfolyósón cigaretta közben hangosan beszélgetni. Különösen problémát jelenthet ez Erzsébetvárosban, ahol majdnem minden lakóépületre jut legalább egy AirBnB vagy egyéb turistaszállás. Arról nem is beszélve, hogy az addig hozzáférhető mellékhelységek innentől nem elérhetőek, így akinek ürítenie kell, az sokkal nagyobb eséllyel az utcán végzi el a dolgát, különösen igaz ez olyan településeken, mint Budapest, ahol a nyilvános illemhely hálózat egyáltalán nem kiterjedt vagy hozzáférhető. A bulizók által termelt szemet is az utcán végzi a szórakozóhelyek helyett, így a tisztaság fenntartása kikerül a szórakozóhelyek hatásköréből, még akkor is, ha azok a közvetlen környezetüket rendszeresen takarítják; a szemet szétterül a kerületben.

Jó gyakorlat a problémák megoldására

Rotterdam és Utrecht példája jól demonstrálja, hogy miként lehet hatékonyan hozzájárulni a bulinegyedek kérdéséhez úgy, hogy az intézkedéseket nem kizárólag a korlátozások, hanem az új, innovatív megoldások kidolgozása határozza meg. Ez azt jelenti, hogy a változást a hatóságok hozzáállásában kell elindítani, felismerni, hogy adaptálni kell az intézkedéseket az egyes helyzetekre, azok önmagukban, kontextustól függetlenül nem használhatók. A két holland település példája azt mutatja, hogy a városvezetések megismerték a szórakozó negyedekre jellemző problémákat, és a hangsúlyt nem a más városrészekre való áthárításra, hanem a megelőzésre helyezték. A rendőrségi adatok elemzése rávilágított arra, hogy az, hogy a bűnözési ráta magas ezekben a városrészekben nem az erőszakos bűncselekmények, nagy értékű lopások miatt van. Ezekre a negyedek leginkább a nyilvános ürítésnek, a hangos beszédnek és zenének, a köztéri alkohol- és kábítószerfogyasztásnak, valamint a szemetelésnek vannak legjobban kitéve.

A megelőzés érdekében olyan biztonsági érzetet javító intézkedéseket tettek, mint az utcai kamerák számának növelése a kérdéses területeken, a közvilágítási infrastruktúra javítása és kiterjesztése, valamint kiemelten a nagyobb forgalmú estéken a rendőri jelenlét, járőrök számának növelése a városok szórakozó negyedeiben. Ezeknek a rendőröknek a jelenléte elsősorban az összetűzések megszüntetését, és a közterek állapotmegőrzését szolgálja.

Ezen kívül felismerték, hogy a köztisztasági állapotok javítása érdekében nekik is tenniük kell, hisz az alkoholos befolyásoltság alatt álló emberek esetében nem segít az utcai vizezés elkerülésében az, ha a vendéglátó- és szórakozóhelyeken

alapvetően elérhető mosdókat hozzáférhetetlenné teszik a záróra-rendeleten keresztül. Így a felmerülő problémát ismét nem a tiltással kezelik, hanem mobil és a föld alá süllyeszthető nyilvános WC-k eszközéhez nyúltak. Ez a fajta hozzáállás pedig egy sikeres partneri viszonyt ért el a vendéglátóhelyek, a városvezetés és a hatóságok között, ami nagyban hozzájárult az időről időre felmerülő új problémák gyors és hatékony kezeléséhez is.⁷⁴ Természetesen egy ilyen rendszer sem megoldás számos túlturizmus jelentette problémára, azonban a legközvetlenebb, lakókat első kézből érintő gondok esetében komoly javulást lehet elérni. Az eredmény a köztisztaság javulása, és ezáltal a város-, valamint a lakók életminőségének javulása lesz. Nem utolsó sorban jó példa arra, hogy miért jobb megoldás a sokszor hosszúnak tűnő diskurzus az érdekelt felek között, mint az egyoldalú, szakmailag sok tekintetben átgondolatlan tiltás.

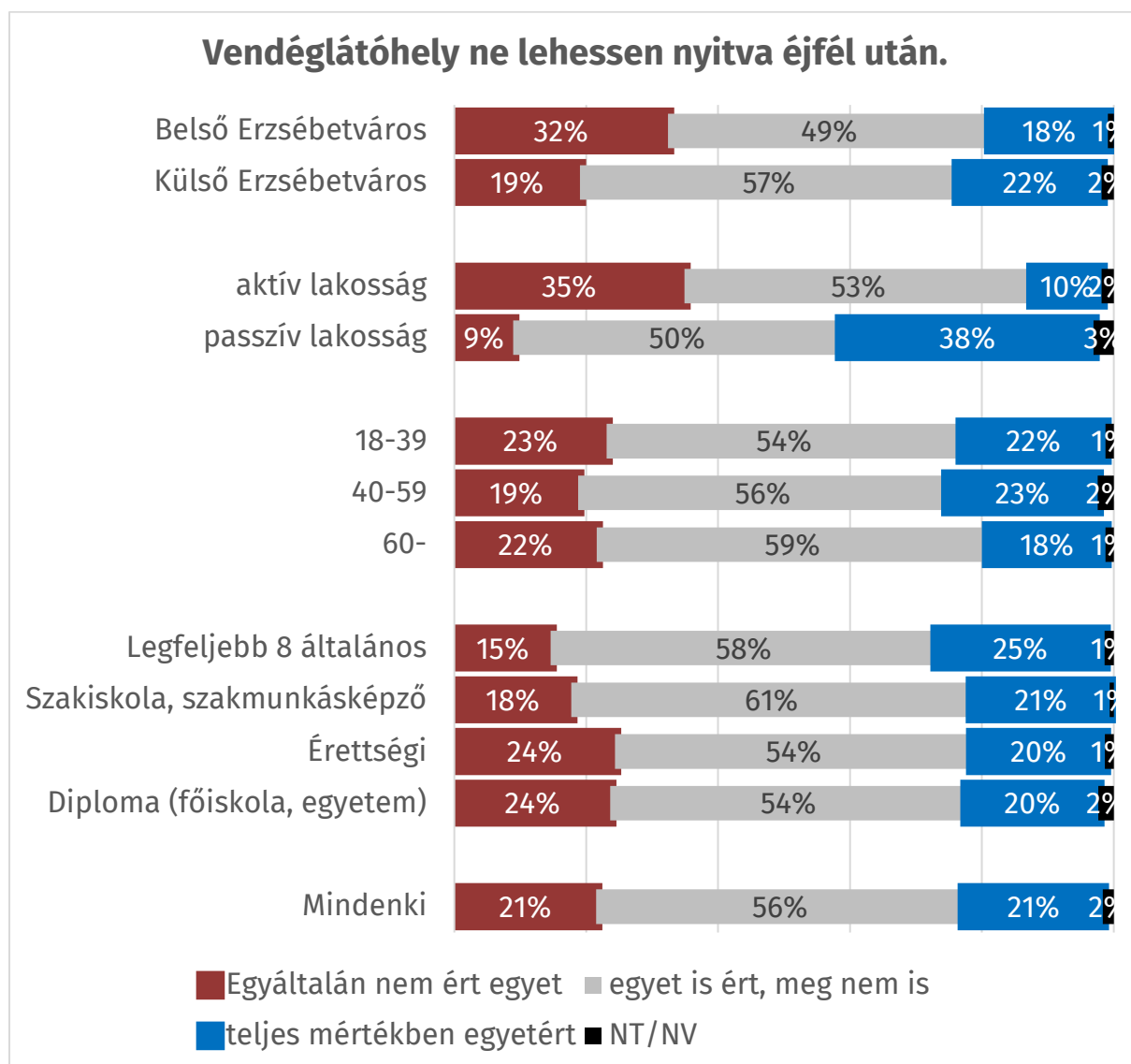
Záróra és a közvélemény

A legfontosabb stakeholderek egy önkormányzat számára végső soron a lakosok, így elkerülhetetlen, hogy egy ilyen fontos kérdésben kikérjük a véleményüket. Az erzsébetvárosi közvélemény megoszlik az éjféli zárás kapcsán. 21-21 százalék az éjféli zárórát kimondottan ellenzők és támogatók aránya, a válaszadók közel fele pedig neutrálisabb, bizonytalanabb álláspontot képvisel. A bulinegyedben élők, a belső erzsébetvárosiak körében jóval többen ellenzik az éjféli zárórát, mint ahányan támogatják. A külvárosiak körében nem ennyire könnyű igazságot tenni, de némileg többen vannak, akik az éjféli zárórát támogatnák. A demográfiai különbségek enyhék, bár a magasabb végzettségűek nagyobb arányban ellenzik a záróra bevezetését.

Ahogy az várható, a passzív és aktív lakosság nagyon megosztott ezügyben. Az aktív lakosság (akik a vendéglátóhelyeket igénybe veszik) 35 százaléka egyértelműen ellenzi az éjféli zárórát, és mindössze 10 százalékuk támogatja azt. Ezzel szemben a passzív lakosság 38 százaléka egyértelműen támogatja az éjféli záróra bevezetését, és csupán 9 százalékuk ellenzi azt, azaz a passzív és aktív lakosok ebben a kérdésben szinte egymás tükörképei.

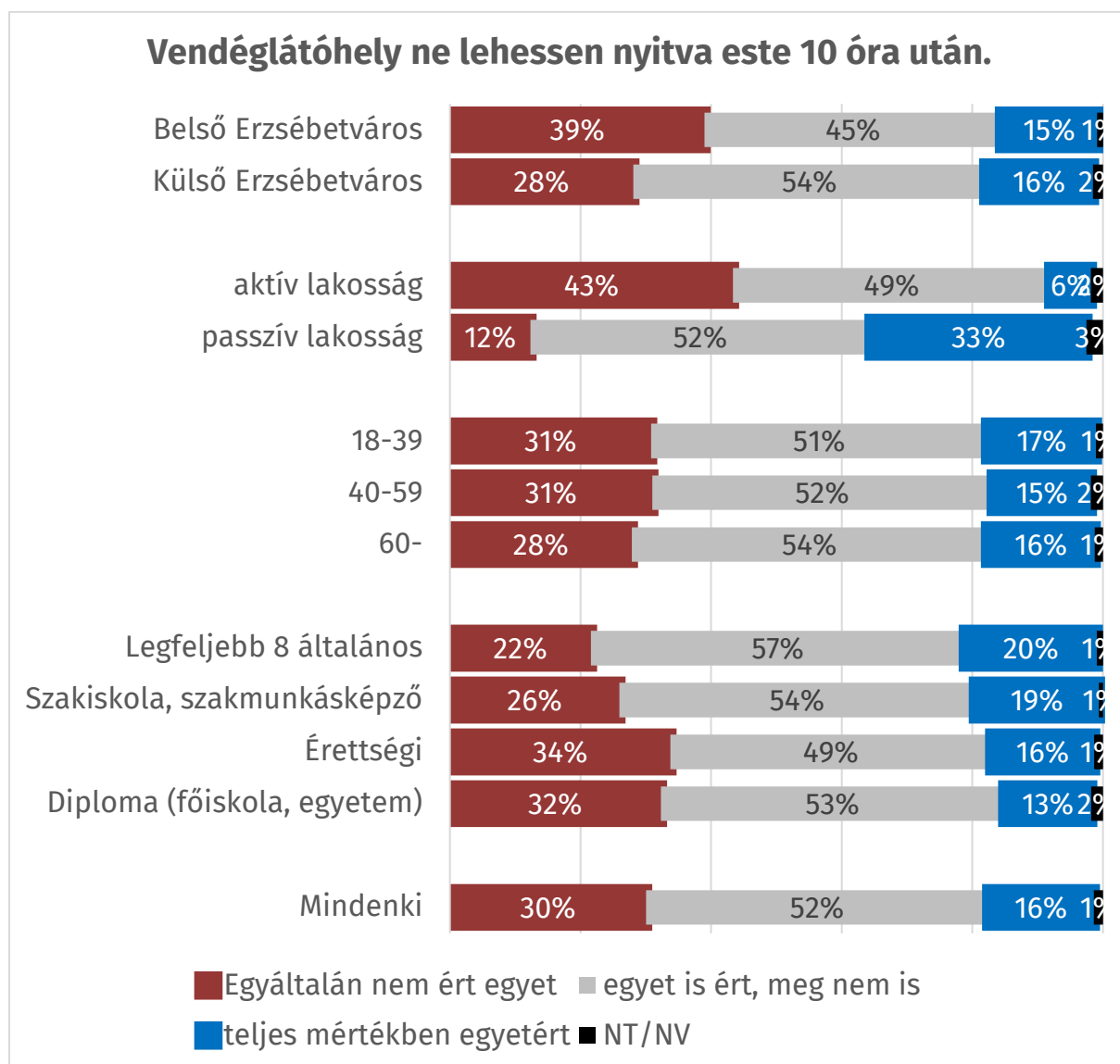
⁷⁴ van Liempt, I., van Aalst, I. (2012) Urban Surveillance and the Struggle between Safe and Exciting Nightlife Districts. *Surveillance & Society* 9(3): 280-292.
<https://ojs.library.queensu.ca/index.php/surveillance-and-society/article/view/nightlife>

Mindent egybevetve a zárás bevezetésének sem költségei, sem hasznai mellé nem írható fel a közvélemény támogatása, mert a kérdés megosztja a lakosságot. Akik részt vesznek a kerület kulturális és közösségi életében, ellenzik a zárást, és a belvárosiak körében nagyobb felháborodást váltana ki az éjfélbeli zárás, mint a status quo, de a teljes népességet tekintve egyik irányba sem billenne ki a mérleg jelentős mértékben, így a közvélemény ismerete nem elegendő, hogy ebben a kérdésben igazságot tegyünk.

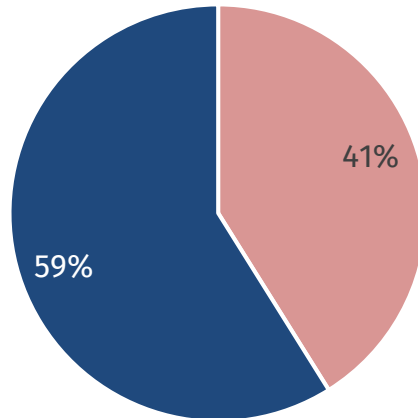
A tízórai zárás támogatottsága alacsonyabb, egyértelműen elutasítottnak mondható az intézkedés, a teljes lakosság 30 százaléka kifejezetten ellenzi, és mindössze 16 százalék örülne neki. a belvárosiak körében több, mint kétszer annyian utasítanak el ezt az intézkedést, mint ahányan támogatnák (39 vs. 15 százalék) és a külváros is

hasonlóan gondolkodik, itt is majdnem kétszeres túlerőben vannak a 10 órai zárás ellenzői. Az aktív lakosság mindössze 6 százaléka akar 10 órai zárást, szemben 43 százalékkal, aki ellenzi azt. A passzív lakosság természetesen máshogyan gondolkodik, egyharmaduk tízórai zárást is szeretne, és 12 százalékuk ellenezné azt.

Emellett az éjszakai zárás körüli diskurzus szempontjából fontos adat, hogy az éjszakai zárást bármennyire is támogató válaszadók közel 60 százaléka a tíz órai zárást is támogatná, azaz valójában minél előbbi zárást szeretne. Ha ezeket a méréseket folytatnánk, nyolc órai, hat órai zárással, bizonyára egyre kevesebben támogatnák az intézkedést, de vélhetően vannak válaszadók, akik annak örülnének, ha a vendéglátóhelyek ki sem nyitnak.

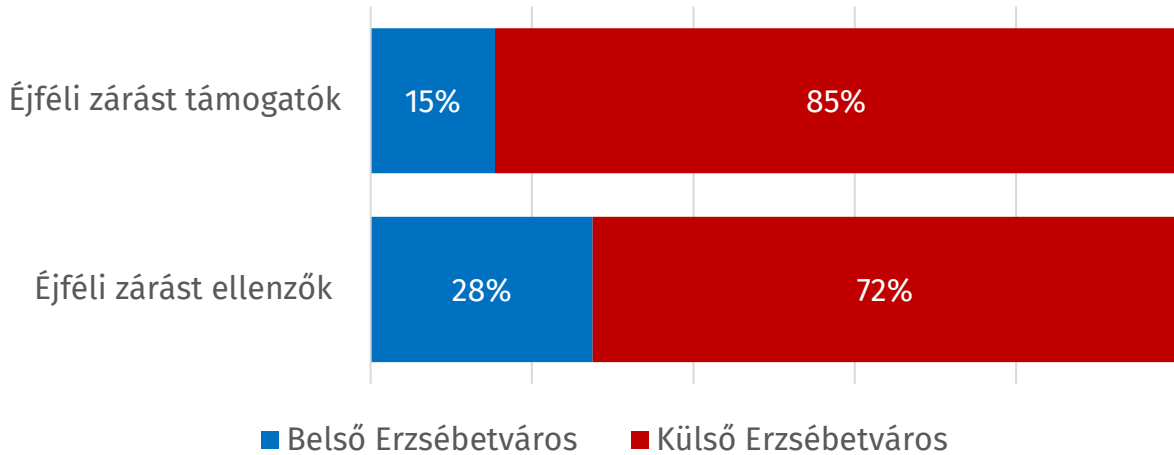
Éjféλι zárást támogatók véleménye a 10 órai záróráról

■ ellenzi a 10 órai zárást ■ támogatja a 10 órai zárást

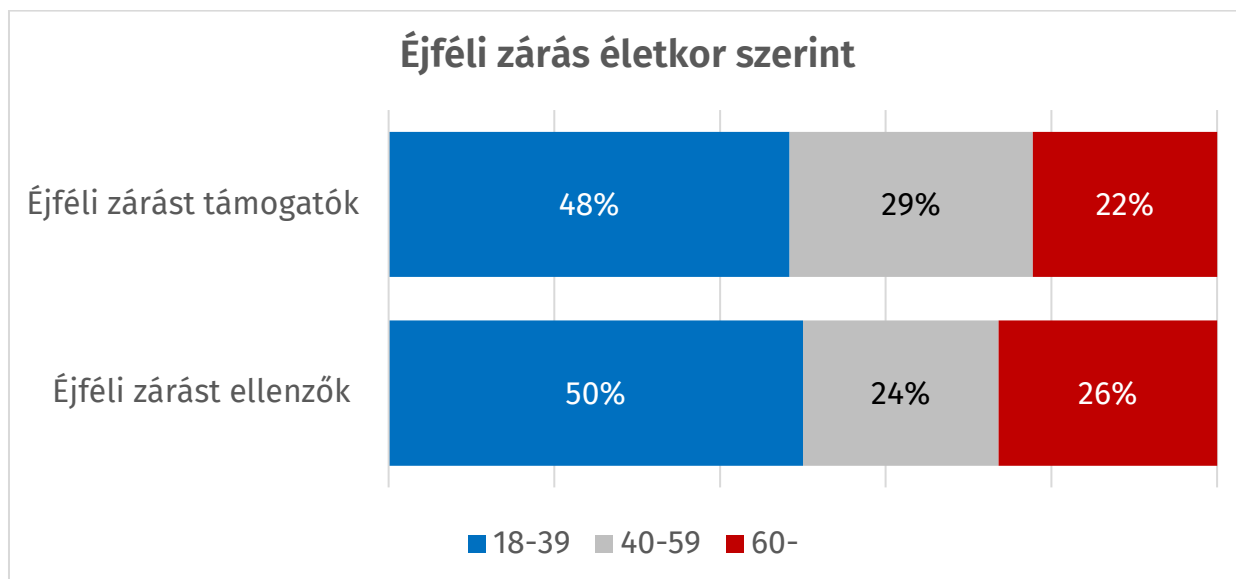
A lakhely szerinti bontásból látható, hogy az éjféλι zárás támogatói túlnyomóan a külvárosban élnek, míg az éjféλι zárást ellenzők lakhely szerinti megoszlása nagyjából a kerületi átlagnak felel meg. Azaz, a záróra ellenzőinek nincs jellegzetesen kül- vagy belvárosi elhelyezkedése, de a zárás támogatói körében felülreprezentált a külváros.

Éjféλι zárás lakhely szerint

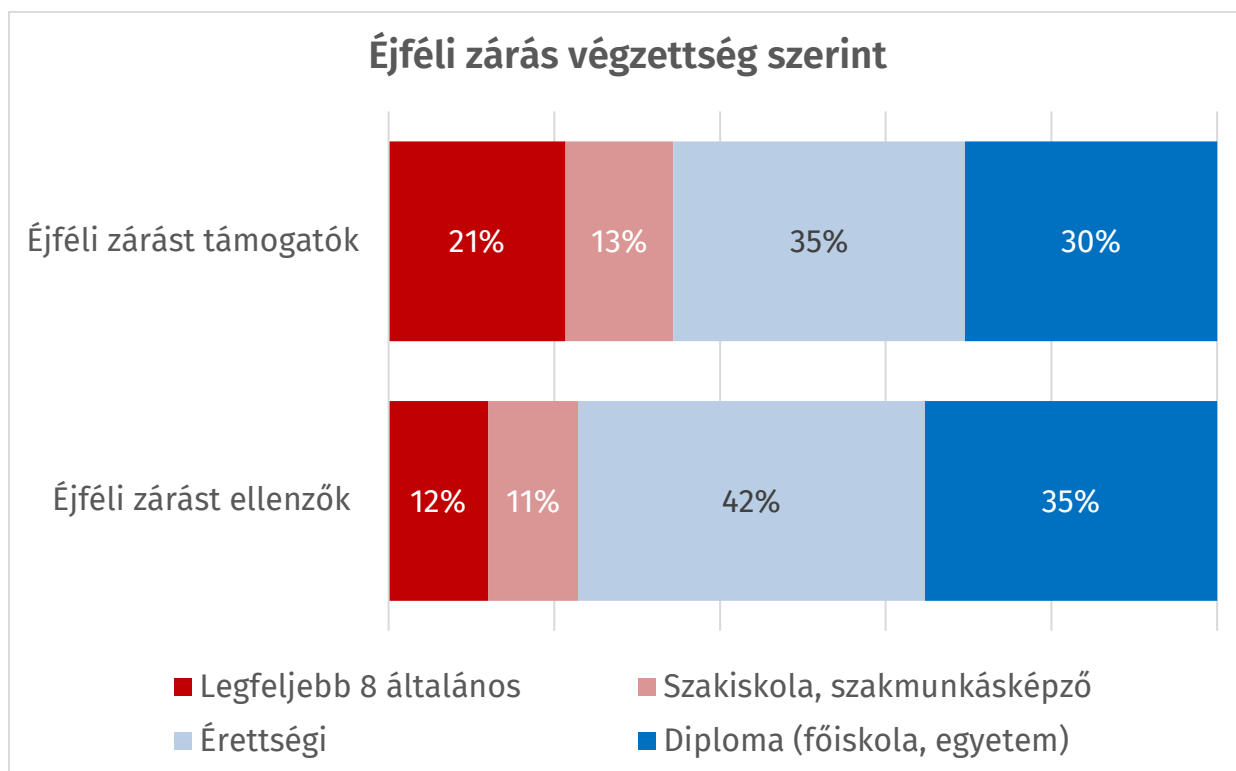

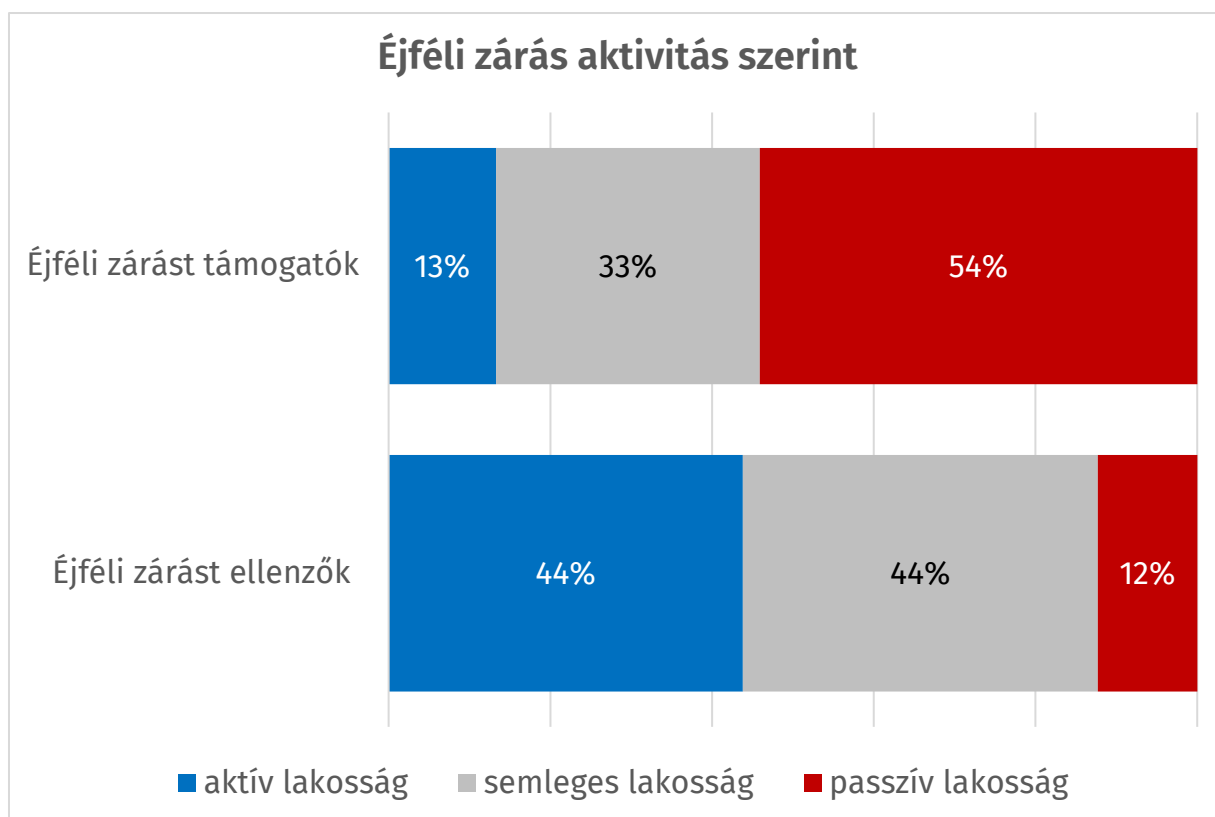
Az életkor ezzel szemben nem befolyásolja a záróra szabályozásáról alkotott véleményt. Ahogyan korábban is láthattuk, Erzsébetváros nem csak fiatal, de fiatalos városrész is, a kerületben élő fiatalok és idősek között nincs egyértelmű, mély

ellentét. A fiatalok között is vannak passzívabb lakosok, és az idősek is előszeretettel mozdulnak ki otthonról, szívesen vesznek részt a helyi életben.

Az iskolai végzettség inkább közrejátszik a zárórával kapcsolatos álláspontnál, az éjfélι zárást ellenzők körében magas az érettségizettek és diplomások aránya, a záróra szabályozását támogatók körében több az általános vagy alacsonyabb végzettségű válaszadó.

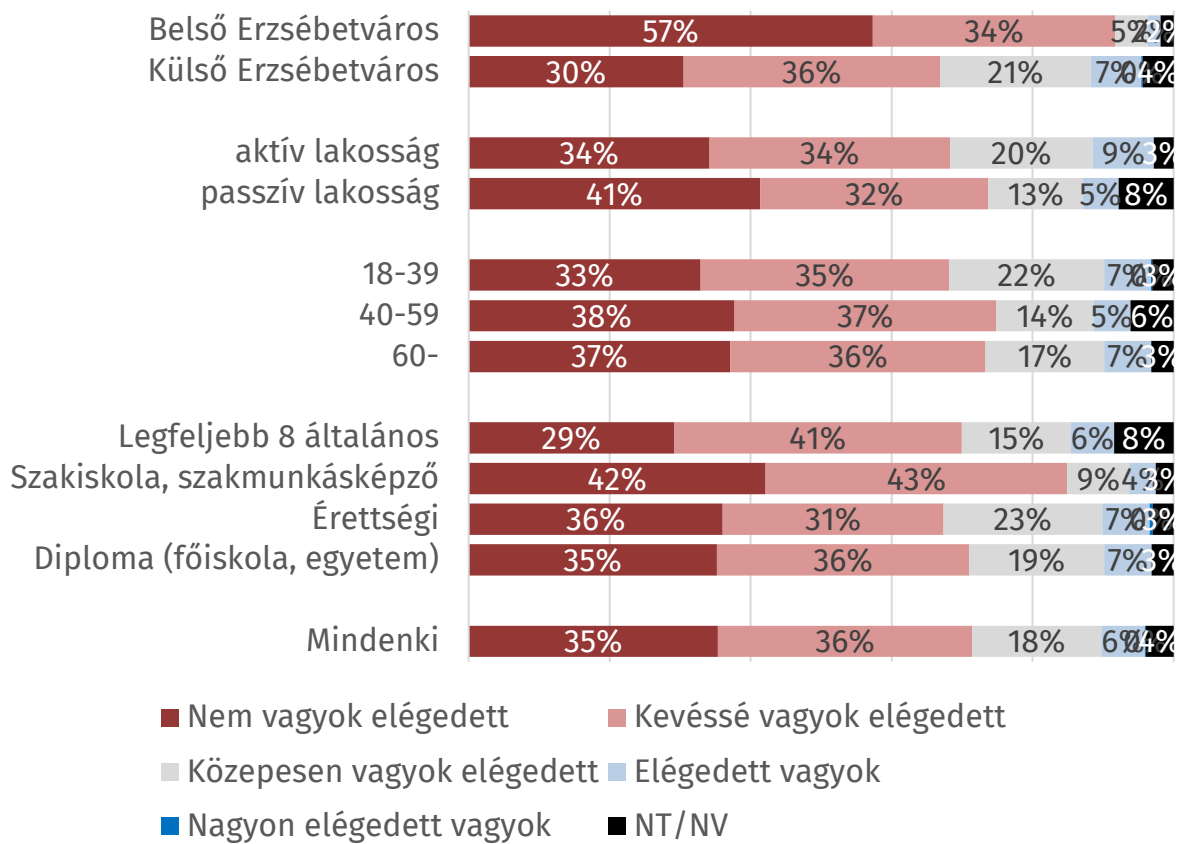
Az éjféλι zárást támogatók 54 százaléka a passzív lakosságból kerül ki, a zárást pedig az aktívabb lakosság ellenzi.

Autók, parkolás

A parkolás és az autós forgalom a másik hevesen vitatott téma a VII. kerületben. A forgalomcsillapítás a kerületi lakosok körében népszerű, de a parkolóhelyhez sokan ragaszkodnak. A gyalogosok és a tömegközlekedés akadályozása miatt mégis egyre erősebb az autóellenes hangulat, és a vendéglátóhelyek is igyekeznek meghódítani a kültereket teraszhelységekkel.

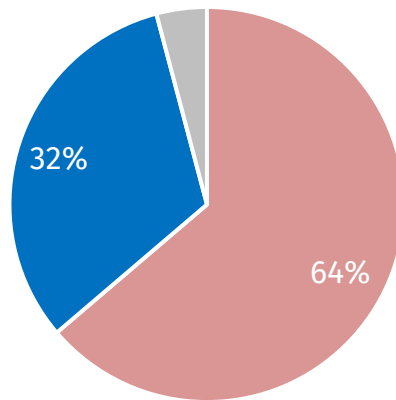
A parkolást spontán problémafelsorolásnál is sokan emlegették, és valóban, a kerületi lakosok több, mint 70 százaléka elégedetlen a kerületi parkolással. A belvárosiak különösen boldogtalanok, 91 százalékuk nincs megelégedve a parkolási lehetőségekkel. A külvárosban ez csak 66 százalék. Látható, hogy a lakosság még nem tett le az autózásról és a lakhely közeli parkolásról, a zsúfolt belvárosban sem.

Ön mennyire elégedett Erzsébetvárosban a parkolási lehetőségekkel?

Ezzel együtt azonban az eddig bevezetett forgalomcsillapításon felül a válaszadók közel kétharmada támogatna további forgalomcsillapítási intézkedéseket a városrészben. Érvényesül a „NIMBY”, azaz „Not In My Backyard” hatás, a többség forgalomcsillapítást szeretne, csak az ő autóját ez ne érintse. Megoldás lehet erre a paradoxonra, ha a szabályozás különbséget tesz a kerületben élők és vendégek között, különösen egy olyan kerületben, amelyik ennyi áthaladó és idegen célforgalmat lát.

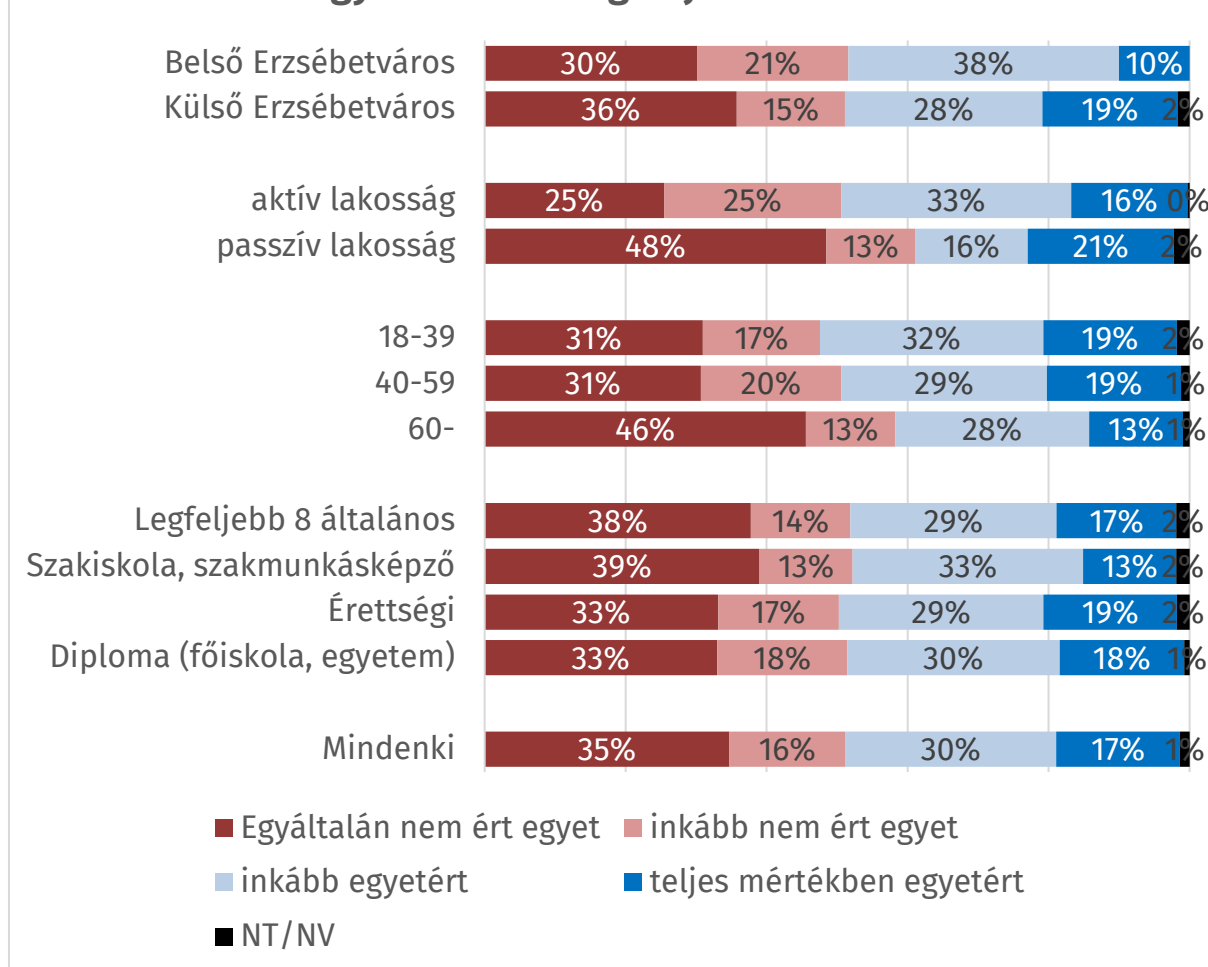
Csökkentené még tovább Erzsébetvárosban az átmenő autóforgalmat? (teljes minta)

■ Igen, csökkenteném ■ Nem, nem csökkenteném ■ NT/NV

A dugódíj bevezetése megosztó, de valamivel többen vannak az intézkedés ellenzői. A fiatalabb és aktívabb válaszadók inkább támogatnák, az idősebb és passzívabb lakosság inkább ellenzi. Ehhez képest az 50 százalék körüli elutasítottság egy új díjszabás esetén jónak mondható, hiszen a legtöbb válaszadó minden újonnan kiszabott díjat elutasít, amiről azt gondolja, érintheti őt vagy környezetét.

Ön egyetértene a dugódíj bevezetésével?

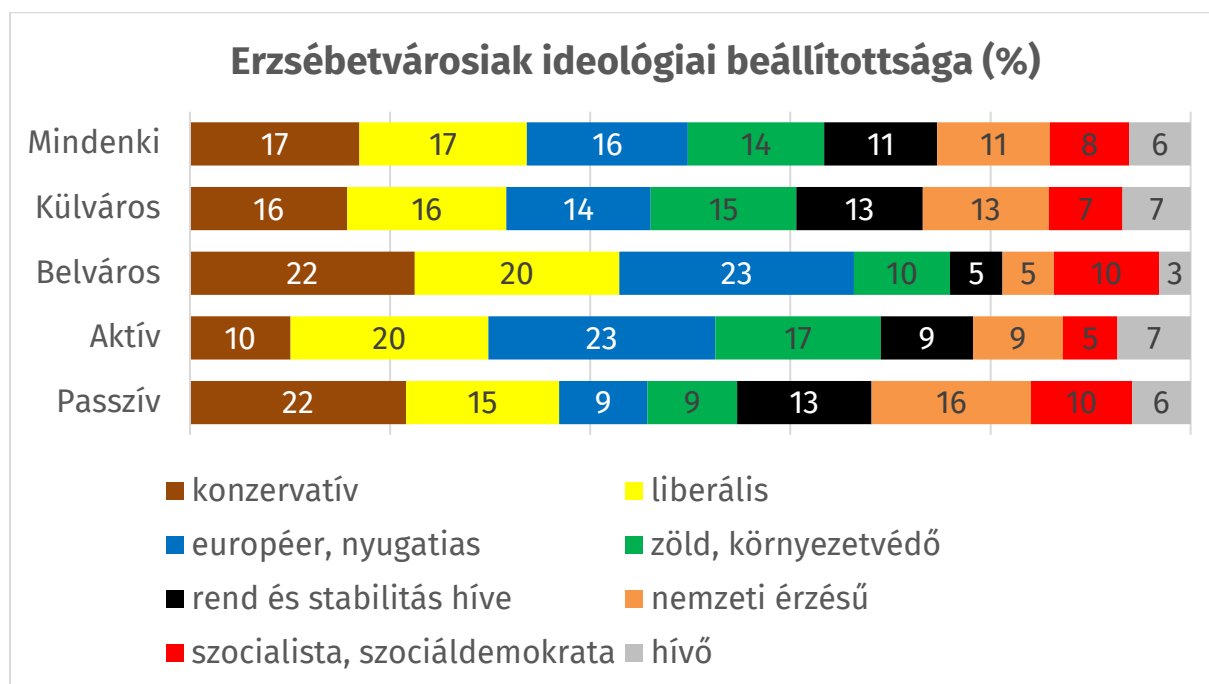
Világnézeti különbségek

Ideológiai beállítottság

A kutatás a kerületi ügyeken túlmutatóan vizsgálta, mit gondolnak a világról a VII. kerület lakói. A válaszadók egy listából választhatták ki a hozzájuk legközelebb álló világnézetet, majd néhány megosztó témában is kikértük a véleményüket.

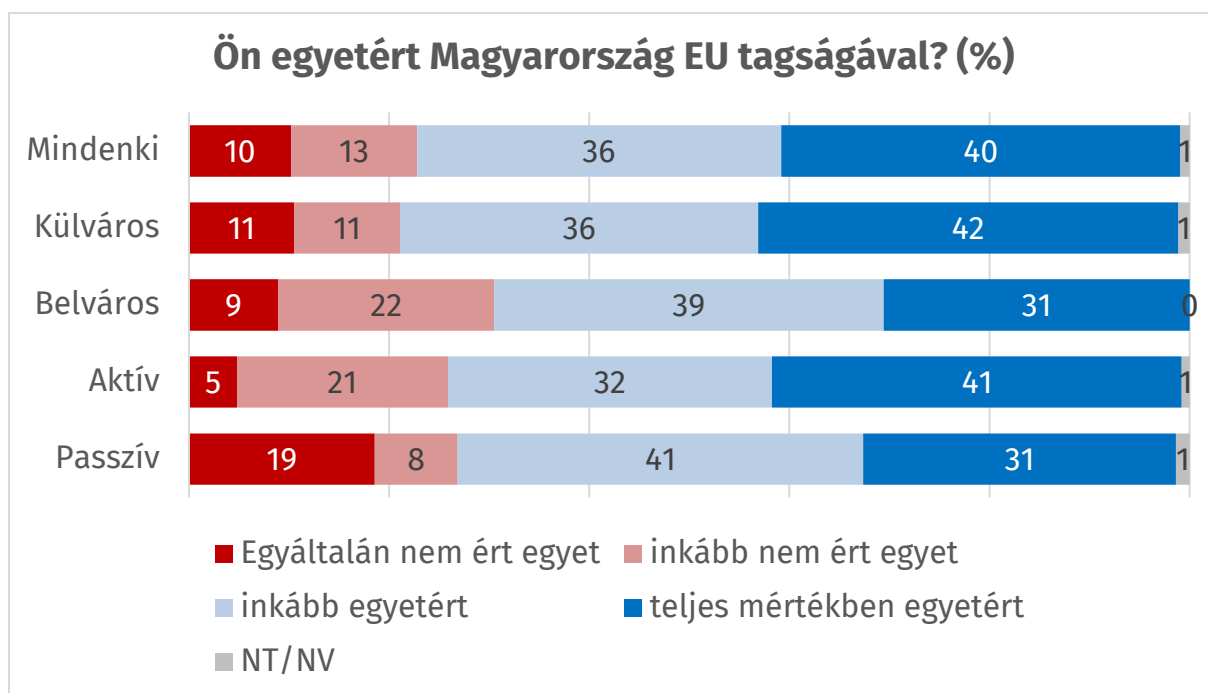
Az erzsébetvárosiak körében a liberális, a konzervatív és a nyugatias világnézetek voltak a legelterjedtebbek. A hívő és szociáldemokrata ideológiát választották a legkevesebben, 10 százalék alatti arányban identifikálták magukat hívőnek vagy szocialistának a kérdezettek. A belvárosiak körében kimagaslik a nyugatias, a konzervatív és a liberálisok aránya, a nemzeti, a hívő és a rendpárti nézetek háttérbe szorulnak. A külvárosban a konzervatív és liberális nézetek mellett a zöld értékek is

előtérbe kerülnek. Az aktív lakosság túlnyomóan a nyugatias, liberális és zöld körökből kerül ki, míg a passzív lakosság első sorban konzervatív és nemzeti értékrendű válaszadókat tartalmaz, de liberálisok is akadnak közöttük.

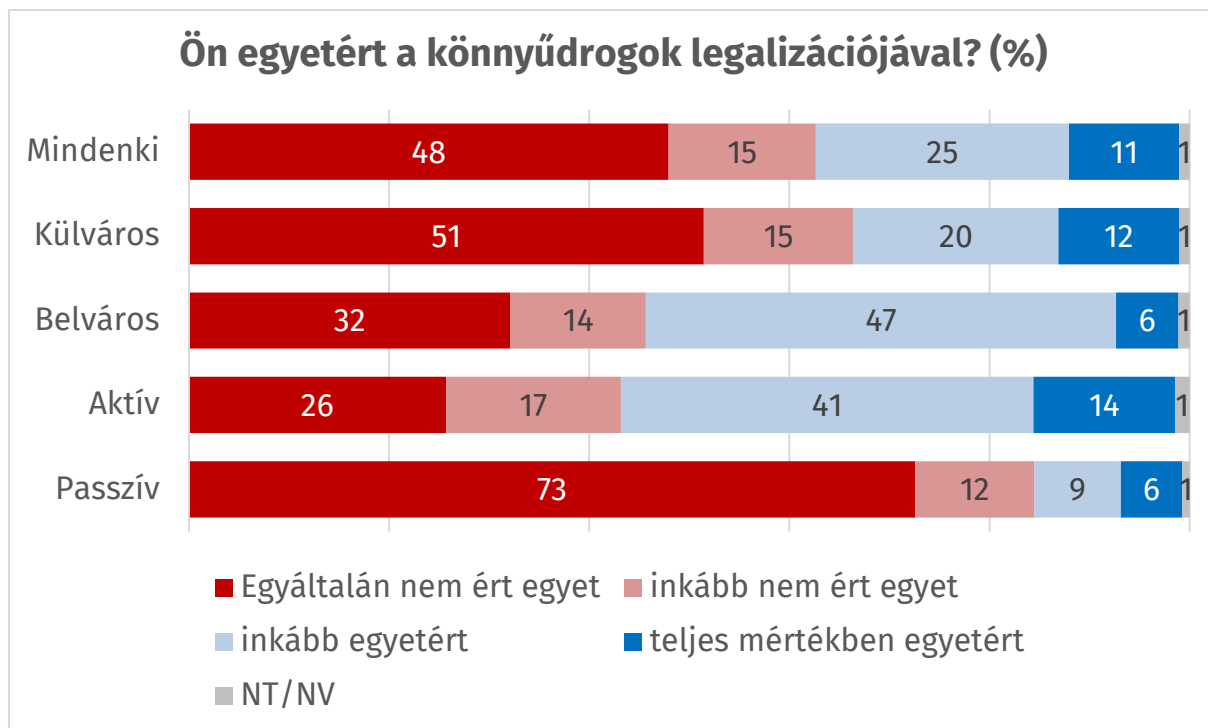

Magyarország EU tagságát a magyarok többsége támogatja, bár az EU megítélése romlott az elmúlt évek euroszeptikus trendjének köszönhetően. Erzsébetváros lakóinak azonban több, mint háromnegyede egyetért Magyarország Uniós tagságával.

A külvárosban nagyobb az EU tagság támogatottsága, mint a belvárosban, 78 százalék a 70 ellenében. Az aktív lakosság nem csak világnézetében nyugatiasabb, de az EU-tagságot is jobban támogatja, mint a passzívak.

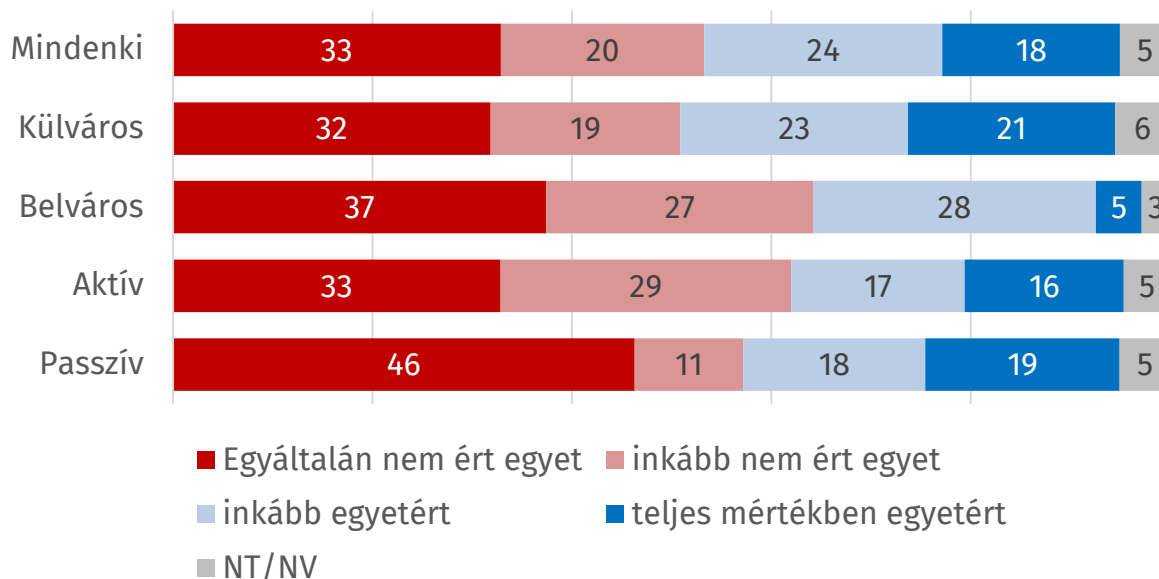

A könnyűdrogok legalizálása világ szinten része a közéleti diskurzusnak. Korábban az Egyesült Államok számos államában, de 2024-ben Németországban is legálissá vált a marihuána. A magyar kormány természetesen nem szándékozik hasonló lépéseket tenni, de Erzsébetváros lakossága sem áll készen erre a lépésre: a kerület lakóinak 36 százaléka egyetért a könnyűdrogok legalizálásával, de 63 százalék ellenzi azt. A liberálisabb, szabadelvűbb belvárosiak többsége, 53 százaléka áll a legalizálás mellett, a hasonlóan liberális aktív lakosság 55 százaléka is támogatna a legalizációt. A passzív lakosok jóval konzervatívabbak, 85 százalék nem pártolja a könnyűdrogokra vonatkozó szabályok enyhítését.

Végül egy igen megosztó témáról kértük ki a VII. kerületiek véleményét. A pizza a világ egyik legnépszerűbb étele; bár eredeti recept alapján igen egyszerű eledel, a világ számos részén merész újra gondolt verziók terjedtek el, váratlan feltétek hozzáadásával. Ezek közül talán a legvitatottabb feltét az ananász, amely cserébe széles körben elterjedt Magyarországon, mint pizzafeltét. Az erzsébetvárosiak meglehetősen szabadelvűek, tárt karokkal fogadnák ezt a sokak által elutasított pizzafeltétet is. A válaszadók 53 százalékának rendben van az ananászos pizza, a legelfogadóbbak a belvárosiak ebben a tekintetben, 64 százalékuknak nincs gondja az ananással.

Ön egyetért az alábbival? Ananással nem eszünk pizzát. (%)

Záró gondolatok

A ma Belső-Erzsébetvárosként ismert, egykor virágzó kereskedelmi és iparos szolgáltatásoknak otthont adó városrész a XX. század végére Budapest és azon belül is a belváros egyik legnehezebb örökségű területévé vált. A vészkorszakban itt létrehozott gettó és az ott történt tragédiák kitörölhetetlen nyomot hagytak Belső-Erzsébetvárosban. A szocialista évtizedek szürkesége, az egyre romló állapotú ingatlanállomány folyamatos megújításának elmaradása, továbbá a rendszerváltást követő lakásprivatizáció eredményeképpen lezajlott demográfiai változások komoly kihívások elé állították Erzsébetvárost és annak mindenkori vezetését.

Az, hogy a budapesti szórakozó negyed éppen itt jött létre, azt mutatja, hogy Belső-Erzsébetváros nem maradt foglya saját nehéz örökségének, a városrész élni akar. A terület fejlesztése során nyilvánvalóan tekintettel kell lenni a terület tragikus múltjára, ugyanakkor alapozni kell a városrész korábbi, kereskedelmi, iparos örökségére is. A bulinegyed létrejötté és működése megteremti a folytonosságot a városrész XVII-XVIII. századi múltja és a jelene között. Nyilvánvaló azonban az is, hogy a szórakozó negyed újabb kihívást jelent, amelyet a városrész életében részt vevő aktoroknak, korszerű eszközökkel, külön-külön és együttműködve is kezelni kell.

A kutatások során a helyben élők által felvetett problémák egy része közvetlenül vezethető vissza a bulinegyed működésére (éjszakai zajongás, egyes bűncselekmény-típusok, közrenddel kapcsolatos problémák), más részük azonban ettől részben vagy egészében függetlenek (hajléktalanság, ingatlanállomány állapota, köztisztasággal kapcsolatos gondok). Ez utóbbiak Budapest belső városrészében másutt is jelen vannak. A fenti problémák a bulinegyeddel kapcsolatban álló valamennyi szereplőre feladatokat rónak, a szabályozás tekintetében természetesen elsősorban a kerületi önkormányzatra.

Számos nemzetközi példa (Párizs, Madrid) azt mutatja, hogy a szórakozó negyedek megléte ideális esetben több előnnyel jár a neki otthont adó település és a helyi társadalom számára, mint amennyi hátrányt okoz. Ennek fenntartása érdekében lehet és van is szükség beavatkozásra, helytelen volna azonban a túlszabályozás, hovatovább a teljes tilalom. A szabályozás nem lehet akadálya a terület organikus fejlődésének, az aktoroknak azonban kontrollálni kell a változások irányait. A túlturistasodás elleni fellépésnek Budapesten, azon belül Erzsébetvárosban azt a célt kell szolgálnia, hogy a szórakozó negyed okozta problémák ne kerekedjenek felül annak gazdasági és társadalmi előnyeinek. Ehhez hatékony segítséget nyújthat mindazon nagyvárosok jó gyakorlatainak megismerése és adaptálása, amelyek hasonló problémákkal néztek, néznek szembe.

A fenntartható bulinegyed és a neki otthont adó Belső-Erzsébetváros fejlesztése és a szabályozás során az egyik legfontosabb cél a helyi élet megtartása, különös tekintettel arra, hogy – ahogy másutt, úgy a magyar fővárosban is – az érintett városrész legfőbb értéke és vonzereje az autentikusság. A helyi élet és a turizmus nem zárja, és nem is zárhatja ki egymást.